

HET MEDISCH OPLEIDINGSTRAJECT: WAAR BLIJFT DE (LEEF)TIJD

Maart 2003

Nivel

Dr. L.F.J. van der Velden
Dr. L. Hingstman

Drieharingstraat 6
Postbus 1568
3500 BN Utrecht
Tel. 030-2729700
Fax 030-2729729

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Velden, L.F.J. van der

Het medisch opleidingstraject: waar blijft de (leef)tijd / L.F.J. van der Velden, L. Hingstman

Utrecht: Nivel (Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg)

ISBN 90-6905-581-3

Trefw.: arbeidsmarkt; huisartsen; medisch specialisten; sociaal geneeskundigen; verpleeg-
huisartsen; beroepskrachtenvoorziening; behoefteeraming

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD.....	5
SAMENVATTING.....	7
1. INLEIDING.....	11
2. (LEEF)TIJD IN DE INITIËLE OPLEIDING.....	13
2.1. Leeftijd bij de start van de studie geneeskunde.....	14
2.2. Leeftijd bij het doctoraalexamen.....	15
2.3. Leeftijd bij het artsexamen.....	16
2.4. Tijd tussen de start en het doctoraalexamen: <u>studieduur 1^e fase</u>	17
2.5. Tijd tussen het doctoraal- en het artsexamen: <u>studieduur 2^e fase</u>	18
2.6. Tijd tussen de start en het artsexamen: <u>studieduur initiële opleiding</u>	19
3. (LEEF)TIJD PER VERVOLGOPLEIDING.....	21
3.1. Leeftijd bij artsexamen per vervolgopleiding.....	21
3.1.1 Huisartsen.....	22
3.1.2 Verpleeghuisartsen.....	23
3.1.3 Medisch specialisten.....	24
3.1.4 Sociaal geneeskundigen.....	25
3.1.5 Samenvatting leeftijd bij het artsexamen.....	26
3.2. Leeftijd bij de start van de vervolgopleiding.....	28
3.2.1 Huisartsen.....	29
3.2.2 Verpleeghuisartsen.....	30
3.2.3 Medisch specialisten.....	31
3.2.4 Sociaal geneeskundigen.....	32
3.2.5 Samenvatting leeftijd bij start van de vervolgopleiding.....	33
3.3. Leeftijd bij voltooiing van de vervolgopleiding.....	35
3.3.1 Huisartsen.....	36
3.3.2 Verpleeghuisartsen.....	37
3.3.3 Medisch specialisten.....	38
3.3.4 Sociaal geneeskundigen.....	39
3.3.5 Samenvatting leeftijd bij voltooiing van de vervolgopleiding.....	40
3.4. Tijd tussen het artsexamen en de start: <u>duur overgangperiode</u>	42
3.4.1 Huisartsen.....	43
3.4.2 Verpleeghuisartsen.....	44
3.4.3 Medisch specialisten.....	45
3.4.4 Sociaal geneeskundigen.....	46
3.4.5 Samenvatting tijd tussen artsexamen en start van de vervolgopleiding.....	47
3.5. Tijd tussen de start en de voltooiing: <u>studieduur vervolgopleiding</u>	49
3.5.1 Huisartsen.....	50
3.5.2 Verpleeghuisartsen.....	51
3.5.3 Medisch specialisten.....	52
3.5.4 Sociaal geneeskundigen.....	53
3.5.5 Samenvatting tijd tussen de start en de voltooiing.....	54
4. VERKLARING LEEFTIJD VOLTOOIING VERVOLGOPLEIDING.....	57
4.1. Actueel overzicht van leeftijden bij voltooiing van de vervolgopleiding.....	57
4.2. Reconstructie leeftijden in opleidingstraject.....	57
4.2.1 Opleidingsduur vervolgopleiding.....	57
4.2.2 Duur overgangperiode artsexamen/vervolgopleiding.....	58
4.2.3 Leeftijd bij artsexamen.....	58
4.2.4 Opleidingsduur initiële opleiding en vertraging bij de start.....	59
4.2.5 Samenvatting.....	59
4.3. Historisch overzicht van leeftijden bij voltooiing van de vervolgopleiding.....	61
5. NABESCHOUWING.....	63
BIJLAGEN	
I. HISTORISCH OVERZICHT (LEEF)TIJD PER VERVOLGOPLEIDING.....	65

VOORWOORD

In opdracht van het Capaciteitsorgaan voor de medische en tandheelkundige vervolgoeidingen heeft het Nivel een studie uitgevoerd naar de leeftijd op cruciale momenten in het opleidingstraject. De resultaten daarvan worden in het onderhavige rapport gepresenteerd. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit rapport berust bij het Nivel.

Utrecht, maart 2003

SAMENVATTING

Inleiding

In het kader van de capaciteitsramingen is het van belang inzicht te hebben in ontwikkelingen in de leeftijd waarop artsen hun medische vervolgopleiding afronden.¹ Een verlaging van deze leeftijd betekent dat er meer aanbod komt, terwijl een verhoging van deze leeftijd juist zorgt voor een kleiner aanbod aan werkzame artsen.

In dit rapport is nagegaan hoe oud men is op verschillende cruciale momenten in het medisch opleidingstraject. Daarmee kan onder andere aangegeven waarom artsen bij afronding van de specialisatie zo oud zijn: er kan namelijk aangegeven worden op welke momenten in het opleidingstraject vertragingen ontstaan. Door de beschrijving van trends van de afgelopen jaren, kan tevens aangegeven worden of er min of meer autonome veranderingen zijn te verwachten in de gemiddelde leeftijd waarop artsen hun werk als 'specialist' kunnen beginnen, bijvoorbeeld door het veranderende aandeel vrouwen in opleiding. Verder wordt ook nog ingegaan op de vraag of er beleid gevoerd kan worden dat gericht is op het verlagen van de aanvangsleeftijd, zoals het verkorten van de formele opleidingsduur (zie de discussies rond het medisch opleidingscontinuüm). Daarmee kan wellicht ook een bijdrage geleverd worden aan het oplossen van de huidige tekorten aan artsen.

Actueel overzicht van leeftijden bij voltooiing van de vervolgopleiding

Artsen zijn momenteel bij afronding van hun specialisatie gemiddeld ongeveer 37 jaar oud. Dit verschilt enigszins per specialisatie: huisartsen zijn 34 jaar, verpleeghuisartsen iets meer dan 36 jaar, medisch specialisten bijna 37 jaar en sociaal geneeskundigen bijna 41 jaar. Verder geldt dat mannen bij afronding van hun specialisatie anderhalf á twee jaar ouder zijn dan vrouwen.

Reconstructie leeftijden in opleidingstraject

Eén van de vragen van dit rapport is: waarom zijn artsen bij afronding van de specialisatie zo oud? Om deze vraag te beantwoorden is onder andere gekeken naar de opleidingsduur van de vervolgopleiding. Maar ook naar de lengte van de overgangperiode tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding, de leeftijd bij artsexamen en de leeftijd bij de start van de studie geneeskunde. Daarbij is gebleken dat men op diverse momenten vertraging oploopt, waardoor men ouder is dan men zou hoeven zijn als men zonder vertraging het opleidingstraject doorloopt. En bovendien is de formele opleidingsduur sowieso niet gering: de totale opleidingsduur is 12 jaar. Daarnaast loopt men nog eens 6 jaar vertraging op.

De vertraging ontstaat waarschijnlijk voor een klein deel al voor of tijdens de afronding van het VWO. Men is door zittenblijven en dergelijke wellicht gemiddeld eerder 19 tot 19,5 jaar dan 18,5 jaar.

Vervolgens blijkt niet iedereen meteen na afronding van het VWO aan de studie geneeskunde te beginnen. Men is door loting of eigen keuze gemiddeld eerder 19,5 tot 20,5 jaar bij de start van de opleiding geneeskunde.

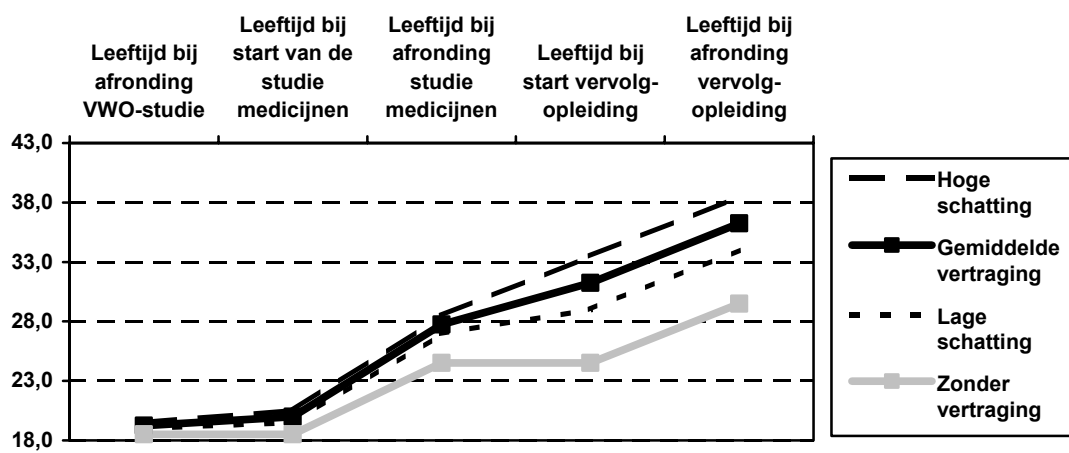
De gemiddelde duur van de initiële opleiding is zeker langer dan 6 jaar. Het lijkt eerder om 7,5 á 8 jaar te gaan. Waarschijnlijk heeft dit van doen met zowel studievertraging door onvoldoende studieresultaat als door extra studieactiviteiten. Bovendien lijkt de beschikbaarheid van opleidingsplaatsen voor de co-schappen een groot probleem te zijn.

¹ Omdat tijdens het schrijven van dit rapport niet voldoende informatie voorhanden was over personen die de nieuwe vervolgopleiding tot arts verstandelijk gehandicapten zijn gaan volgen of over de personen die inmiddels erkend zijn als arts verstandelijk gehandicapten, kon deze specialisatie niet behandeld worden in dit rapport. Dit zelfde geldt voor de tandheelkundige vervolgopleidingen tot kaakchirurg en orthodontist.

Vervolgens kan men zeker niet meteen beginnen met de vervolgopleiding. Er gaat 2 á 5 jaar voorbij voordat men ergens in opleiding is genomen. Voor verpleeghuisartsen en sociaal geneeskundigen lijkt deze periode nog veel langer te duren, namelijk 5 jaar of langer. De feitelijke opleidingsduur in de vervolgopleiding lijkt niet veel af te wijken van de formele opleidingsduur. Weliswaar zijn er mensen die langer over de opleiding doen, bijvoorbeeld door studievertraging in verband met zwangerschapsverlof of extra buitenlandse stages, maar er zijn ook kortingen door voorafgaande relevante werkzaamheden, bijvoorbeeld door werk als AGNIO.

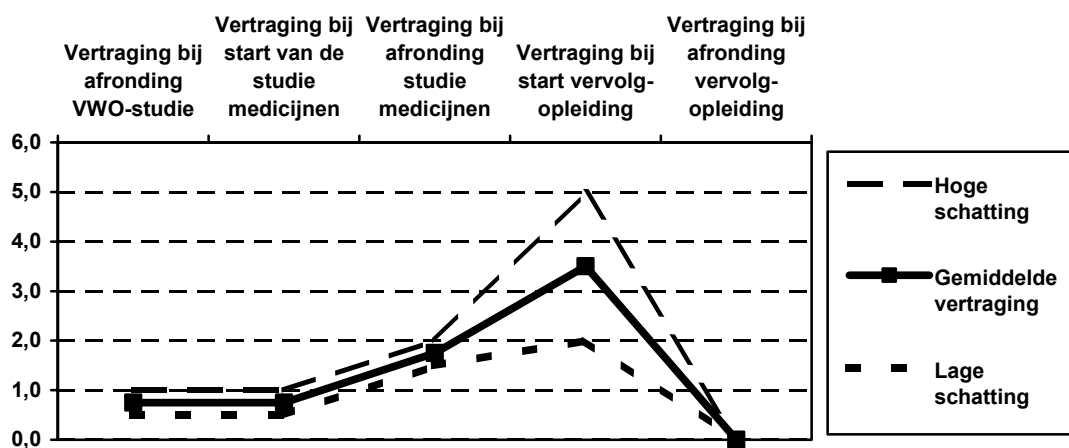
In figuur 1 is de leeftijd bij cruciale momenten in het opleidingstraject weergegeven. In het figuur is duidelijk te zien dat het cumulatieve effect van de diverse vertragingen tot aan de start van de vervolgopleidingen zorgt voor een beduidend hogere in- en uitstroomleeftijd in de vervolgopleiding dan verwacht had mogen worden bij een situatie zonder vertragingen.

Figuur 1: leeftijd op cruciale momenten in het opleidingstraject

In figuur 2 staan de vertragingen die bij elk van de cruciale momenten in het opleidingstraject worden opgelopen. De relatief grote rol van de vertraging tussen het artsexamen en de start van de vervolgopleiding is hierbij goed zichtbaar.

Figuur 2: vertragingen op cruciale momenten in het opleidingstraject

Historisch overzicht van leeftijden bij voltooiing van de vervolgopleiding

Als de huidige leeftijd bij afronding van de huisartsenopleiding wordt vergeleken met de situatie van (grotfweg) 10 jaar geleden, dan valt op dat men nu 2 jaar ouder is dan toen. In vergelijking met de situatie van 20 jaar geleden is men zelfs 4 jaar ouder. Voor medisch specialisten geldt dat men nu 2 á 2,5 jaar ouder is dan vroeger het geval was. De situatie voor sociaal geneeskundigen is iets ingewikkelder: men is nu 2,5 jaar ouder dan 10 jaar geleden, maar 5 jaar jonger dan 20 jaar geleden. In de jaren '70 was sociale geneeskunde meer een 2e carrière dan nu het geval is. Voor verpleeghuisartsen kan overigens geen historische vergelijking worden gemaakt, omdat er vóór 1990 geen verpleeghuisartsenopleiding bestond.

De reden dat huisartsen nu 4 jaar ouder zijn bij de voltooiing van de opleiding, heeft voor 50% van doen met de opleidingsduur. Deze was tot 1987 namelijk maar 1 jaar, was tussen 1988 en 1993 2 jaar, en is sinds 1994 3 jaar. Verder is gebleken dat de overgangperiode tussen artsexamen en de start van de opleiding tegenwoordig 1,5 jaar langer is, namelijk bijna 3 jaar tegenover vroeger ongeveer 1,5 jaar. Tenslotte is gebleken dat men bij afronding van de studie geneeskunde tegenwoordig een half jaar ouder is dan vroeger, namelijk 28 jaar versus 27,5 jaar.

Voor medisch specialisten is de toename met 2 jaar in de leeftijd bij afronding eveneens voor ongeveer 50% te verklaren met de opleidingsduur. Er zijn een groot aantal opleidingen waarvoor de opleidingsduur in de jaren '80 is verhoogd met 1 jaar. Het resterende deel van de toename in de leeftijd bij afronding heeft waarschijnlijk van doen met een toename in de duur van de overgangperiode tussen artsexamen en start van de vervolgopleiding.

Toekomstperspectief

Voor de komende jaren kunnen een paar autonome ontwikkelingen verwacht worden die invloed hebben op de leeftijd bij afronding van de specialisatie:

- Basisartsen van de afgelopen 4 jaar, waren 1 jaar jonger dan degenen die daarvoor de studie geneeskunde hebben afgerond, namelijk 27 jaar versus 28 jaar. De instroom van de komende jaren in de vervolgopleidingen zal dus ook 1 jaar jonger kunnen zijn. Dit geldt overigens zowel voor mannen als vrouwen.
- Vrouwen zijn bij afronding van de studie geneeskunde bijna 1 jaar jonger dan mannen. Omdat het aandeel vrouwen bij de instroom in de vervolgopleidingen nog iets zal stijgen, zal daarmee ook de leeftijd iets verlaagd worden. Vrouwen blijken daarbij tot nu toe ook een kortere overgangperiode te laten zien. Ook dat geeft een verlagend effect op de leeftijd bij afronding van de vervolgopleidingen.
- Met de reeds ingezette verhoging van de instroom in een groot aantal vervolgopleidingen, zal de overgangperiode waarschijnlijk korter worden. Dit geeft weer een verlagend effect op de leeftijd bij afronding van de specialisatie.

Tenslotte zal een eventuele herstructurering van het medisch opleidingstraject ook een verlagend effect kunnen hebben.

- De bedoeling is onder andere om het 6e jaar van de studie geneeskunde om te bouwen tot een zogeheten schakeljaar. Daarmee kan men alvast voorbereid worden op één van de vervolgopleidingen. Het idee is dat dit op de eerste plaats een effect heeft op de overgangperiode, die daarmee wellicht een half jaar of meer korter zou worden. Mensen worden immers meer direct toegeleid naar een specifieke vervolgopleiding. Bovendien kan de duur van de vervolgopleiding daarmee wellicht een half jaar korter worden, aangezien men compensatie kan krijgen voor onderdelen die men in het schakeljaar reeds heeft gevolgd.
- Ook zou de formele opleidingsduur van de vervolgopleidingen eventueel korter kunnen. Niet iedereen zou meer alle onderdelen van een specialisatie hoeven te volgen. Dit zou nog eens een effect van wellicht een half á één jaar kunnen hebben.

1. INLEIDING

In het kader van de capaciteitsramingen is het van belang inzicht te hebben in ontwikkelingen in de leeftijd waarop artsen hun medische vervolgopleiding afronden.¹ Een verlaging van deze leeftijd betekent dat er meer aanbod komt, terwijl een verhoging van deze leeftijd juist zorgt voor een kleiner aanbod aan werkzame artsen.

In dit rapport is nagegaan hoe oud men is op verschillende cruciale momenten in het medisch opleidingstraject. Daarmee kan onder andere aangegeven worden waarom artsen bij afronding van de specialisatie zo oud zijn: er kan namelijk aangegeven worden op welke momenten in het opleidingstraject vertragingen ontstaan. Door de beschrijving van trends van de afgelopen jaren, kan tevens aangegeven worden of er min of meer autonome veranderingen zijn te verwachten in de gemiddelde leeftijd waarop artsen hun werk als 'specialist' kunnen beginnen, bijvoorbeeld door het veranderende aandeel vrouwen in opleiding. Verder wordt ook nog ingegaan op de vraag of er beleid gevoerd kan worden dat gericht is op het verlagen van de aanvangsleeftijd, zoals het verkorten van de formele opleidingsduur (zie de discussies rond het medisch opleidingscontinuüm). Daarmee kan wellicht ook een bijdrage geleverd worden aan het oplossen van de huidige tekorten aan artsen.

Onderzocht is dus hoe de leeftijd in de verschillende fasen van het gehele opleidingstraject voor de verschillende specialismen is opgebouwd en of hierin in de loop der tijd veranderingen zijn opgetreden.

Daartoe is in de eerste plaats de leeftijd bij de start en de afronding van de initiële opleiding onderzocht, waarbij zowel de afronding van de 1^e als de 2^e fase is meegenomen. Van het CBS zijn hiertoe gegevens verkregen over de leeftijdsopbouw van studenten geneeskunde van de afgelopen 10 jaar. Het gaat daarbij om de leeftijdsopbouw van respectievelijk (a) de eerste jaar studenten, (b) van de studenten die het doctoraalexamen hebben afgelegd en (c) van de studenten die het artsexamen hebben afgelegd. Daarvan is vervolgens afgeleid hoe lang elke fase van de initiële opleiding duurt. Deze gegevens worden in hoofdstuk 2 gepresenteerd. In dit hoofdstuk wordt ook steeds per onderwerp aangegeven hoe de gegevens bewerkt en geanalyseerd zijn.

In de tweede plaats is gekeken naar de leeftijd bij de start en de afronding van de vervolgoopleidingen en is bovendien gekeken naar de leeftijd bij artsexamen van degenen die ene vervolgoopleiding zijn gaan doen. Hiertoe is gebruik gemaakt van gegevens van de HVRC, de MSRC en de SGRC van de afgelopen 40 jaar. Daarvan is vervolgens afgeleid hoeveel tijd er zit tussen het voltooien van de initiële opleiding en de start van de vervolgoopleiding (de 'overgangperiode') en naar de lengte van de periode tussen de start en het einde van de vervolgoopleiding (dus de 'studieduur' van de vervolgoopleidingen). In hoofdstuk 3 worden de betreffende gegevens gepresenteerd voor de laatste 10 jaar. In dat hoofdstuk wordt tevens per onderwerp ingegaan op de bewerking en de analyse. In de bijlage wordt op vergelijkbare wijze gerapporteerd over de afgelopen 40 jaar.

In een apart project is overigens nagegaan wat het mogelijke effect van een verkorting van het opleidingstraject zal zijn voor de benodigde instroom. De resultaten daarvan staan beschreven in het rapport "Herstructurering van het medisch opleidingstraject: mogelijke capaciteitseffecten".

¹ Omdat tijdens het schrijven van dit rapport niet voldoende informatie voorhanden was over personen die de nieuwe vervolgoopleiding tot arts verstandelijk gehandicapt zijn gaan volgen of over de personen die inmiddels erkend zijn als arts verstandelijk gehandicapt, kon deze specialisatie niet behandeld worden in dit rapport. Dit zelfde geldt voor de tandheelkundige vervolgoopleidingen tot kaakchirurg en orthodontist.

2. (LEEF)TIJD IN DE INITIËLE OPLEIDING

In dit hoofdstuk wordt nagegaan hoe oud men is bij bepaalde cruciale momenten in de studie geneeskunde. Vervolgens wordt getracht om aan te geven hoe lang elke fase in het initiële opleidingstraject duurt. Omdat is gewerkt met niet-gekoppelde gegevens voor wat betreft de leeftijd op de diverse momenten, kan echter geen exacte opgave gedaan worden van de opleidingsduur.

Het hoofdstuk begint met gegevens over de leeftijd waarop studenten geneeskunde de opleiding starten. Vervolgens wordt aangegeven hoe oud men is bij het zogeheten doctoraaldiploma. Dat is het moment waarop men wel al doctorandus wordt, maar men zich nog geen "arts" mag noemen. Daarna worden gegevens gepresenteerd over de leeftijd bij het zogeheten artsexamen.

Van het verschil in leeftijd bij de start van de studie en het doctoraalexamen, wordt vervolgens afgeleid hoeveel tijd er kennelijk verstreken is tussen deze twee momenten en dus van de studieduur in de zogeheten eerste fase van de studie. De duur van de 2^e fase kan afgeleid worden van de leeftijd bij het doctoraalexamen en het artsexamen. Tenslotte geeft een vergelijking van de leeftijd bij de start van de studie en bij het artsexamen een idee van de totale studieduur.

Hiermee is dus een beschrijving gegeven van de meest belangrijke momenten in de initiële studie geneeskunde. Die gegevens betreffen in principe alle studenten geneeskunde, dus ook degenen die geen vervolgopleiding gaan doen.

In een volgend hoofdstuk wordt overigens vanuit degenen die wél een vervolgopleiding zijn gaan volgen, opnieuw gekeken naar de leeftijd bij het artsexamen. Hiermee kan gezien worden of de instroom in de diverse vervolgopleidingen voor wat betreft de leeftijd bij artsexamen van elkaar verschillen. Bovendien kan het gebruikt worden om na te gaan hoeveel tijd er verstrekt tussen het artsexamen en de daaropvolgende fasen in het opleidingstraject.

De voor dit hoofdstuk gebruikte gegevens, zijn afkomstig van het CBS (WWW.Statline.nl). Het gaat oorspronkelijk om gegevens zoals doorgegeven door de universiteiten. Op de website van het CBS zijn deze gegevens te verkrijgen als een opgave van het aantal studenten (eerste jaarsstudenten, geslaagden voor het doctoraalexamen en geslaagden voor het artsexamen) per studiejaar (vanaf 1992/1993 tot en met 2000/2001) naar leeftijd op 31 december van het betreffende studiejaar (18 jaar en jonger, 19 jaar, 20 jaar, etc. tot en met 39 jaar, 40-44 jaar, etc. tot en met 60-64 jaar en 65 jaar en ouder) en geslacht (man, vrouw).

De gemiddelde leeftijd is door ons in eerste instantie simpelweg bepaald door het aantal personen naar leeftijd te vermenigvuldigen met de betreffende leeftijd en te delen door het totaal aantal personen. Voor de leeftijdsklasse van 18 jaar en jonger is daarbij uitgegaan van een leeftijd van 18 jaar. Voor de leeftijdsklasse van 40-44 jaar is uitgegaan van een leeftijd van 42 jaar, voor 45-49 jaar van 47 jaar, en zo voorts. Andere keuzen voor de gemiddelde leeftijd per leeftijdsklasse (bijvoorbeeld 17,5 voor de groep van 18 jaar en jonger en 40 jaar voor de groep van 40-44 jaar) gaven slechts marginale verschillen te zien. Dit komt vooral omdat het aantal mensen in deze leeftijdsklassen relatief gering is ten opzichte van de aantallen personen in de enkelvoudige leeftijdsklassen van 19 jaar tot en met 39 jaar.

Voor de gemiddelde leeftijd bij aanvang van de studie, kan de bovenstaande procedure worden gebruikt om de gemiddelde leeftijd aan het begin van een studiejaar te berekenen. Feitelijk gaat het dan overigens om de gemiddelde leeftijd per 31 juni van bijvoorbeeld 1992 voor het studiejaar 1992/1993. Personen die 19 jaar oud zijn per 31 december van een studiejaar, zijn dan namelijk gemiddeld in feite 19,5 jaar oud en per 31 juni zijn dus gemiddeld 19,0 jaar oud.

Voor de gemiddelde leeftijd bij afronding van een studiefase, moet nog rekening worden gehouden met een correctie voor het feit dat men niet altijd aan het begin van een studiejaar een fase afrondt, maar gemiddeld waarschijnlijk halverwege het studiejaar. Voor de leeftijd bij het doctoraal- en het artsexamen is daarom nog een half jaar extra gerekend.

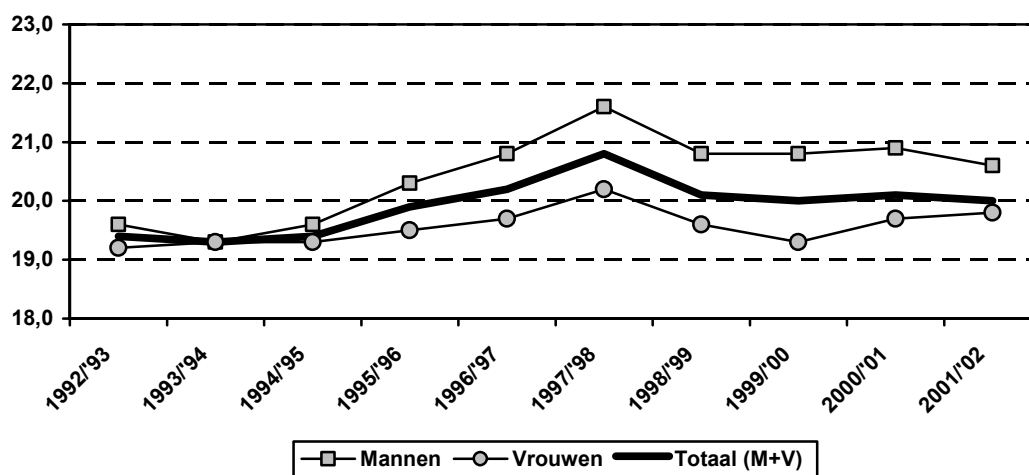
2.1. Leeftijd bij de start van de studie geneeskunde

Op basis van gegevens van het CBS, is een overzicht te maken van de leeftijd van de eerstejaars studenten geneeskunde. Dit betreft de leeftijd aan het begin van het eerste studiejaar en dus in feite de leeftijd bij de start van het gehele medische opleidingstraject.¹

In de meest recente studiejaar (vanaf 1995/1996 tot en met 2001/2002), blijkt men vrijwel steeds 20 jaar te zijn geweest bij de start van opleiding. Alleen voor het studiejaar 1997/1998 is een uitzonderlijke hoge gemiddelde leeftijd van 20,8 jaar te zien.

In de studiejaar 1992/1993 tot en met 1994/1995 is een duidelijk lagere gemiddelde leeftijd te zien, van ongeveer 19,3 jaar. Dit lijkt vooral van doen te hebben met de lagere leeftijd waarop de mannen toen de studie geneeskunde zijn gestart. In het studiejaar 1993/1994 waren bijvoorbeeld zowel de mannen als de vrouwen gemiddeld 19,3 jaar bij de start van de opleiding. In 1999/2000 waren de mannen daarentegen inmiddels 20,8 jaar oud bij de start, terwijl dit voor de vrouwen nog steeds 19,3 jaar was. Dit betreft overigens wel een enigszins uitzonderlijk jaar voor wat betreft de startleeftijd van de vrouwelijke studenten, aangezien er in de jaren daarvoor en daarna eerder sprake is van een gemiddelde leeftijd van 19,7 jaar bij de vrouwen.

Figuur 2.1: gemiddelde leeftijd van eerstejaars studenten geneeskunde, naar studiejaar (jaar start opleiding) en geslacht

Tabel 2.1: gemiddelde leeftijd van eerstejaars studenten geneeskunde, naar studiejaar (jaar start opleiding) en geslacht

Studiejaar (jaar start opleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1992/1993	19,6	520	19,2	680	19,4	1.190
1993/1994	19,3	530	19,3	660	19,3	1.190
1994/1995	19,6	540	19,3	720	19,4	1.260
1995/1996	20,3	550	19,5	700	19,9	1.250
1996/1997	20,8	580	19,7	740	20,2	1.320
1997/1998	21,6	580	20,2	730	20,8	1.310
1998/1999	20,8	480	19,6	750	20,1	1.220
1999/2000	20,8	490	19,3	740	20,0	1.230
2000/2001	20,9	470	19,7	870	20,1	1.330
2001/2002	20,6	480	19,8	980	20,0	1.460

¹ Het gaat overigens alleen om degenen die voor het eerst in het Wetenschappelijk Onderwijs staan ingeschreven. Studenten die bijvoorbeeld eerst een jaar psychologie hebben gestudeerd en daarna alsnog geneeskunde zijn gaan studeren, worden door het CBS dus niet meegeteld als eerstejaars student geneeskunde en tellen dus ook niet mee bij het bepalen de leeftijd van de eerstejaars studenten geneeskunde.

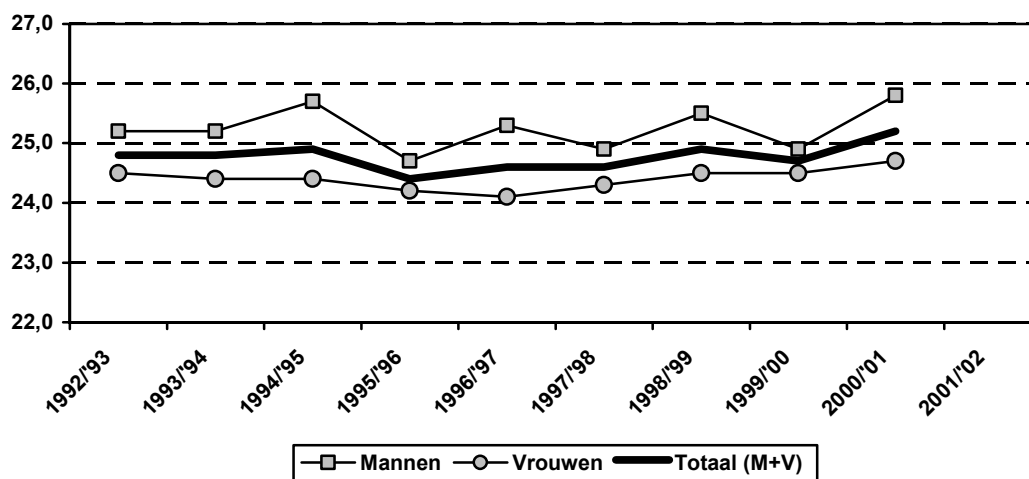
2.2. Leeftijd bij het doctoraalexamen

Op basis van gegevens van het CBS, is eveneens een overzicht te maken van de leeftijd waarop studenten geneeskunde het doctoraaldiploma behalen. Dit betreft de leeftijd halverwege het studiejaar waarin de zogeheten eerste fase van de studie geneeskunde wordt afgesloten. Deze eerste fase duurt officieel 4 jaar. Na afsluiting van deze eerste fase is men nog geen arts, maar men is dan wel al doctorandus. Daarna moet men dan nog officieel twee jaar lang co-schappen volgen om zich "arts" te mogen noemen.

Behalve voor het studiejaar 2000/2001, is verder voor elk van de beschikbare studiejaar (vanaf 1992/1993 tot en met 1999/2000), te zien dat men ongeveer 24,7 jaar is bij het doctoraalexamen. De afwijkingen zijn op zijn hoogst 0,3 jaar. Alleen voor het meest recente studiejaar dat beschikbaar is (2000/2001) is een wat hogere gemiddelde leeftijd van 25,2 jaar te zien. Voor het studiejaar 2001/2002 zijn overigens nog geen gegevens beschikbaar over het doctoraalexamen.

Het verschil tussen mannen en vrouwen is in het algemeen net iets meer dan een half jaar (bijvoorbeeld 25,2 jaar voor de mannen en 24,5 jaar voor de vrouwen in het studiejaar 1992/1993). In een enkel jaar is het verschil echter groter dan 1 jaar (bijvoorbeeld 25,8 jaar voor de mannen en 24,7 jaar voor de vrouwen in het studiejaar 2000/2001).

Figuur 2.2: gemiddelde leeftijd bij doctoraaldiploma van studenten geneeskunde, naar studiejaar (jaar doctoraalexamen) en geslacht

Tabel 2.2: gemiddelde leeftijd bij doctoraaldiploma van studenten geneeskunde, naar studiejaar (jaar doctoraalexamen) en geslacht

Studiejaar (jaar doctoraalexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1992/1993	25,2	560	24,5	740	24,8	1.300
1993/1994	25,2	530	24,4	760	24,8	1.280
1994/1995	25,7	540	24,4	740	24,9	1.280
1995/1996	24,7	610	24,2	880	24,4	1.490
1996/1997	25,3	620	24,1	870	24,6	1.490
1997/1998	24,9	620	24,3	840	24,6	1.460
1998/1999	25,5	490	24,5	650	24,9	1.140
1999/2000	24,9	620	24,5	840	24,7	1.470
2000/2001	25,8	670	24,7	910	25,2	1.570

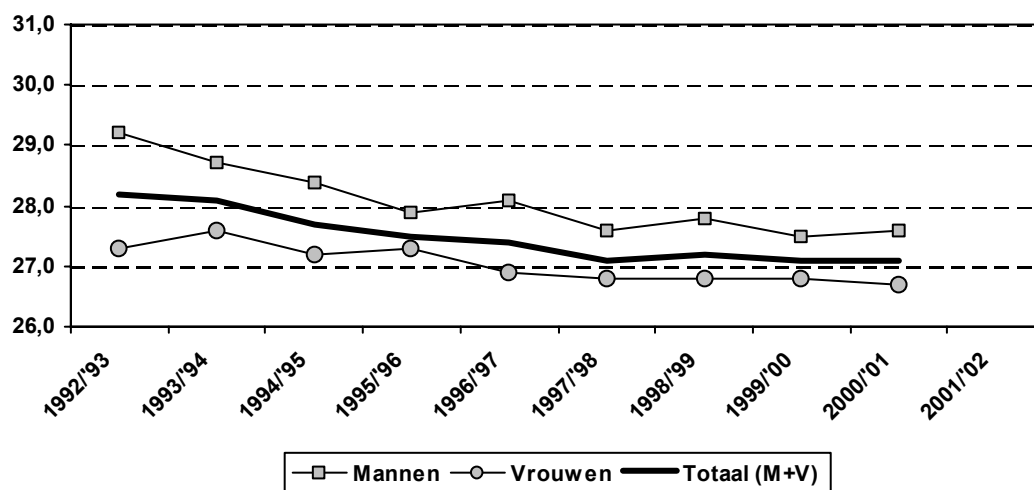
2.3. Leeftijd bij het artsexamen

Op basis van gegevens van het CBS, is eveneens een overzicht te maken van de leeftijd waarop studenten geneeskunde het artsdiploma behalen. Dit betreft de leeftijd halverwege het studiejaar waarin de zogeheten tweede fase van de studie geneeskunde wordt afgesloten. Deze tweede fase, waarin men co-schappen moet volgen, duurt officieel 2 jaar. Na afsluiting van deze tweede fase, mag men zich "arts" noemen. Binnen de medische wereld wordt ook wel over "basisartsen" gesproken. Dit ter onderscheid van de artsen die ook nog een medische vervolgopleiding hebben afgerond.

Vanaf 1992/1993 tot en met 1997/1998, is een dalende trend te zien in de leeftijd waarop men het artsexamen behaalt: van 28,2 jaar naar 27,1 jaar. Daarna is de gemiddelde leeftijd bij het artsexamen stabiel gebleven.

De dalende trend is vooral bij de mannen te zien. Bij hen is de gemiddelde leeftijd gedaald van 29,2 in 1992/1993 tot 27,6 in 1997/1998. Voor vrouwen is de leeftijd bij het artsexamen in dezelfde periode met slechts een 0,5 jaar gedaald, van 27,3 naar 26,8.

Figuur 2.3: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van studenten geneeskunde, naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht

Tabel 2.3: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van studenten geneeskunde, naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht

Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1992/1993	29,2	590	27,3	630	28,2	1.220
1993/1994	28,7	600	27,6	670	28,1	1.270
1994/1995	28,4	570	27,2	710	27,7	1.270
1995/1996	27,9	600	27,3	810	27,5	1.410
1996/1997	28,1	640	26,9	900	27,4	1.540
1997/1998	27,6	640	26,8	910	27,1	1.550
1998/1999	27,8	690	26,8	930	27,2	1.620
1999/2000	27,5	620	26,8	810	27,1	1.430
2000/2001	27,6	590	26,7	840	27,1	1.430

2.4. Tijd tussen de start en het doctoraalexamen: studieduur 1^e fase

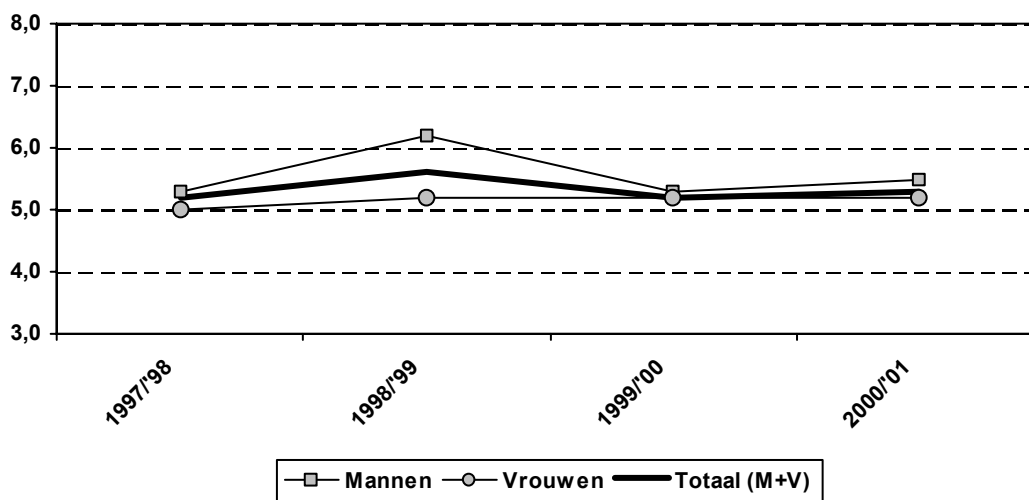
Op basis van de hiervoor gepresenteerde gegevens van het CBS, kan nog geen exact overzicht gemaakt worden over de tijd die het duurt om het doctoraaldiploma te behalen. Er zijn namelijk geen gekoppelde gegevens beschikbaar over de leeftijd bij de start van de opleiding én de leeftijd bij het doctoraaldiploma. Er kan wel een ruwe vergelijking worden gemaakt van de gemiddelde leeftijden, waarmee een indicatie wordt verkregen over de verstreken tijd en dus de studieduur tot aan het doctoraaldiploma.

In de studie jaren 1992/1993 tot en met 1994/1995, was men gemiddeld 19,4 jaar oud bij de start van de studie geneeskunde. In de studie jaren 1996/1997 tot en met 1998/1999 (dus 4 jaar later) was men ongeveer 24,7 jaar oud bij afsluiting van de doctoraalfase. Op basis hiervan zou verondersteld kunnen worden dat er gemiddeld 5,3 jaar zijn verstreken tussen de start en het einde van de eerste fase. Ten opzichte van de formele opleidingsduur van 4 jaar, zou dit betekenen dat er 1,3 jaar vertraging optreedt in de eerste fase.

Als de gemiddelde duur van de eerste fase feitelijk eerder 5 dan 4 jaar is, dan moet de instroomleeftijd van 1992/1993 tot en met 1994/1995 vergeleken worden met de "uitstroomleeftijd" van de jaren 1997/1998 tot en met 1999/2000. Dit levert echter hetzelfde resultaat op, aangezien men ook in die periode gemiddeld ongeveer 24,7 jaar was bij het behalen van het doctoraaldiploma. Een vergelijking na 5 jaar lijkt wel beter om te kunnen verklaren waarom de leeftijd bij het doctoraaldiploma in 2000/2001 opeens 25,2 jaar is, aangezien de leeftijd bij instroom in het jaar 1995/1996 met 19,9 jaar ook duidelijk hoger is dan in de drie jaar daaraan voorafgaand.

Het verschil tussen mannen en vrouwen is bij 3 van de 4 gevallen op zijn hoogst 0,3 jaar. Voor het studiejaar 1998/1999 (met 1993/1994 als instroomjaar) is het verschil daarentegen 1,0 jaar.

Figuur 2.4: schatting gemiddelde studieduur tot doctoraaldiploma van studenten geneeskunde, naar studiejaar (jaar doctoraalexamen) en geslacht

Tabel 2.4: schatting gemiddelde studieduur tot doctoraaldiploma van studenten geneeskunde, naar studiejaar (geschatte jaar start opleiding én feitelijke jaar doctoraalexamen) en geslacht

Studiejaar (jaar start opleiding én jaar doctoraalexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1992/1993 en 1997/1998	5,3	620	5,0	840	5,2	1.460
1993/1994 en 1998/1999	6,2	490	5,2	650	5,6	1.140
1994/1995 en 1999/2000	5,3	620	5,2	840	5,2	1.470
1995/1996 en 2000/2001	5,5	670	5,2	910	5,3	1.570

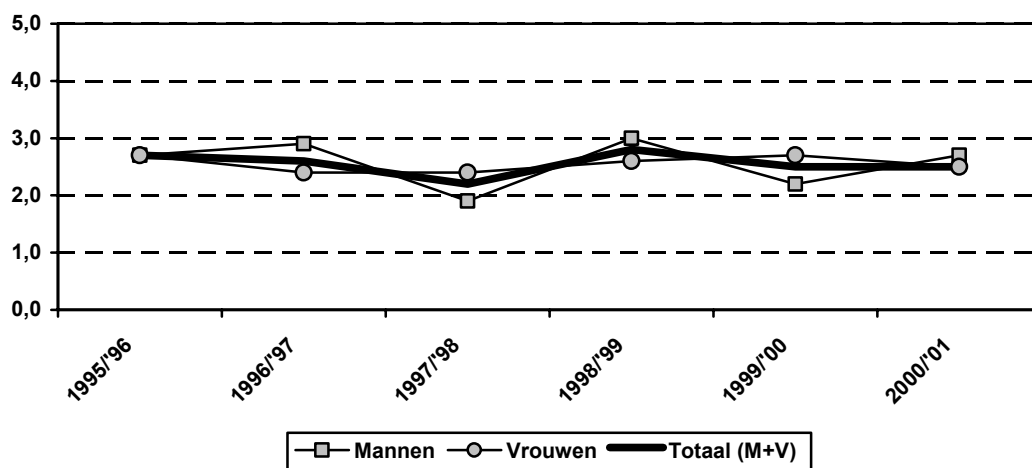
2.5. Tijd tussen het doctoraal- en het artsexamen: studieduur 2^e fase

Wederom kan op basis van de gegevens van het CBS, alleen een indicatie wordt verkregen over de studieduur tussen het doctoraaldiploma en het artsexamen, dus van de 2^e fase van de studie geneeskunde.

De gemiddelde duur van de tweede fase blijkt feitelijk eerder 3 dan 2 jaar te zijn. Daarom is de leeftijd bij het doctoraalexamen van 1992/1993 tot en met 1997/1998 vergeleken met de leeftijd bij artsexamen van de jaren 1995/1996 tot en met 2000/2001. Men blijkt dan gemiddeld 2,6 jaar te hebben gedaan over de 2^e fase, met voor het jaar 1997/1998 een opvallend korte duur (2,2 jaar) en het jaar daarop een relatief wat langere duur (2,8 jaar).

Het verschil tussen mannen en vrouwen toont een wisselend beeld. Er zijn jaren bij dat mannen korter over de 2^e fase lijken te doen dan de vrouwen, maar er zijn ook jaren dat er geen verschil is of dat de mannen er juist langer over doen.

Figuur 2.5: schatting gemiddelde studieduur tussen doctoraaldiploma en artsexamen van studenten geneeskunde, naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht

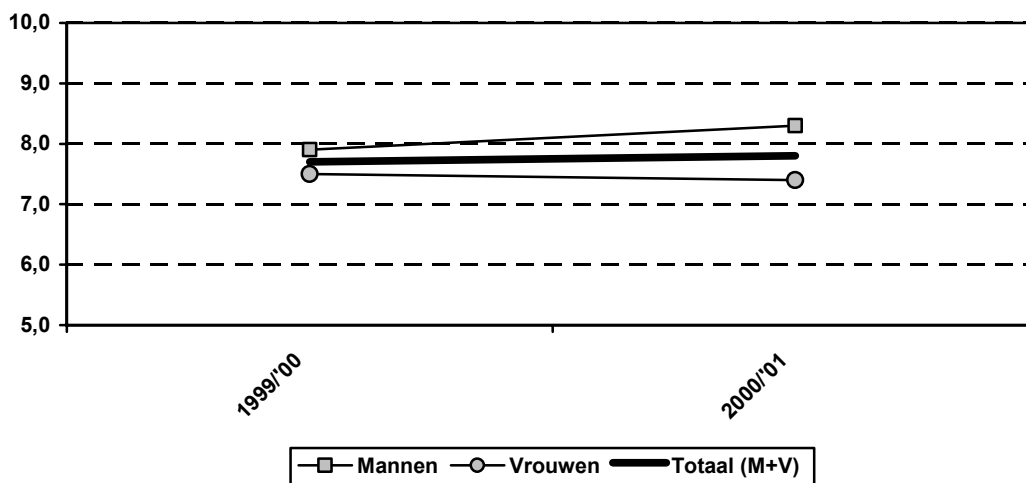
Tabel 2.5: schatting gemiddelde studieduur tussen doctoraaldiploma en artsexamen van studenten geneeskunde, naar studiejaar (geschatte jaar doctoraalexamen én feitelijke jaar artsexamen) en geslacht

Studiejaar (jaar doctoraalexamen én jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1992/1993 en 1995/1996	2,7	600	2,7	810	2,7	1.410
1993/1994 en 1996/1997	2,9	640	2,4	900	2,6	1.540
1994/1995 en 1997/1998	1,9	640	2,4	910	2,2	1.550
1995/1996 en 1998/1999	3,0	690	2,6	930	2,8	1.620
1996/1997 en 1999/2000	2,2	620	2,7	810	2,5	1.430
1997/1998 en 2000/2001	2,7	590	2,5	840	2,5	1.430

2.6. Tijd tussen de start en het artsexamen: studieduur initiële opleiding

Tenslotte is een indicatie te krijgen over de totale studieduur vanaf de start van de studie geneeskunde tot aan het artsexamen. Dit kan echter slechts voor twee studiejaar

Figuur 2.6: schatting gemiddelde studieduur tot artsexamen van studenten geneeskunde, naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht

Tabel 2.6: schatting gemiddelde studieduur tot artsexamen van studenten geneeskunde, naar studiejaar (geschatte jaar start opleiding én feitelijke jaar artsexamen) en geslacht

Studiejaar (jaar start opleiding én jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1992/1993 en 1999/2000	7,9	620	7,5	810	7,7	1.430
1993/1994 en 2000/2001	8,3	590	7,4	840	7,8	1.430

3. (LEEF)TIJD PER VERVOLGOPLEIDING

3.1. Leeftijd bij artsexamen per vervolgopleiding

Gegevens van de HVRC, MSRC en SGRC maken het mogelijk om na te gaan hoe oud men was bij het artsexamen, voor degenen die een vervolgopleiding zijn begonnen. Dit geldt zowel voor mensen die nog nu met de betreffende vervolgopleiding bezig zijn, als degenen die de vervolgopleiding ook al weer hebben afgerond. Om in registratietermen te spreken: het gaat zowel om de huidige erkenningen in het opleidingsregister als het specialistenregister. Bovendien is ook gekeken naar de artsen die inmiddels niet meer erkend worden als specialist.

Voor de leeftijd bij artsexamen is uitgegaan van het jaar van artsexamen en het geboortjaar. In de registratiebestanden die voor de huidige analyse ter beschikking stonden, bevatten namelijk geen exacte data (met de dag, de maand én het jaar), maar alleen het jaar. De leeftijd bij artsexamen is berekend door het geboortjaar af te trekken van het jaar artsexamen. Iemand die in het jaar 1995 het artsexamen heeft behaald en in 1970 geboren is, krijgt daarmee dus een geschatte leeftijd bij artsexamen van 25 jaar. Voor specifieke individuen kan daarmee een fout van maximaal plus of min 1 jaar worden gemaakt. Men kan immers aan het begin of aan het eind van een jaar het artsexamen hebben behaald, c.q. aan het begin of aan het eind van een jaar geboren zijn. Voor groepen zal het gemiddelde echter een redelijke schatting zijn: gemiddeld genomen zal men namelijk halverwege het jaar het artsexamen hebben behaald, c.q. men zal gemiddeld genomen halverwege het jaar zijn geboren.

Door de leeftijd bij artsexamen te presenteren per jaar artsexamen, kan dit per jaar min of meer direct vergeleken worden met de leeftijd bij artsexamen van alle basisartsen, zoals gepresenteerd in het vorige hoofdstuk. Het verschil is wel dat de leeftijd per artsexamen in het vorige hoofdstuk is gepresenteerd per studiejaar (dus bijvoorbeeld het studiejaar 1995/1996), terwijl in dit hoofdstuk met kalenderjaren wordt gewerkt.

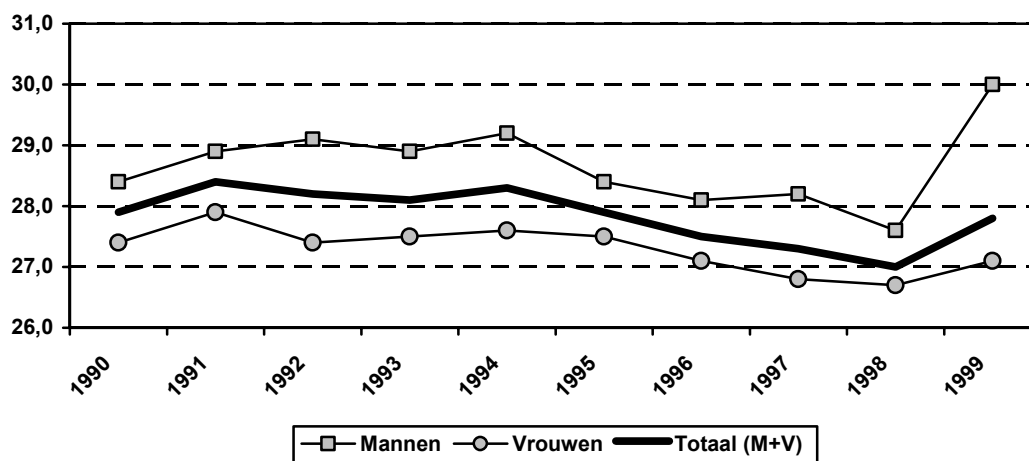
Deze wijze van presenteren heeft overigens als consequentie dat in de tabellen te zien is dat er van de laatste paar jaar nog niet veel mensen zijn doorgestroomd naar een vervolgopleiding. In de registratiebestanden zijn daarom nog vrij weinig mensen te vinden die 1999 als jaar artsexamen hebben. Voor het jaar 2000 als jaar artsexamen geldt zelfs dat er vrijwel niemand is aangetroffen die inmiddels al is begonnen met een vervolgopleiding. Daarom is dat jaar structureel weggelaten in de komende paragrafen.

3.1.1. Huisartsen

Tussen 1990 en 1995 was de gemiddelde leeftijd bij artsexamen ongeveer 28 jaar, waarbij de mannen eerder 29 jaar oud waren bij het artsexamen, terwijl de vrouwen 27,5 jaar waren. In 1998 is te zien dat er een duidelijk lagere gemiddelde leeftijd bij artsexamen was: 27,6 jaar voor de mannen, 26,7 voor de vrouwen en 27,0 jaar voor alle huisartsen tezamen. De opvallende stijging van de gemiddelde leeftijd bij artsexamen voor mannen in het jaar 1999, kan waarschijnlijk mede verklaard worden door het geringe aantal personen waarop dit betrekking heeft: slechts 24, tegenover in het algemeen minstens 100 mensen in de andere jaren.

Basisartsen die de huisartsenopleiding zijn gaan doen, waren bij het artsexamen overigens gemiddeld iets ouder dan de totale groep basisartsen. Zowel voor de mannen als de vrouwen lijkt het namelijk dat men ongeveer een half tot één jaar ouder was. Zoals later zal blijken, waren de basisartsen die de huisartsenopleiding zijn gaan doen daarmee ook duidelijk wat ouder bij het artsexamen dan degenen die een medisch specialistische vervolgopleiding zijn gaan doen. Daarentegen waren ze wat jonger bij het artsexamen dan degenen die de verpleeghuisartsenopleiding zijn gaan doen of een sociaal geneeskundige vervolgopleiding.

Figuur 3.1: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

Tabel 3.1: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

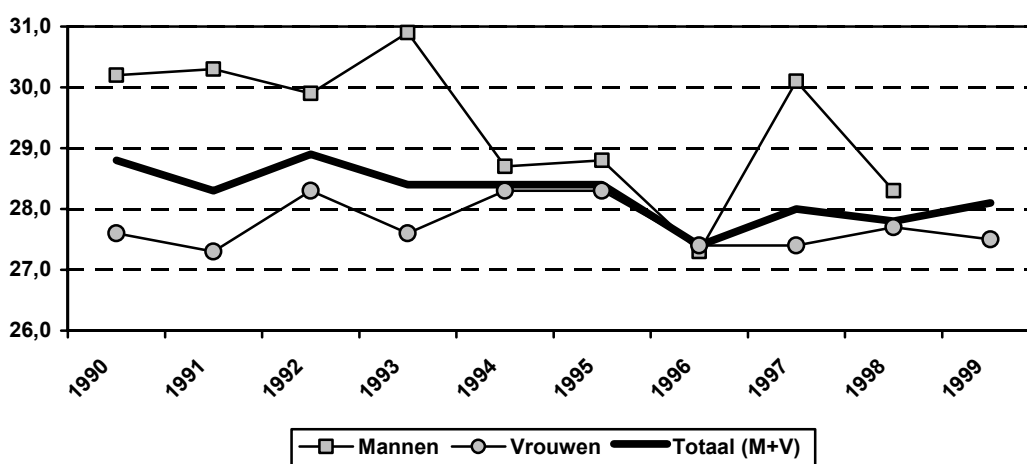
Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1990	28,4	149	27,4	150	27,9	299
1991	28,9	171	27,9	171	28,4	342
1992	29,1	140	27,4	163	28,2	303
1993	28,9	128	27,5	175	28,1	303
1994	29,2	134	27,6	159	28,3	293
1995	28,4	125	27,5	175	27,9	300
1996	28,1	102	27,1	183	27,5	285
1997	28,2	93	26,8	184	27,3	277
1998	27,6	65	26,7	153	27,0	218
1999	30,0	24	27,1	69	27,8	93

3.1.2. Verpleeghuisartsen

Het verloop voor de mannen van de gemiddelde leeftijd bij artsexamen voor verpleeghuisartsen in de afgelopen 10 jaar, laat een ietwat onrustig beeld zien. Dit komt waarschijnlijk vooral door de relatief lage aantallen: het gaat volgens tabel 3.2 in de meeste gevallen om ongeveer 10 mannen per jaar. De uitkomst voor 1999 is zelfs gebaseerd op één man en daarom weggelaten uit zowel de figuur als de tabel. Voor de vrouwen is de gemiddelde leeftijd bij artsexamen ongeveer 27,5 jaar geweest in zowel het begin van de jaren '90 (namelijk in 1990, 1991 en 1993) als aan het eind van de jaren '90 (vanaf 1996 tot en met 1999). In 1992, 1994 en 1995 is echter een gemiddelde van 28,3 jaar te zien.

Basisartsen die de opleiding voor verpleeghuisartsen zijn gaan doen, waren bij het artsexamen gemiddeld iets ouder dan degenen die de huisartsenopleiding of een medisch specialistische vervolgopleiding zijn gaan doen. Ten opzichte van degenen die een sociaal geneeskundige vervolgopleiding zijn gaan doen, waren ze echter wat jonger bij het artsexamen.

Figuur 3.2: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van verpleeghuisartsen (inclusief verpleeghuisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

Tabel 3.2: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van verpleeghuisartsen (inclusief verpleeghuisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

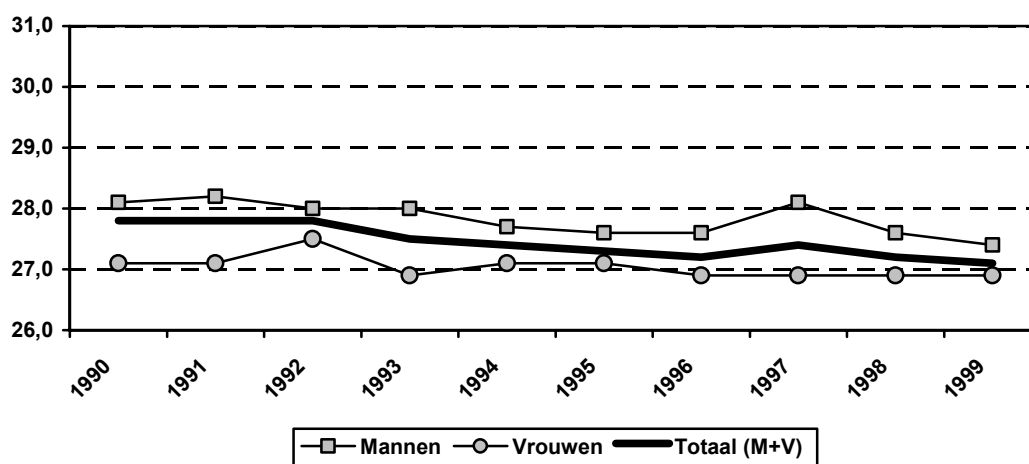
Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1990	30,2	31	27,6	33	28,8	64
1991	30,3	20	27,3	39	28,3	59
1992	29,9	13	28,3	20	28,9	33
1993	30,9	12	27,6	39	28,4	51
1994	28,7	10	28,3	31	28,4	41
1995	28,8	9	28,3	33	28,4	42
1996	27,3	8	27,4	40	27,4	48
1997	30,1	10	27,4	36	28,0	46
1998	28,3	7	27,7	26	27,8	33
1999	-	-	27,5	19	28,1	20

3.1.3. Medisch specialisten

Van 1990 tot en met 1993 blijkt de gemiddelde leeftijd bij artsexamen voor mannen steeds ongeveer 28,1 jaar te zijn geweest. Dit gemiddelde is ook voor 1997 te zien. In de andere jaren is het gemiddelde eerder 27,6 jaar geweest. Bij de vrouwen is het gemiddelde vrijwel steeds 27,0 jaar geweest, met een afwijking van slechts plus of min 0,1 jaar. Alleen voor 1992 is de afwijking groter geweest, namelijk plus 0,5 jaar. Mede dankzij het sterk toenemende aandeel vrouwen, is het gemiddelde voor de gehele groep medisch specialisten met meer dan een half jaar gedaald van 27,8 jaar naar ongeveer 27,2 jaar.

Basisartsen die een medisch specialistische vervolgopleiding zijn gaan doen, waren gemiddeld jonger bij het artsexamen dan degenen die een andere vervolgopleiding zijn gaan doen.

Figuur 3.3: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van medisch specialisten (inclusief medisch specialisten in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

Tabel 3.3: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van medisch specialisten (inclusief medisch specialisten in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

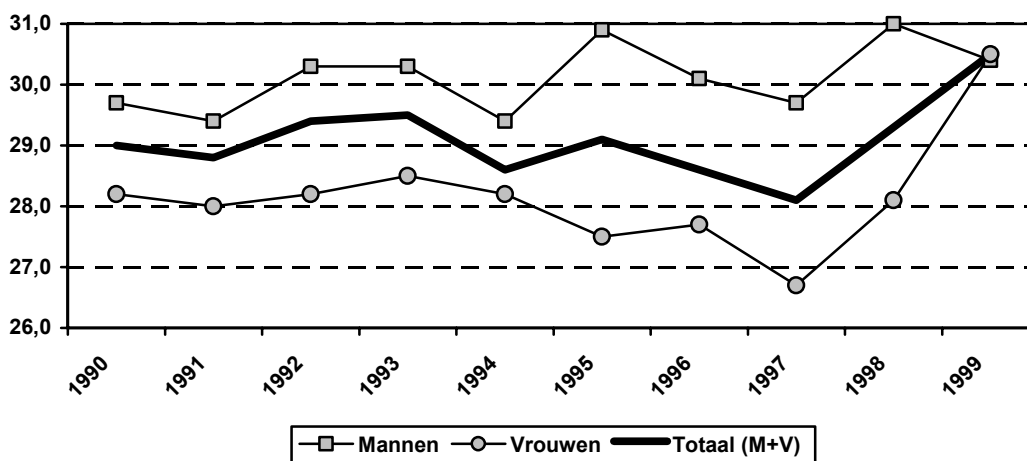
Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1990	28,1	445	27,1	239	27,8	684
1991	28,2	354	27,1	273	27,8	627
1992	28,0	290	27,5	220	27,8	510
1993	28,0	268	26,9	237	27,5	505
1994	27,7	279	27,1	258	27,4	537
1995	27,6	248	27,1	255	27,3	503
1996	27,6	247	26,9	270	27,2	517
1997	28,1	204	26,9	238	27,4	442
1998	27,6	154	26,9	201	27,2	355
1999	27,4	62	26,9	83	27,1	145

3.1.4. Sociaal geneeskundigen

Nog sterker dan bij de verpleeghuisartsen, levert het overzicht van de afgelopen 10 jaar een onrustig beeld op. Nu kan echter alleen voor 1999 duidelijk gesproken worden van een klein aantal personen waarop de gemiddelden betrekking hebben. Voor de andere jaren gaat het namelijk steeds om minstens 30 mannen én minstens 30 vrouwen per jaar.

Duidelijk is wel dat de basisartsen die een sociaal geneeskundige vervolgopleiding zijn gaan doen, gemiddeld ouder waren bij het artsexamen dan degenen die een andere vervolgopleiding zijn gaan doen.

Figuur 3.4: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van sociaal geneeskundigen (inclusief sociaal geneeskundigen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

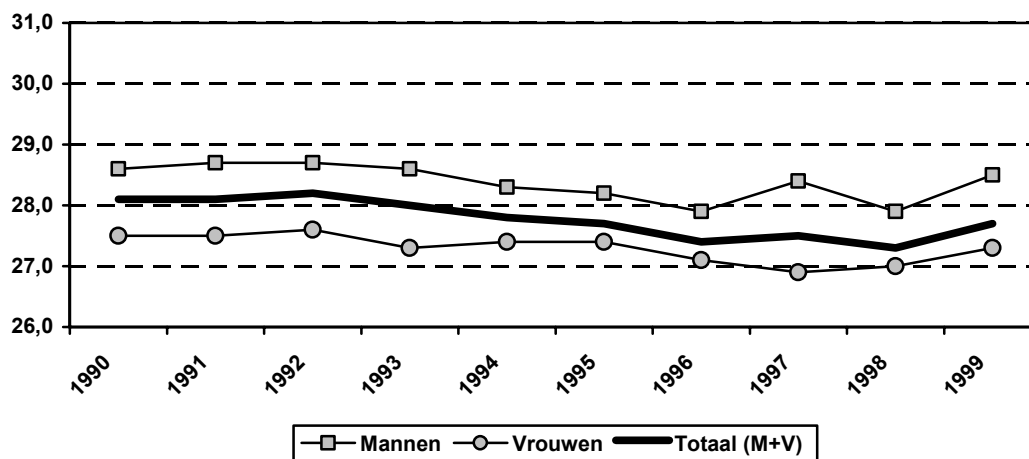
Tabel 3.4: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van sociaal geneeskundigen (inclusief sociaal geneeskundigen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1990	29,7	157	28,2	135	29,0	292
1991	29,4	112	28,0	81	28,8	193
1992	30,3	84	28,2	63	29,4	147
1993	30,3	75	28,5	62	29,5	137
1994	29,4	31	28,2	54	28,6	85
1995	30,9	41	27,5	45	29,1	86
1996	30,1	29	27,7	57	28,6	86
1997	29,7	39	26,7	44	28,1	83
1998	31,0	21	28,1	29	29,3	50
1999	30,4	10	30,5	12	30,5	22

3.1.5. Samenvatting leeftijd bij artsexamen

Voor alle artsen die inmiddels een specialisatie (zijn) gaan volgen, geldt dat de leeftijd bij artsexamen iets meer dan 28 jaar was voor degenen die aan het begin van de jaren 90 artsexamen heeft gedaan en ongeveer 27,5 jaar voor degenen die vanaf 1995 artsexamen hebben gedaan. De stijging die te zien is voor 1999 heeft waarschijnlijk van doen met het feit dat zeker nog niet alle mensen die dat jaar artsexamen hebben gedaan, inmiddels al aan een vervolgopleiding zijn begonnen. De ouderen doen dit kennelijk sneller dan de jongeren.

Figuur 3.5: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

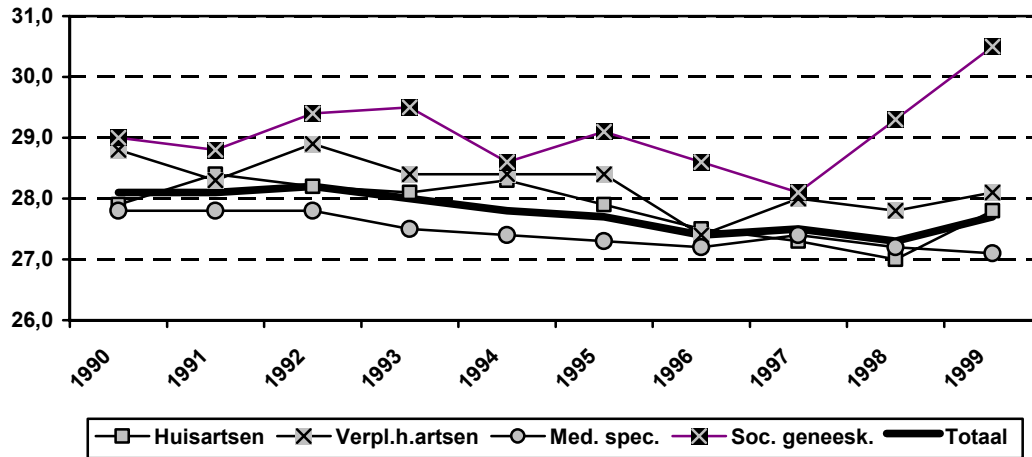

Tabel 3.5: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en geslacht, vanaf 1990

Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1990	28,6	782	27,5	557	28,1	1.339
1991	28,7	657	27,5	564	28,1	1.221
1992	28,7	527	27,6	466	28,2	993
1993	28,6	483	27,3	513	28,0	996
1994	28,3	454	27,4	502	27,8	956
1995	28,2	423	27,4	508	27,7	931
1996	27,9	386	27,1	550	27,4	936
1997	28,4	346	26,9	502	27,5	848
1998	27,9	247	27,0	409	27,3	656
1999	28,5	97	27,3	183	27,7	280

Dat de leeftijd bij artsexamen verschillend is per vervolgopleiding, is duidelijk te zien in figuur 3.6. Degenen die een opleiding tot medisch specialist zijn gaan volgen, waren bij het artsexamen relatief het jongst. Degenen die een sociaal geneeskundige vervolgopleiding zijn gaan doen, waren bij het artsexamen duidelijk het oudst.

Figuur 3.6: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en studierichting, vanaf 1990

Tabel 3.6: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en studierichting, vanaf 1990

Studiejaar (jaar artsexamen)	Huisartsen	Verpleeg-huisartsen	Medisch specialisten	Sociaal geneeskundigen	Totaal
1990	27,9	28,8	27,8	29,0	28,1
1991	28,4	28,3	27,8	28,8	28,1
1992	28,2	28,9	27,8	29,4	28,2
1993	28,1	28,4	27,5	29,5	28,0
1994	28,3	28,4	27,4	28,6	27,8
1995	27,9	28,4	27,3	29,1	27,7
1996	27,5	27,4	27,2	28,6	27,4
1997	27,3	28,0	27,4	28,1	27,5
1998	27,0	27,8	27,2	29,3	27,3
1999	27,8	28,1	27,1	30,5	27,7

3.2. Leeftijd bij de start van de vervolgopleiding

Gegevens van de HVRC, MSRC en SGRC maken het ook mogelijk om na te gaan hoe oud men was bij de start van de vervolgopleiding. Dit geldt wederom zowel voor mensen die nog nu met de betreffende vervolgopleiding bezig zijn, als degenen die de vervolgopleiding ook al weer hebben afgerond of inmiddels zelfs niet meer erkend worden als 'specialist'. Het aanvangsjaar van de vervolgopleiding wordt overigens pas sinds 1991 systematisch vastgelegd.

Net als bij de leeftijd bij artsexamen, is de leeftijd bij de start van de vervolgopleiding simpelweg berekend door het jaar van de start van de vervolgopleiding af te trekken van het geboortejaar. Per individu kan ook nu een fout van maximaal plus of min 1 jaar worden gemaakt. Voor groepen zal het gemiddelde echter een redelijke schatting zijn.

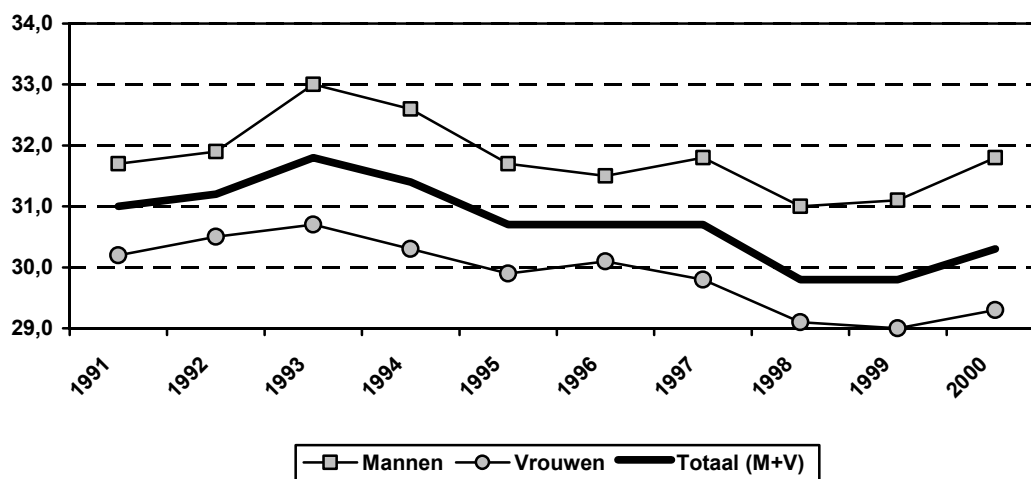
Door de leeftijd bij de start te presenteren per aanvangsjaar, kan een zo recent mogelijk overzicht van de ontwikkelingen in de startleeftijd worden gegeven. Het kan echter niet direct vergeleken worden met bijvoorbeeld de leeftijd bij artsexamen uit de vorige paragraaf. Daar wordt immers de leeftijd per jaar artsexamen vermeld. De individuen van bijvoorbeeld 1995 als jaar artsexamen, zijn niet dezelfde als de individuen van 1995 als aanvangsjaar.

Voor het vergelijken van de leeftijd bij de start van de vervolgopleiding met de leeftijd bij artsexamen en het daarvan afleiden van de duur van de overgangperiode, is overigens in paragraaf 3.4 een overzicht gemaakt van de tijd tussen artsexamen en de start per aanvangsjaar.

3.2.1. Huisartsen

De leeftijd bij de start van de huisartsenopleiding, varieerde in de afgelopen tien jaar van 31 jaar in 1991, via 32 jaar in 1993 tot ongeveer 30 jaar vanaf 1998. Er is een constant verschil tussen mannen en vrouwen van ongeveer 2 jaar.

Figuur 3.7: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

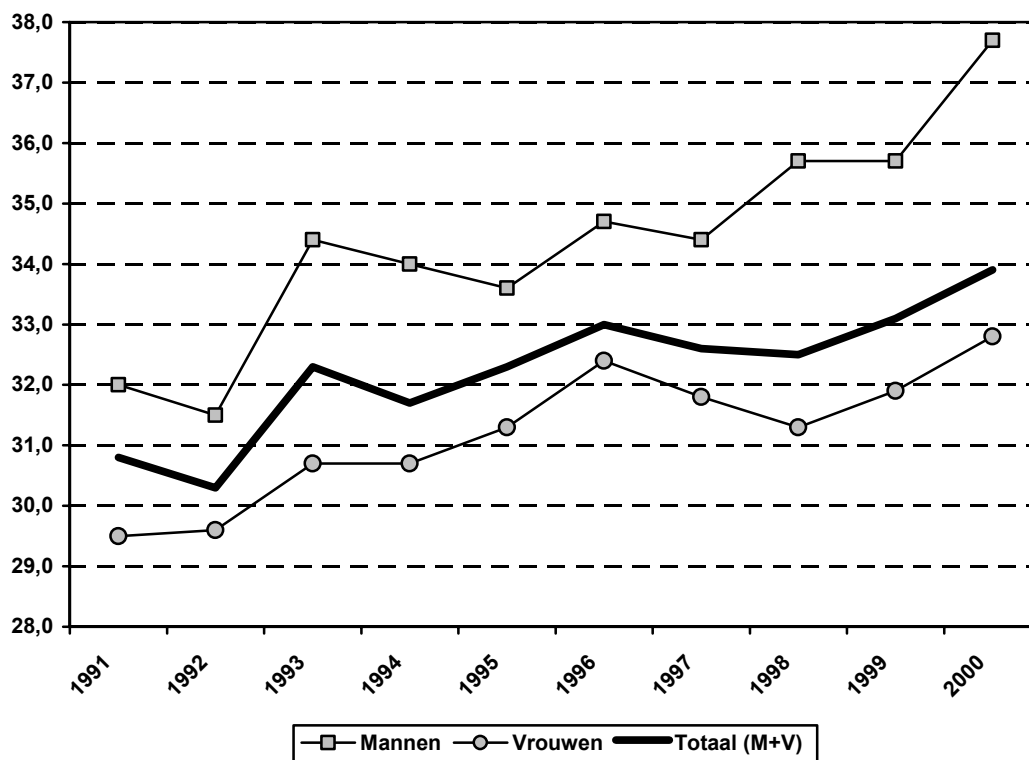
Tabel 3.7: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	31,7	161	30,2	119	31,0	280
1992	31,9	142	30,5	147	31,2	289
1993	33,0	153	30,7	155	31,8	308
1994	32,6	177	30,3	210	31,4	387
1995	31,7	147	29,9	180	30,7	327
1996	31,5	135	30,1	178	30,7	313
1997	31,8	143	29,8	173	30,7	316
1998	31,0	110	29,1	202	29,8	312
1999	31,1	128	29,0	204	29,8	332
2000	31,8	148	29,3	234	30,3	382

3.2.2. Verpleeghuisartsen

Voor de verpleeghuisartsen is een vrij constante stijging te zien in de leeftijd waarop men met de vervolgopleiding is begonnen: van ongeveer 30,5 jaar in 1991 en 1992, naar bijna 34 voor degenen die in het jaar 2000 met de betreffende opleiding zijn begonnen. Daarbij is vooral voor de mannen in dat jaar een opvallend hoge instroomleeftijd te zien, van 37,7 jaar.

Figuur 3.8: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van verpleeghuisartsen (inclusief verpleeghuisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

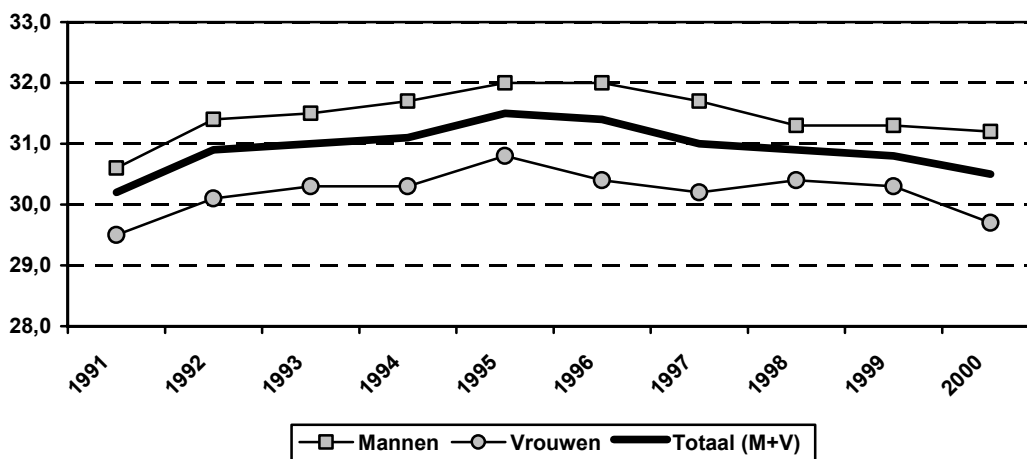
Tabel 3.8: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van verpleeghuisartsen (inclusief verpleeghuisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	32,0	17	29,5	15	30,8	32
1992	31,5	11	29,6	18	30,3	29
1993	34,4	20	30,7	26	32,3	46
1994	34,0	11	30,7	25	31,7	36
1995	33,6	24	31,3	32	32,3	56
1996	34,7	15	32,4	44	33,0	59
1997	34,4	25	31,8	60	32,6	85
1998	35,7	21	31,3	56	32,5	77
1999	35,7	22	31,9	48	33,1	70
2000	37,7	19	32,8	65	33,9	84

3.2.3. Medisch specialisten

De artsen die in de afgelopen 10 jaar met een medisch specialistische vervolgopleiding zijn begonnen, waren gemiddeld 31 jaar. In 1991 en 2000 was dit echter een 0,5 jaar jonger en in 1995 en 1996 een half jaar ouder. Vrouwen en mannen verschillen daarbij steeds minstens 1 jaar in de instroomleeftijd.

Figuur 3.9: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van medisch specialisten (inclusief medisch specialisten in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

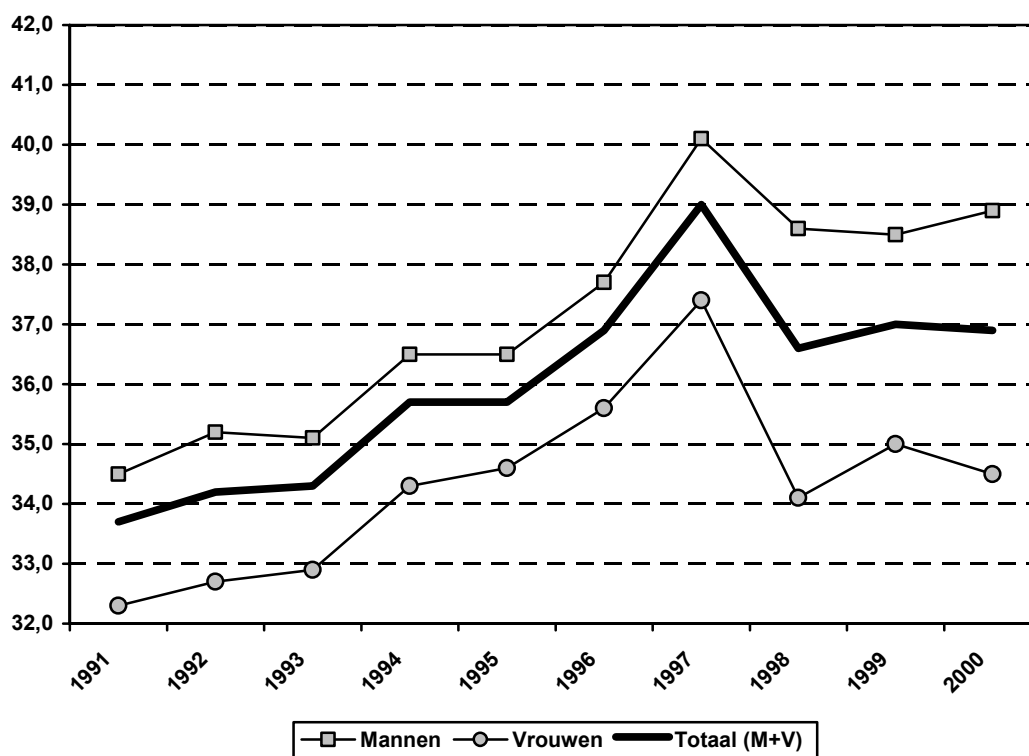
Tabel 3.9: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van medisch specialisten (inclusief medisch specialisten in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	30,6	336	29,5	197	30,2	533
1992	31,4	383	30,1	185	30,9	568
1993	31,5	391	30,3	235	31,0	626
1994	31,7	371	30,3	240	31,1	611
1995	32,0	340	30,8	272	31,5	612
1996	32,0	359	30,4	239	31,4	598
1997	31,7	339	30,2	306	31,0	645
1998	31,3	366	30,4	319	30,9	685
1999	31,3	406	30,3	406	30,8	812
2000	31,2	399	29,7	441	30,5	840

3.2.4. Sociaal geneeskundigen

De instroomleeftijd voor de sociaal geneeskundige opleidingen, vertoont tussen 1992 en 1997 een opvallende groei: van ongeveer 34 jaar tot 39 jaar. Daarna lijkt de instroomleeftijd gestabiliseerd te zijn 37 jaar. In 1998 tot en met 2000 bedroeg het verschil tussen de mannen en de vrouwen maar liefst 4 jaar. Daarvoor ging het eerder om een verschil van 2 á 3 jaar.

Figuur 3.10: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van sociaal geneeskundigen (inclusief sociaal geneeskundigen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

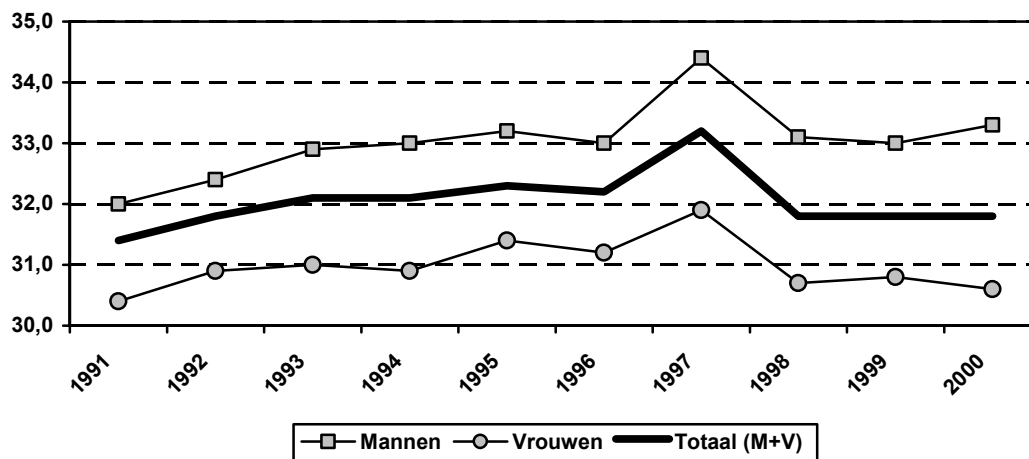
Tabel 3.10: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van sociaal geneeskundigen (inclusief sociaal geneeskundigen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	34,5	195	32,3	115	33,7	310
1992	35,2	173	32,7	117	34,2	290
1993	35,1	226	32,9	131	34,3	357
1994	36,5	155	34,3	85	35,7	240
1995	36,5	179	34,6	134	35,7	313
1996	37,7	112	35,6	74	36,9	186
1997	40,1	227	37,4	167	39,0	394
1998	38,6	143	34,1	113	36,6	256
1999	38,5	155	35,0	120	37,0	275
2000	38,9	165	34,5	132	36,9	297

3.2.5. Samenvatting leeftijd bij start van de vervolgopleiding

Voor alle artsen die in de afgelopen tien jaar een specialisatie zijn gaan volgen, geldt dat de leeftijd bij de start van de vervolgopleiding ongeveer 32 jaar was.

Figuur 3.11: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

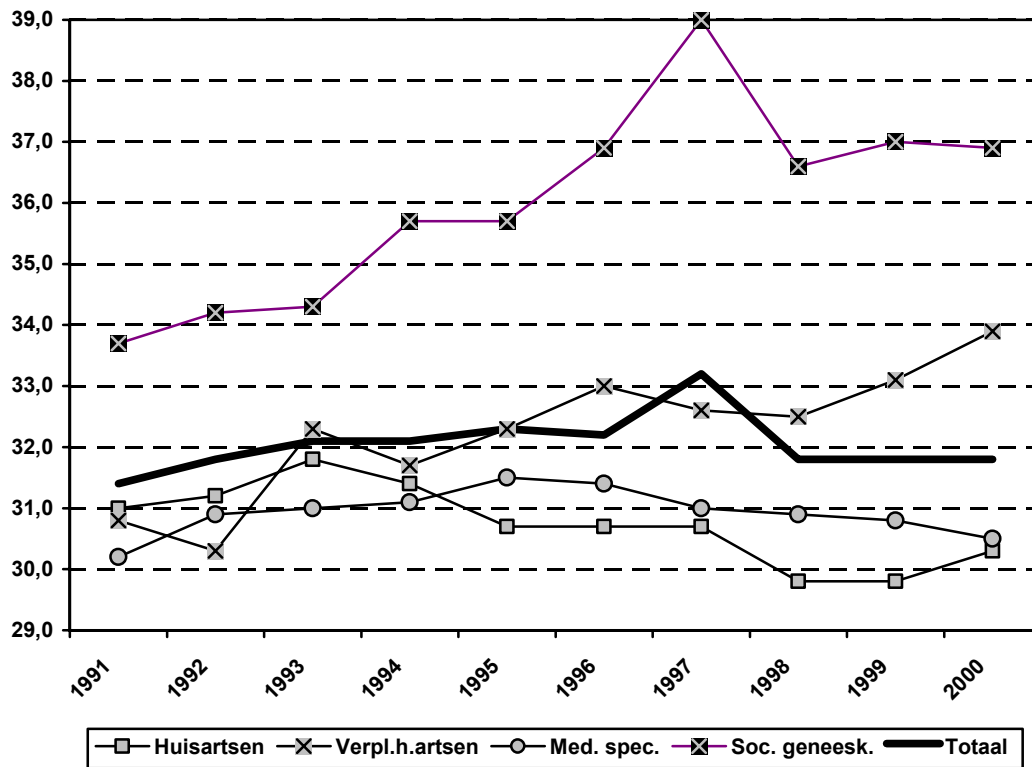

Tabel 3.11: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	32,0	709	30,4	446	31,4	1.155
1992	32,4	709	30,9	467	31,8	1.176
1993	32,9	790	31,0	547	32,1	1.337
1994	33,0	714	30,9	560	32,1	1.274
1995	33,2	690	31,4	618	32,3	1.308
1996	33,0	621	31,2	535	32,2	1.156
1997	34,4	734	31,9	706	33,2	1.440
1998	33,1	640	30,7	690	31,8	1.330
1999	33,0	711	30,8	778	31,8	1.489
2000	33,3	731	30,6	872	31,8	1.603

De leeftijd bij de start van de vervolgopleiding verschilt sterk per vervolgopleiding. Degenen die een opleiding tot huisarts zijn gaan volgen, waren bij de start van hun opleiding relatief het jongst. Degenen die een sociaal geneeskundige vervolgopleiding zijn gaan doen, waren bij het artsexamen duidelijk het oudst.

Figuur 3.12: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en studierichting, vanaf 1991

Tabel 3.12: gemiddelde leeftijd bij de start van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en studierichting, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Huisartsen	Verpleeg-huisartsen	Medisch specialisten	Sociaal geneeskundigen	Totaal
1991	31,0	30,8	30,2	33,7	31,4
1992	31,2	30,3	30,9	34,2	31,8
1993	31,8	32,3	31,0	34,3	32,1
1994	31,4	31,7	31,1	35,7	32,1
1995	30,7	32,3	31,5	35,7	32,3
1996	30,7	33,0	31,4	36,9	32,2
1997	30,7	32,6	31,0	39,0	33,2
1998	29,8	32,5	30,9	36,6	31,8
1999	29,8	33,1	30,8	37,0	31,8
2000	30,3	33,9	30,5	36,9	31,8

3.3. Leeftijd bij voltooiing van de vervolgopleiding

Net als voor de leeftijd bij artsexamen en de leeftijd bij de start van de vervolgopleiding, zijn de gegevens van de HVRC, MSRC en SGRC ook gebruikt om de leeftijd bij afronding van de vervolgopleiding te berekenen. Door de aard van het gegeven, gaat het dit keer echter alleen om mensen die de vervolgopleiding ook al hebben afgerond of inmiddels zelfs niet meer erkend worden als 'specialist'. Voor personen die nog met de opleiding bezig zijn, kan immers nog geen jaar van voltooiing worden vastgesteld. In principe is in de registratiegegevens overigens geen sprake van het jaar van voltooiing van de opleiding, maar van het jaar van eerste erkenning als specialist. Dit is echter gelijk aan het jaar dat men de opleiding officieel heeft afgerond.

De leeftijd bij de afronding van de vervolgopleiding is simpelweg berekend door het jaar van 1^e erkenning als specialist af te trekken van het geboortjaar. Per individu kan ook nu een fout van maximaal plus of min 1 jaar worden gemaakt. Voor groepen zal het gemiddelde echter een redelijke schatting zijn.

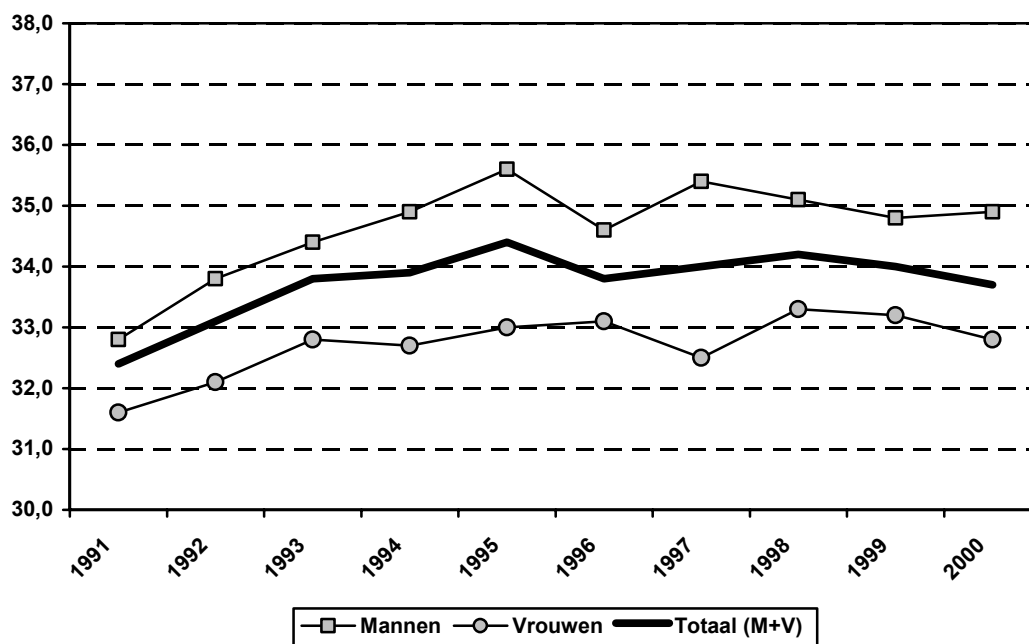
Door de leeftijd bij de afronding te presenteren per jaar van afronding, kan een zo recent mogelijk overzicht van de ontwikkelingen in de uitstroomleeftijd worden gegeven. Het kan echter niet direct vergeleken worden met bijvoorbeeld de leeftijd bij de start uit de vorige paragraaf. Daar wordt immers de leeftijd per aanvangsjaar vermeld. De individuen van bijvoorbeeld 1995 als aanvangsjaar, zijn echter niet dezelfde als de individuen van 1995 als afrondingsjaar.

Voor het vergelijken van de leeftijd bij de start van de vervolgopleiding met de leeftijd bij voltooiing en het daarvan afleiden van de duur van de vervolgopleiding, is overigens in paragraaf 3.5 een overzicht gemaakt van de tijd tussen de start en het afronden per jaar van afronding van de vervolgopleiding.

3.3.1. Huisartsen

Tussen 1991 en 1995 is de gemiddelde leeftijd bij afronding van de huisartsenopleiding gestegen van 32,4 jaar naar 34,4 jaar. Daarna lijkt het gestabiliseerd te zijn op ongeveer 34 jaar. Dit patroon is zowel bij de mannen als de vrouwen te zien. Voor mannen geldt echter een beduidend hogere leeftijd dan voor de vrouwen. Het verschil bedraagt in het algemeen namelijk anderhalf of twee jaar.

Figuur 3.13: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van huisartsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

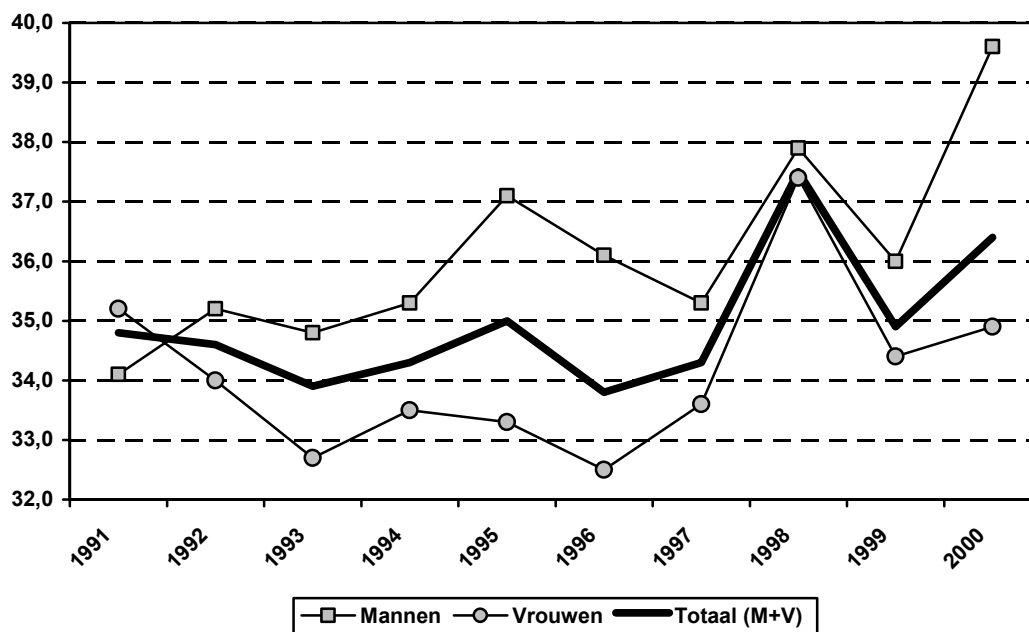
Tabel 3.13: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van huisartsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	32,8	162	31,6	104	32,4	266
1992	33,8	191	32,1	128	33,1	319
1993	34,4	208	32,8	132	33,8	340
1994	34,9	193	32,7	160	33,9	353
1995	35,6	194	33,0	172	34,4	366
1996	34,6	135	33,1	138	33,8	273
1997	35,4	115	32,5	107	34,0	222
1998	35,1	171	33,3	176	34,2	347
1999	34,8	197	33,2	230	34,0	427
2000	34,9	165	32,8	200	33,7	365

3.3.2. Verpleeghuisartsen

Tussen 1991 en 1997 varieerde de gemiddelde leeftijd bij afronding van de verpleeghuisartsenopleiding tussen 34 en 35 jaar, met voor de mannen een leeftijd van minstens 35 jaar en voor de vrouwen een leeftijd van grofweg 33 jaar. In het jaar 1998 is zowel voor de mannen als de vrouwen een opvallend hoge leeftijd te zien, van respectievelijk 37,9 en 37,4 jaar. Voor de mannen is vervolgens in 2000 nog een zeer opvallende piek te zien in de gemiddelde leeftijd, van 39,6 jaar.

Figuur 3.14: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van verpleeghuisartsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

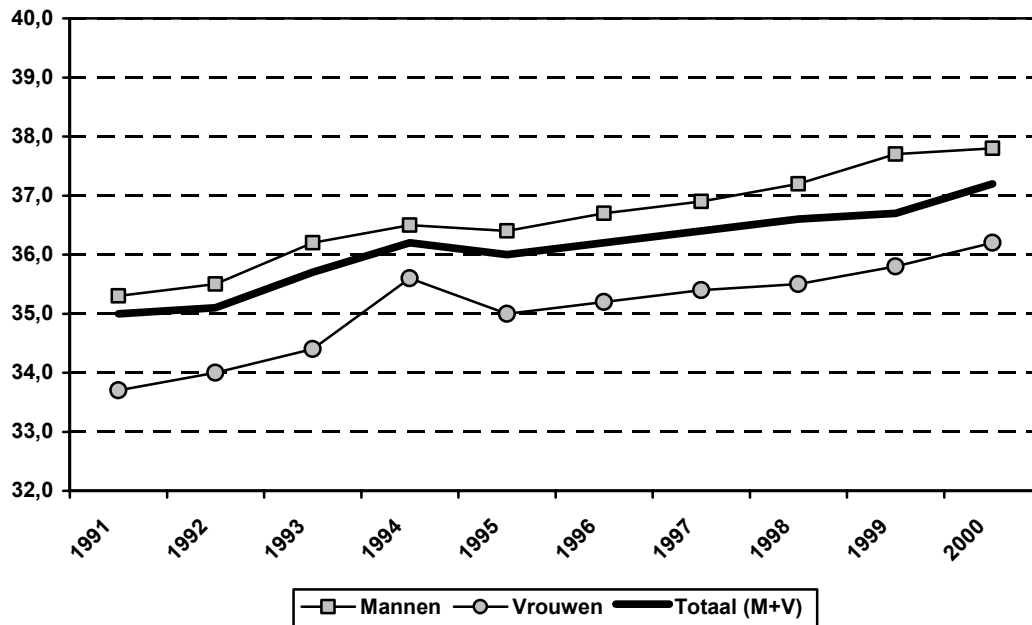
Tabel 3.14: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van verpleeghuisartsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	34,1	8	35,2	13	34,8	21
1992	35,2	13	34,0	14	34,6	27
1993	34,8	17	32,7	13	33,9	30
1994	35,3	15	33,5	21	34,3	36
1995	37,1	19	33,3	22	35,0	43
1996	36,1	12	32,5	22	33,8	34
1997	35,3	24	33,6	35	34,3	59
1998	37,9	22	37,4	64	37,5	86
1999	36,0	24	34,4	59	34,9	83
2000	39,6	33	34,9	72	36,4	105

3.3.3. Medisch specialisten

Voor de medisch specialisten is de leeftijd bij afronding van de specialisatie in de afgelopen 10 jaar gestaag opgelopen, van gemiddeld 35 jaar in 1991 tot iets meer dan 37 jaar in het jaar 2000. Deze stijging geldt zowel voor de mannen als de vrouwen. Het verschil tussen mannen en vrouwen is daarmee redelijk constant gebleven op anderhalf jaar.

Figuur 3.15: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van medisch specialisten, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

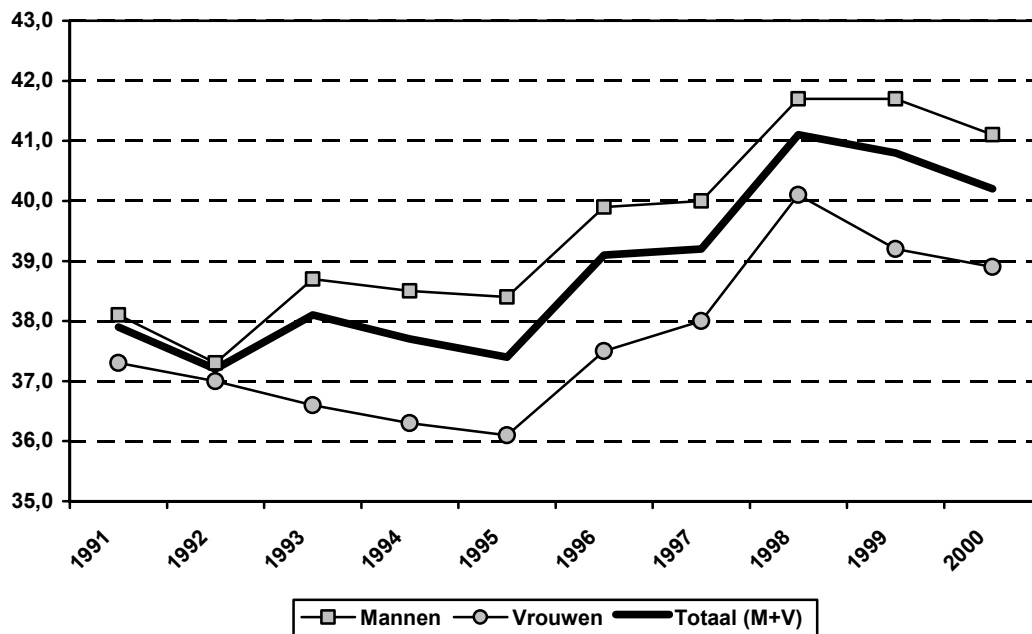
Tabel 3.15: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van medisch specialisten, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	35,3	379	33,7	112	35,0	491
1992	35,5	357	34,0	155	35,1	512
1993	36,2	348	34,4	139	35,7	487
1994	36,5	343	35,6	162	36,2	505
1995	36,4	431	35,0	174	36,0	605
1996	36,7	450	35,2	217	36,2	667
1997	36,9	457	35,4	196	36,4	653
1998	37,2	403	35,5	225	36,6	628
1999	37,7	434	35,8	268	36,7	702
2000	37,8	460	36,2	290	37,2	750

3.3.4. Sociaal geneeskundigen

In de periode van 1991 tot en met 1995 was de gemiddelde leeftijd bij afronding van de sociaal geneeskundige vervolgoopleidingen ongeveer 37,5 jaar. Daarna is het gestegen tot ongeveer 41 jaar in 1998 en 1999, en vervolgens weer iets gedaald tot 40 jaar in het jaar 2000.

Figuur 3.16: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgoopleiding van sociaal geneeskundigen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgoopleiding) en geslacht, vanaf 1991

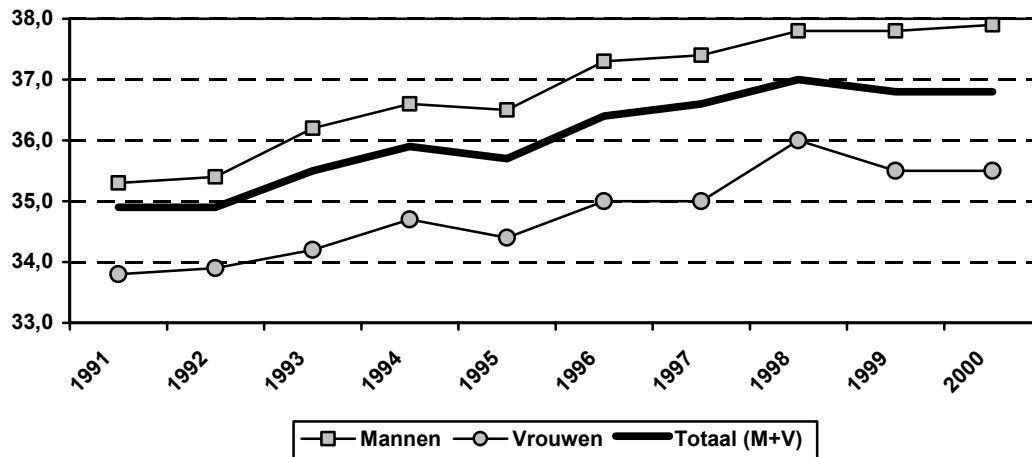
Tabel 3.16: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgoopleiding van sociaal geneeskundigen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgoopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgoopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	38,1	148	37,3	64	37,9	212
1992	37,3	141	37,0	69	37,2	210
1993	38,7	155	36,6	70	38,1	225
1994	38,5	207	36,3	122	37,7	329
1995	38,4	123	36,1	97	37,4	220
1996	39,9	241	37,5	115	39,1	356
1997	40,0	205	38,0	129	39,2	334
1998	41,7	181	40,1	116	41,1	297
1999	41,7	226	39,2	132	40,8	358
2000	41,1	151	38,9	107	40,2	258

3.3.5. Samenvatting leeftijd bij voltooiing van de vervolgopleiding

Voor alle artsen die in de afgelopen tien jaar een specialisatie hebben afgerond, geldt dat de leeftijd bij afronding is gestegen van ongeveer 35 jaar aan het begin van de jaren negentig tot 37 jaar in de periode van 1998 tot en met 2000.

Figuur 3.17: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

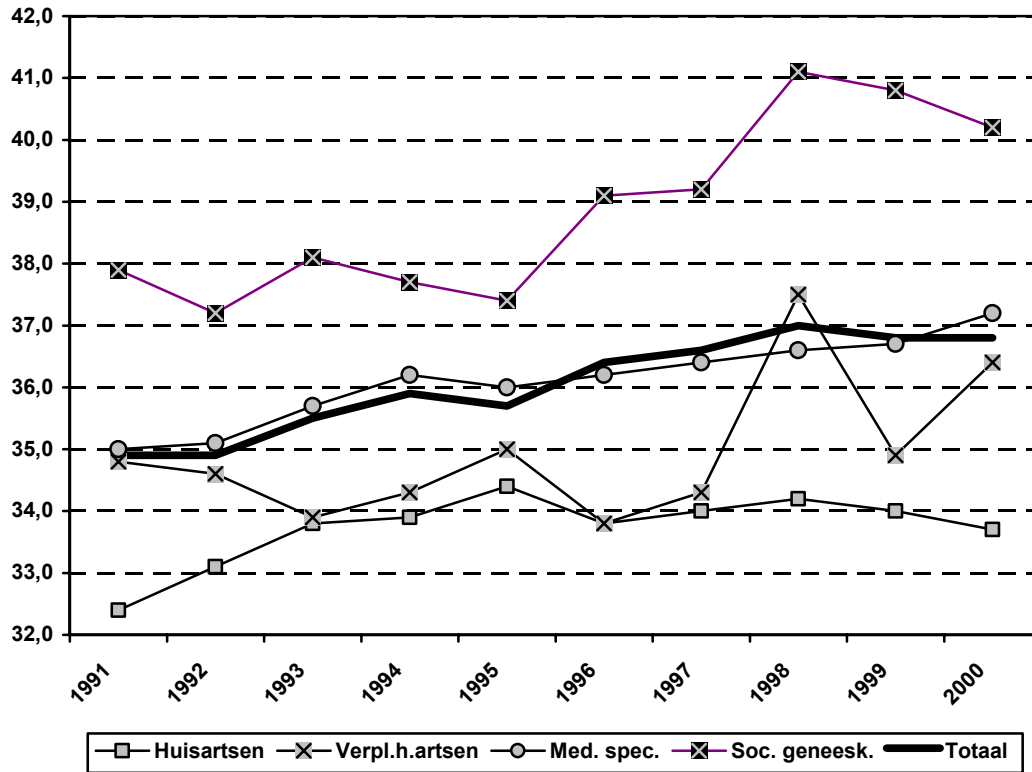

Tabel 3.17: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	35,3	697	33,8	293	34,9	990
1992	35,4	702	33,9	366	34,9	1.068
1993	36,2	728	34,2	354	35,5	1.082
1994	36,6	758	34,7	465	35,9	1.223
1995	36,5	767	34,4	467	35,7	1.234
1996	37,3	838	35,0	492	36,4	1.330
1997	37,4	801	35,0	467	36,6	1.268
1998	37,8	777	36,0	581	37,0	1.358
1999	37,8	881	35,5	689	36,8	1.570
2000	37,9	809	35,5	669	36,8	1.478

De leeftijd bij de voltooiing van de vervolgopleiding verschilt sterk per vervolgopleiding. De- genen die een opleiding tot huisarts zijn gaan volgen, waren bij de voltooiing van hun oplei- ding relatief het jongst. Degenen die een sociaal geneeskundige vervolgopleiding zijn gaan doen, waren bij afronding van hun specialisatie duidelijk het oudst.

Figuur 3.18: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en studierichting, vanaf 1991

Tabel 3.18: gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en studierichting, vanaf 1991

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgo- opleiding)	Huisartsen	Verpleeg- huisartsen	Medisch specialisten	Sociaal genees- kundigen	Totaal
1991	32,4	34,8	35,0	37,9	34,9
1992	33,1	34,6	35,1	37,2	34,9
1993	33,8	33,9	35,7	38,1	35,5
1994	33,9	34,3	36,2	37,7	35,9
1995	34,4	35,0	36,0	37,4	35,7
1996	33,8	33,8	36,2	39,1	36,4
1997	34,0	34,3	36,4	39,2	36,6
1998	34,2	37,5	36,6	41,1	37,0
1999	34,0	34,9	36,7	40,8	36,8
2000	33,7	36,4	37,2	40,2	36,8

3.4. Tijd tussen het artsexamen en de start: duur overgangsperiode

Door middel van een vergelijking van de leeftijd bij het artsexamen met de leeftijd bij de start van de vervolgopleiding, kan berekend worden hoe lang de 'overgangsperiode' duurt tussen de initiële opleiding en de specialisatiefase van het gehele medische opleidingstraject.

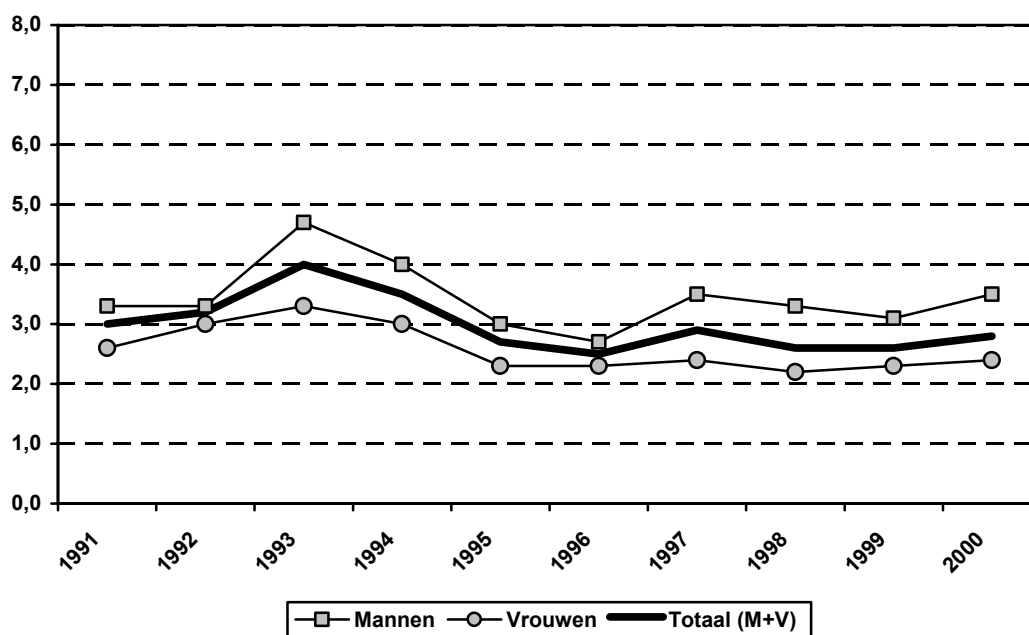
De gegevens van de HVRC, MSRC en SGRC maken het mogelijk om deze vergelijking op individueel niveau te maken. De in deze paragraaf gepresenteerde gegevens zijn dus gebaseerd op gekoppelde gegevens over de leeftijd op beide momenten. Dit in tegenstelling tot de schatting op basis van CBS-gegevens van de tijd die verstreken is in de initiële opleiding, zoals vermeld in het vorige hoofdstuk.

De duur van de overgangsperiode wordt gepresenteerd naar jaar van de start van de vervolgopleiding. Voor de recente jaren gaat het dan dus in het algemeen om personen die nu nog met de diverse vervolgopleidingen bezig zijn, vooral als het een vervolgopleiding met een lange formele opleidingsduur betreft. Voor de verder in het verleden liggende jaren gaat het echter om personen die inmiddels al gespecialiseerd zijn.

3.4.1. Huisartsen

Artsen die in de afgelopen jaren met de huisartsenopleiding begonnen zijn, waren op dat moment inmiddels al zo'n 3 jaar eerder basisarts geworden. Voor vrouwen geldt daarbij dat het in de laatste 6 jaar om 2,3 jaar gaat. Voor mannen is in de laatste 4 jaar daarentegen een overgangperiode van ongeveer 3,3 jaar te zien. In 1993 is een opvallende piek te zien in de lengte van de overgangperiode: 3,3 jaar voor de vrouwen en 4,7 jaar voor de mannen.

Figuur 3.19: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Tabel 3.19: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

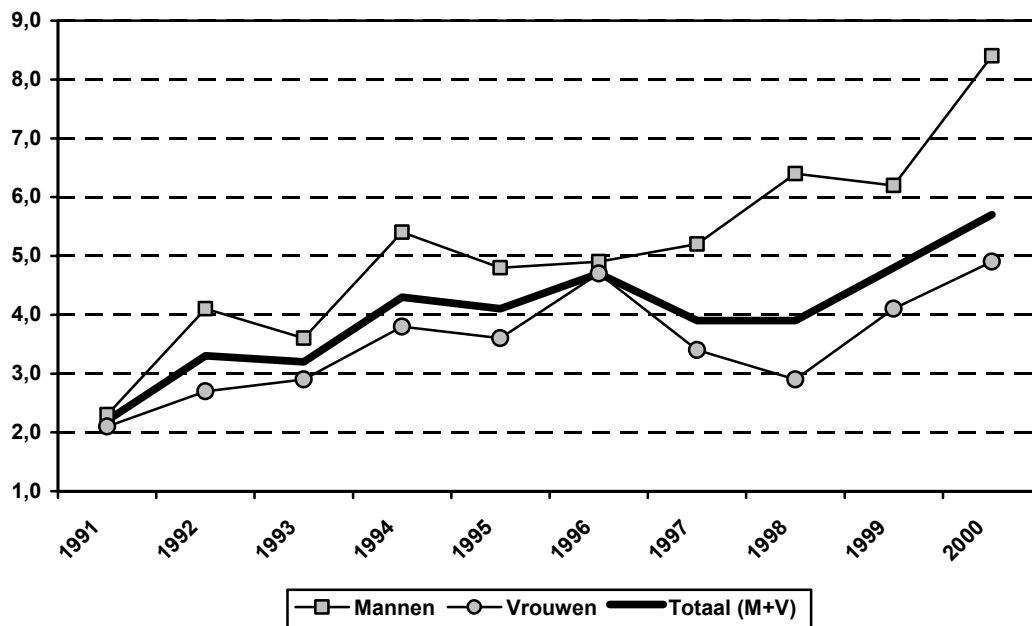
Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	3,3	161	2,6	119	3,0	280
1992	3,3	142	3,0	147	3,2	289
1993	4,7	153	3,3	155	4,0	308
1994	4,0	177	3,0	210	3,5	387
1995	3,0	147	2,3	180	2,7	327
1996	2,7	135	2,3	178	2,5	313
1997	3,5	143	2,4	173	2,9	316
1998	3,3	110	2,2	202	2,6	312
1999	3,1	128	2,3	204	2,6	332
2000	3,5	148	2,4	234	2,8	382

3.4.2. Verpleeghuisartsen

Bij de mannen die in de afgelopen 10 jaar zijn gestart zijn met de opleiding voor verpleeghuisartsen, is een opvallende toename te zien in de tijd die verstreken is sinds het artsexamen. Dit kan echter mede van doen hebben met het relatief geringe aantal personen waar de gegevens betrekking op hebben: gemiddeld rond de 20 personen per jaar.

Voor de vrouwen is te zien dat het gemiddeld ongeveer 3,5 jaar duurt voordat men met de vervolgopleiding start, met afwijkingen van grofweg plus of min 1 jaar.

Figuur 3.20: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van verpleeghuisartsen (inclusief verpleeghuisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

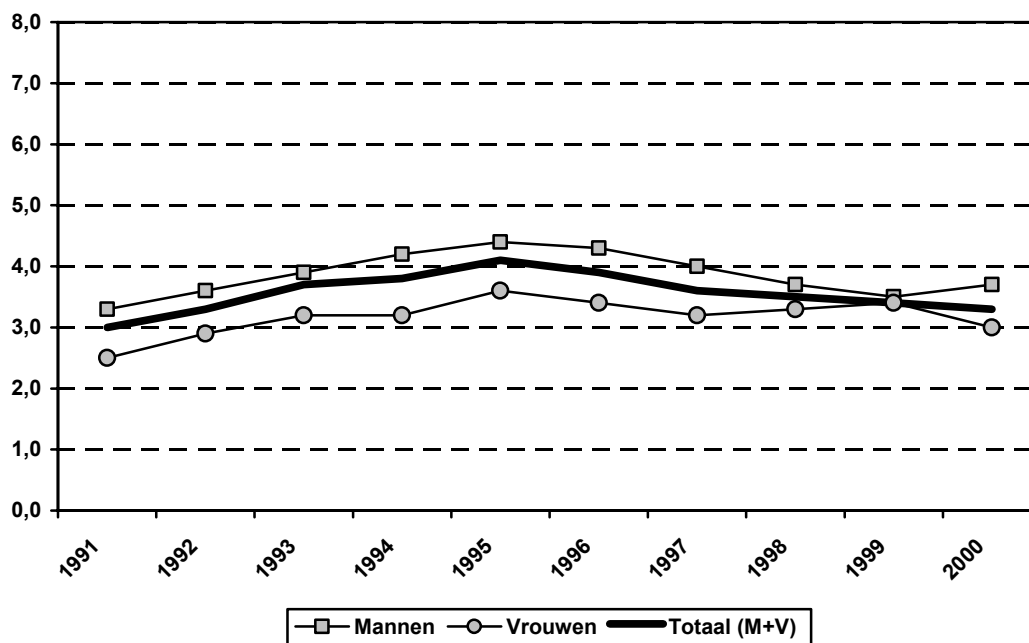
Tabel 3.20: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van verpleeghuisartsen (inclusief verpleeghuisartsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	2,3	17	2,1	15	2,2	32
1992	4,1	11	2,7	18	3,3	29
1993	3,6	20	2,9	26	3,2	46
1994	5,4	11	3,8	25	4,3	36
1995	4,8	24	3,6	32	4,1	56
1996	4,9	15	4,7	44	4,7	59
1997	5,2	25	3,4	60	3,9	85
1998	6,4	21	2,9	56	3,9	77
1999	6,2	22	4,1	48	4,8	70
2000	8,4	19	4,9	65	5,7	84

3.4.3. Medisch specialisten

Bij de medisch specialistische vervolgoopleidingen blijkt de tijdsduur tussen artsexamen en start van de vervolgoopleiding in eerste instantie te zijn gestegen van 3,0 jaar in 1991 naar 4,1 jaar in 1995. Daarna is het weer gedaald tot 3,3 jaar in het jaar 2000. Mannen laten daarbij constant een iets langere overgangperiode zien en vrouwen een iets kortere.

Figuur 3.21: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgoopleiding van medisch specialisten (inclusief medisch specialisten in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgoopleiding) en geslacht, vanaf 1991

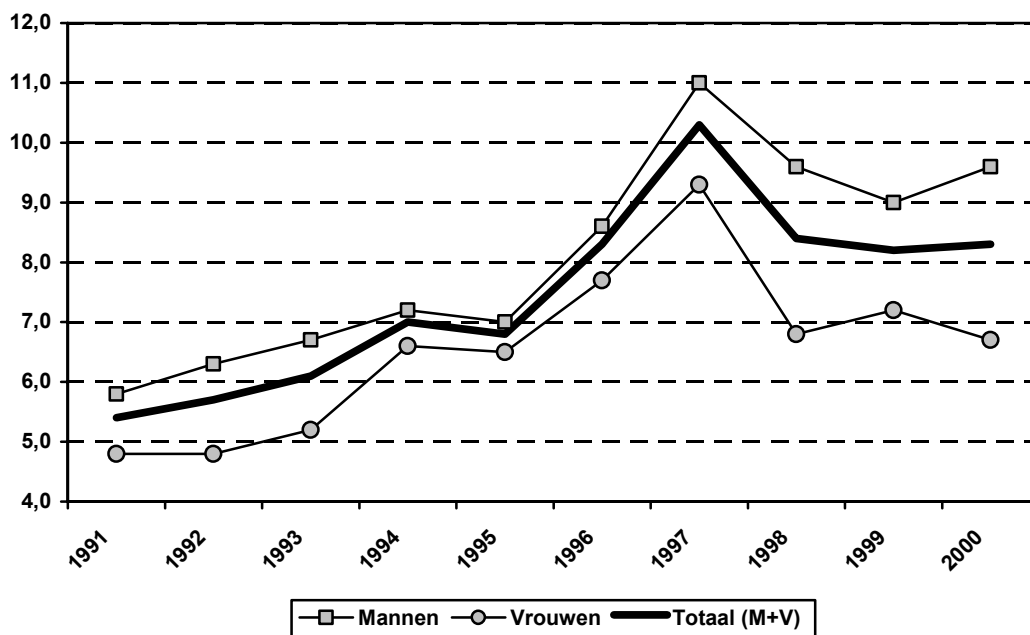
Tabel 3.21: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgoopleiding van medisch specialisten (inclusief medisch specialisten in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgoopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgoopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	3,3	336	2,5	197	3,0	533
1992	3,6	383	2,9	185	3,3	568
1993	3,9	391	3,2	235	3,7	626
1994	4,2	371	3,2	240	3,8	611
1995	4,4	340	3,6	272	4,1	612
1996	4,3	359	3,4	239	3,9	598
1997	4,0	339	3,2	306	3,6	645
1998	3,7	366	3,3	319	3,5	685
1999	3,5	406	3,4	406	3,4	812
2000	3,7	399	3,0	441	3,3	840

3.4.4. Sociaal geneeskundigen

Voor zowel de mannen als de vrouwen die vanaf 1991 tot en met 1997 gestart zijn met een sociaal geneeskundige vervolgopleiding, is een sterke stijging te zien in de duur van de overgangperiode: van gemiddeld ongeveer 5,5 jaar tot iets meer dan 10 jaar. Daarna is de gemiddelde duur van de overgangperiode gedaald tot iets meer dan 8 jaar. Het verschil tussen mannen en vrouwen is daarbij toegenomen grofweg 3 jaar.

Figuur 3.22: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van sociaal geneeskundigen (inclusief sociaal geneeskundigen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

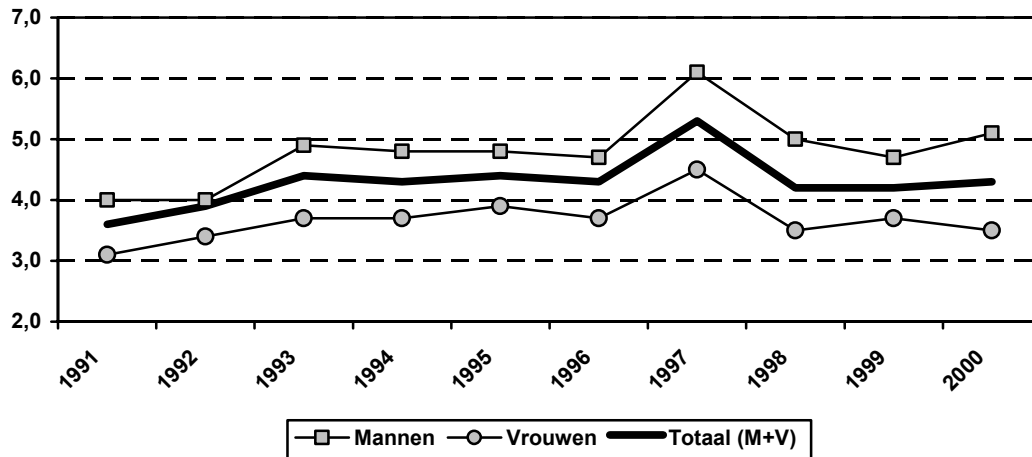
Tabel 3.22: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van sociaal geneeskundigen (inclusief sociaal geneeskundigen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	5,8	195	4,8	115	5,4	310
1992	6,3	173	4,8	117	5,7	290
1993	6,7	226	5,2	131	6,1	357
1994	7,2	155	6,6	85	7,0	240
1995	7,0	179	6,5	134	6,8	313
1996	8,6	112	7,7	74	8,3	186
1997	11,0	227	9,3	167	10,3	394
1998	9,6	143	6,8	113	8,4	256
1999	9,0	155	7,2	120	8,2	275
2000	9,6	165	6,7	132	8,3	297

3.4.5. Samenvatting tijd tussen artsexamen en start van de vervolgopleiding

Voor alle artsen die in de afgelopen tien jaar een specialisatie zijn gaan volgen, geldt dat de tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding ongeveer 4,5 jaar was.

Figuur 3.23: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

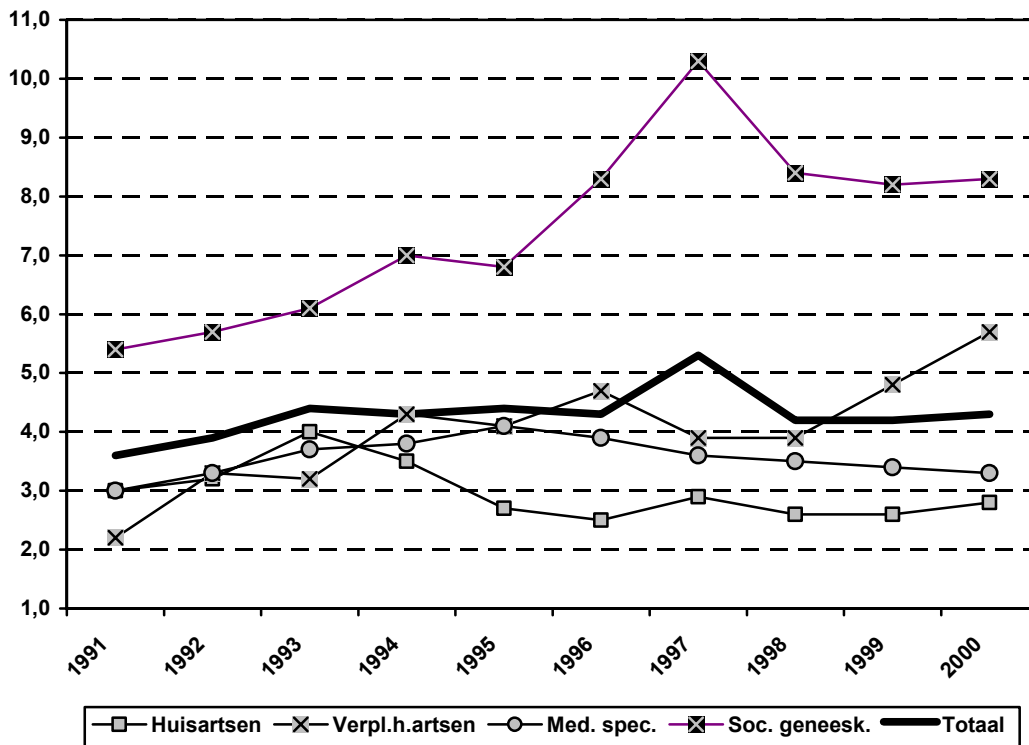

Tabel 3.23: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	4,0	709	3,1	446	3,6	1.155
1992	4,0	709	3,4	467	3,9	1.176
1993	4,9	790	3,7	547	4,4	1.337
1994	4,8	714	3,7	560	4,3	1.274
1995	4,8	690	3,9	618	4,4	1.308
1996	4,7	621	3,7	535	4,3	1.156
1997	6,1	734	4,5	706	5,3	1.440
1998	5,0	640	3,5	690	4,2	1.330
1999	4,7	711	3,7	778	4,2	1.489
2000	5,1	731	3,5	872	4,3	1.603

De tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding verschilt sterk per vervolgopleiding. Degenen die een opleiding tot huisarts zijn gaan volgen, hebben de kortste overgangperiode. Degenen die een sociaal geneeskundige vervolgopleiding zijn gaan doen, hebben de langste overgangperiode.

Figuur 3.24: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en studierichting, vanaf 1991

Tabel 3.24: gemiddelde tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar start vervolgopleiding) en studierichting, vanaf 1991

Studiejaar (jaar start vervolgopleiding)	Huisartsen	Verpleeg-huisartsen	Medisch specialisten	Sociaal geneeskundigen	Totaal
1991	3,0	2,2	3,0	5,4	3,6
1992	3,2	3,3	3,3	5,7	3,9
1993	4,0	3,2	3,7	6,1	4,4
1994	3,5	4,3	3,8	7,0	4,3
1995	2,7	4,1	4,1	6,8	4,4
1996	2,5	4,7	3,9	8,3	4,3
1997	2,9	3,9	3,6	10,3	5,3
1998	2,6	3,9	3,5	8,4	4,2
1999	2,6	4,8	3,4	8,2	4,2
2000	2,8	5,7	3,3	8,3	4,3

3.5. Tijd tussen de start en de voltooiing: studieduur vervolgopleiding

Als laatste gegeven in dit hoofdstuk, wordt in deze paragraaf gerapporteerd over de feitelijke studieduur in de diverse vervolgopleidingen. Net als voor de duur van de overgangperiode, is het vanuit de gegevens van de HVRC, MSRC en SGRC mogelijk om op individueel niveau daartoe na te gaan hoeveel tijd verstreken is tussen de start en de voltooiing van de vervolgopleiding.

De feitelijke studieduur wordt gepresenteerd per jaar van voltooiing van de betreffende vervolgopleiding. Het gaat dus alleen personen die de opleiding inmiddels hebben afgerond.

Omdat het jaar van de start van de opleiding door de HVRC pas vanaf 1991 systematisch wordt bijgehouden, is het vanwege de toenmalige opleidingsduur van 2 jaar voor zowel de huisartsen- als de verpleeghuisartsenopleiding pas vanaf 1993 als jaar van voltooiing mogelijk om de studieduur te presenteren. Voor de MSRC en de SGRC zijn ook voor een groot aantal personen de gegevens over het startjaar van vóór 1991 beschikbaar. Daarom kan bij die opleidingen wel over een langere periode uitgerekend worden hoe lang men over de studie heeft gedaan.

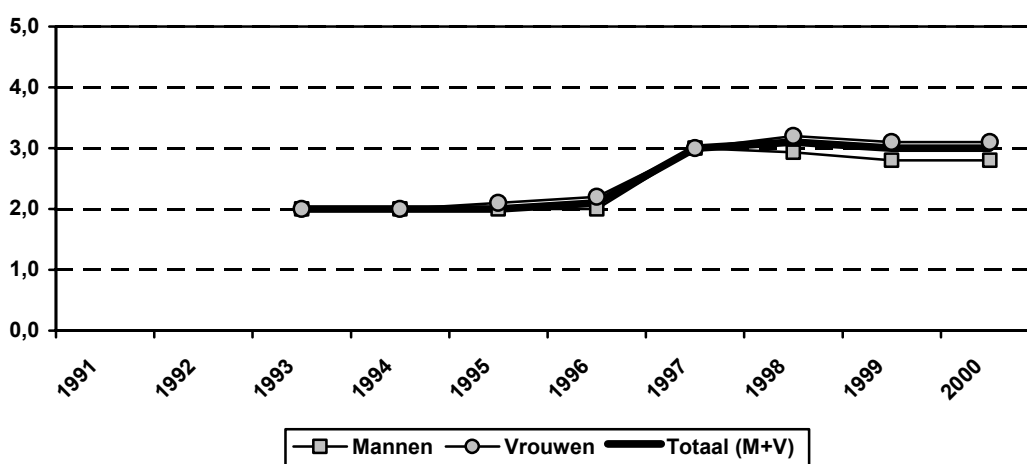
3.5.1. Huisartsen

Huisartsen blijken feitelijk vrijwel precies zo lang over de studie te doen als verwacht had mogen worden op basis van de formele opleidingsduur. Personen die tot 1996 de huisartsenopleiding hebben afgerond, volgden het toenmalige 2-jarige curriculum (dat vanaf 1988 tot en met 1993 gold) en hebben feitelijk ook 2 jaar over de opleiding gedaan. Personen die vanaf 1997 de opleiding hebben afgerond, volgden het 3-jarige curriculum (dat in 1994 is ingevoerd), en hebben feitelijk ook ongeveer 3 jaar over de opleiding gedaan.

Voor de mannen is in de laatste 2 jaar te zien dat men gemiddeld 2,8 jaar heeft gedaan over de opleiding. Voor vrouwen is in deze twee jaar te zien dat men gemiddeld 3,1 jaar heeft gedaan over de opleiding.

Voor 1991 en 1992 als jaar van voltooiing van de huisartsenopleiding kan overigens geen studieduur berekend worden, omdat het jaar van de start van de opleiding pas vanaf 1991 systematisch wordt genoteerd door de HVRC.

Figuur 3.25: gemiddelde tijd tussen start en afronding van de vervolgopleiding van huisartsen, naar studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Tabel 3.25: gemiddelde tijd tussen start en afronding van de vervolgopleiding van huisartsen, naar studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

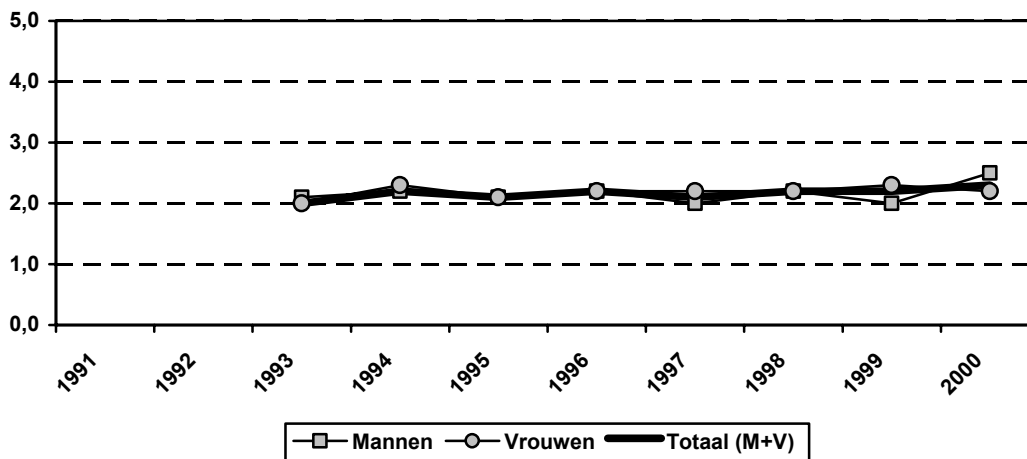
Studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	,	162	,	104	,	266
1992	,	191	,	128	,	319
1993	2,0	208	2,0	132	2,0	340
1994	2,0	193	2,0	160	2,0	353
1995	2,0	194	2,1	172	2,0	366
1996	2,0	135	2,2	138	2,1	273
1997	3,0	115	3,0	107	3,0	222
1998	3,0	171	3,2	176	3,1	347
1999	2,8	197	3,1	230	3,0	427
2000	2,8	165	3,1	200	3,0	365

3.5.2. Verpleeghuisartsen

Verpleeghuisartsen blijken gemiddeld iets langer over de opleiding te doen dan op basis van de formele opleidingsduur van 2 jaar verwacht had mogen worden. Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen.

Voor 1991 en 1992 als jaar van voltooiing van de verpleeghuisartsenopleiding kan overigens geen studieduur berekend worden, omdat het jaar van de start van de opleiding pas vanaf 1991 systematisch wordt genoteerd door de HVRC.

Figuur 3.26: gemiddelde tijd tussen start en afronding van de vervolgopleiding van verpleeghuisartsen, naar studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Tabel 3.26: gemiddelde tijd tussen start en afronding van de vervolgopleiding van verpleeghuisartsen, naar studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

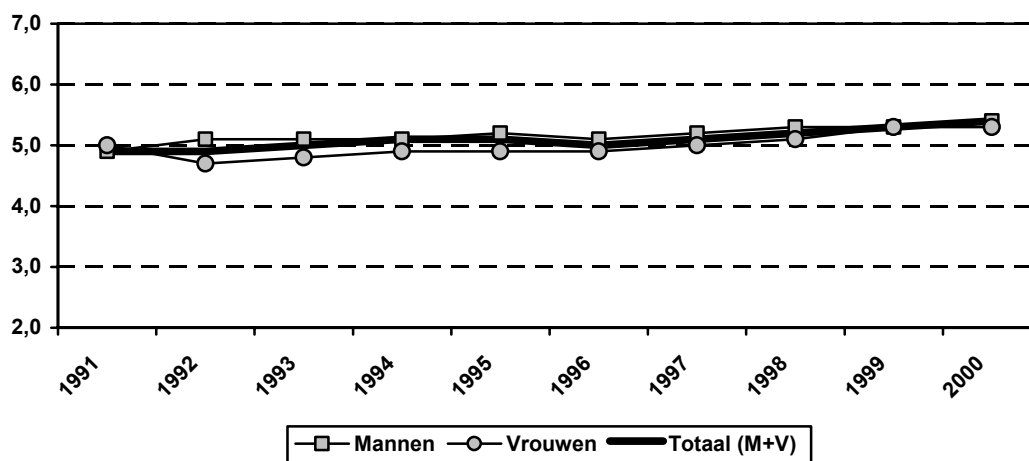
Studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	,	8	,	13	,	21
1992	,	13	,	14	,	27
1993	2,1	17	2,0	13	2,0	30
1994	2,2	15	2,3	21	2,2	36
1995	2,1	19	2,1	24	2,1	43
1996	2,2	12	2,2	22	2,2	34
1997	2,0	24	2,2	35	2,1	59
1998	2,2	22	2,2	64	2,2	86
1999	2,0	24	2,3	59	2,2	83
2000	2,5	33	2,2	72	2,3	105

3.5.3. Medisch specialisten

De gemiddelde opleidingsduur van medisch specialisten, is in de afgelopen 10 jaar met een half jaar gestegen van 4,9 jaar in 1991 tot 5,4 jaar in het jaar 2000. Deze stijging geldt zowel voor mannen als voor vrouwen.

Men lijkt gemiddeld genomen vrijwel precies zo lang over de vervolgopleiding te doen als verwacht had mogen worden op basis van de formele opleidingsduur. Het voorbehoud hierbij is dat er geen volledig historisch overzicht is van de eventuele veranderingen in de formele opleidingsduur van alle medisch specialistische vervolgopleidingen in de afgelopen jaren. Ons zijn echter geen grote veranderingen bekend in de jaren vanaf 1992. Als nu gekeken wordt naar de personen die in de jaren 1998 tot en met 2000 een vervolgopleiding hebben afgerond, dan blijkt dat zij 5,3 jaar over hun opleiding gedaan, terwijl de verwachting op basis van de huidige formele opleidingsduur 5,4 jaar was. Gemiddeld doet men overigens 5,8 jaar over de 6-jarige opleidingen (zoals interne geneeskunde en algemene heekunde), 4,9 jaar over de 5-jarige opleidingen (zoals kindergeneeskunde en radiologie), en 4,6 jaar over de (tot nu toe) 4-jarige opleidingen (psychiatrie, nucleaire geneeskunde en revalidatiegeneeskunde).

Figuur 3.27: gemiddelde tijd tussen start en afronding van de vervolgopleiding van medisch specialisten, naar studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Tabel 3.27: gemiddelde tijd tussen start en afronding van de vervolgopleiding van medisch specialisten, naar studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

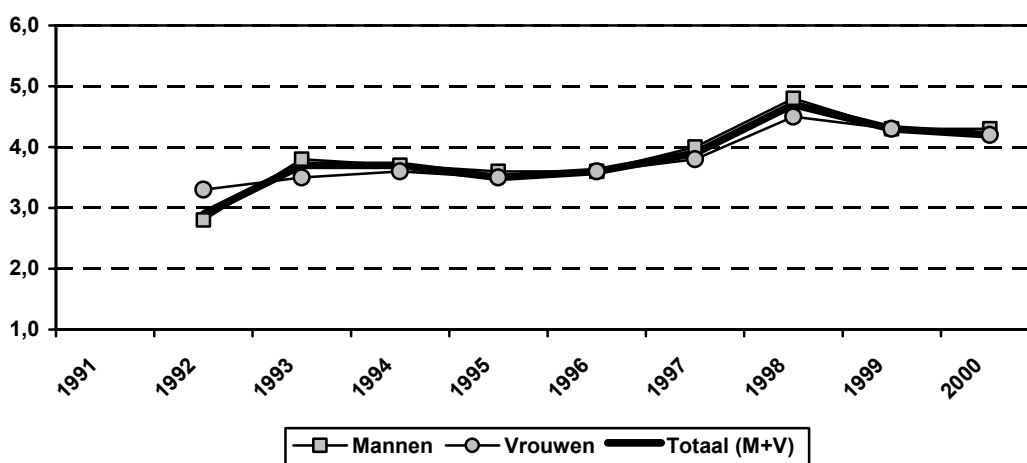
Studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	4,9	379	5,0	112	4,9	491
1992	5,1	357	4,7	155	4,9	512
1993	5,1	348	4,8	139	5,0	487
1994	5,1	343	4,9	162	5,1	505
1995	5,2	431	4,9	174	5,1	605
1996	5,1	450	4,9	217	5,0	667
1997	5,2	457	5,0	196	5,1	653
1998	5,3	403	5,1	225	5,2	628
1999	5,3	434	5,3	268	5,3	702
2000	5,4	460	5,3	290	5,4	750

3.5.4. Sociaal geneeskundigen

Sociaal geneeskundigen doen tegenwoordig gemiddeld 0,7 jaar langer over hun opleiding dan verwacht had mogen worden op basis van de formele opleidingsduur: namelijk 4,4 jaar tegenover een formele opleidingsduur van 3,7 jaar. Daarbij blijkt men 4,5 jaar te doen over de 4-jarige opleidingen voor Arbeid en Gezondheid (betreft bedrijfsgeneeskunde en verzekeringsgeneeskunde) en 3,9 jaar over de 2,5-jarige opleidingen voor Maatschappij en Gezondheid (betreft vooral Artsen algemene gezondheidszorg en Jeugdartsen).

Dat de feitelijk opleidingsduur langer is dan de formele, heeft waarschijnlijk grotendeels van doen met het relatief vaak in deeltijd werken van de sociaal geneeskundigen in opleiding.

Figuur 3.28: gemiddelde tijd tussen start en afronding van de vervolgopleiding van sociaal geneeskundigen, naar studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

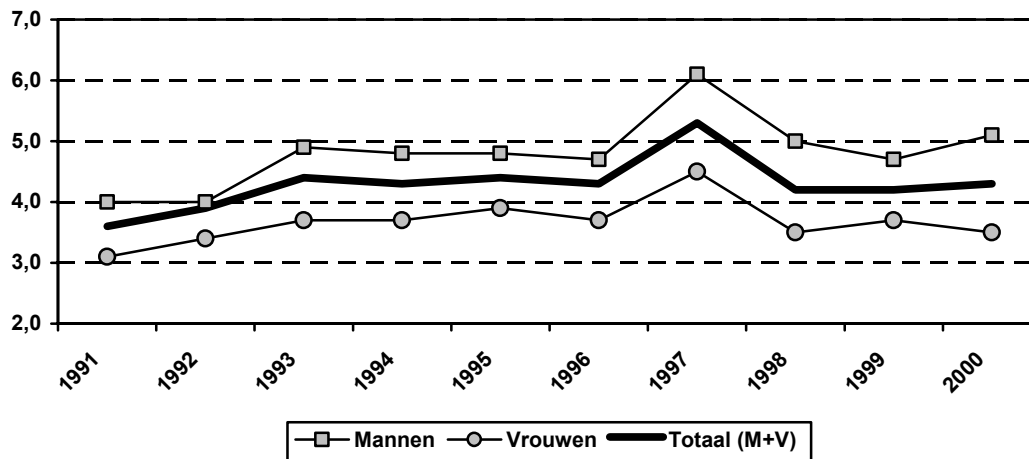
Tabel 3.28: gemiddelde tijd tussen start en afronding van de vervolgopleiding van sociaal geneeskundigen, naar studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar afronding vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	,	148	,	64	,	212
1992	2,8	141	3,3	69	2,9	210
1993	3,8	155	3,5	70	3,7	225
1994	3,7	207	3,6	122	3,7	329
1995	3,6	123	3,5	97	3,5	220
1996	3,6	241	3,6	115	3,6	356
1997	4,0	205	3,8	129	3,9	334
1998	4,8	181	4,5	116	4,7	297
1999	4,3	226	4,3	132	4,3	358
2000	4,3	151	4,2	107	4,2	258

3.5.5. Samenvatting tijd tussen de start en de voltooiing

Voor alle artsen die in de afgelopen tien jaar een specialisatie zijn gaan volgen, geldt dat de tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleiding ongeveer 4,5 jaar was.

Figuur 3.29: gemiddelde tijd tussen de start en de voltooiing van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

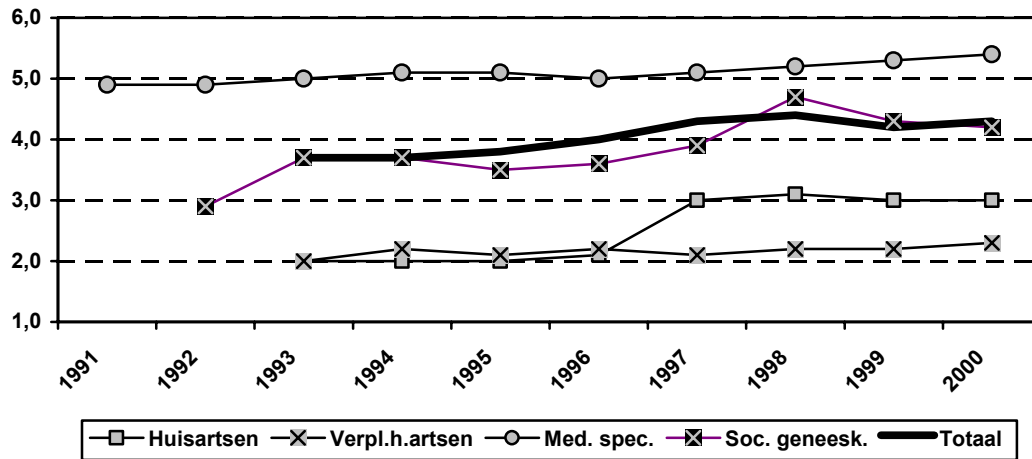

Tabel 3.29: gemiddelde tijd tussen de start en de voltooiing van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en geslacht, vanaf 1991

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1991	4,0	709	3,1	446	3,6	1.155
1992	4,0	709	3,4	467	3,9	1.176
1993	4,9	790	3,7	547	4,4	1.337
1994	4,8	714	3,7	560	4,3	1.274
1995	4,8	690	3,9	618	4,4	1.308
1996	4,7	621	3,7	535	4,3	1.156
1997	6,1	734	4,5	706	5,3	1.440
1998	5,0	640	3,5	690	4,2	1.330
1999	4,7	711	3,7	778	4,2	1.489
2000	5,1	731	3,5	872	4,3	1.603

De tijd tussen de start en de voltooiing van de vervolgopleiding verschilt sterk per vervolgopleiding. Degenen die een opleiding tot verpleeghuisarts zijn gaan volgen, hebben de kortste opleidingsduur. Degenen die een medisch specialistische vervolgopleiding zijn gaan doen, hebben de langste opleidingsduur.

Figuur 3.30: gemiddelde tijd tussen de start en de voltooiing van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en studierichting, vanaf 1991

Tabel 3.30: gemiddelde tijd tussen de start en de voltooiing van de vervolgopleiding van gespecialiseerde artsen, naar studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding) en studierichting, vanaf 1991

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding)	Huisartsen	Verpleeghuisartsen	Medisch specialisten	Sociaal geneeskundigen	Totaal
1991	,	,	4,9	,	,
1992	,	,	4,9	2,9	,
1993	2,0	2,0	5,0	3,7	3,7
1994	2,0	2,2	5,1	3,7	3,7
1995	2,0	2,1	5,1	3,5	3,8
1996	2,1	2,2	5,0	3,6	4,0
1997	3,0	2,1	5,1	3,9	4,3
1998	3,1	2,2	5,2	4,7	4,4
1999	3,0	2,2	5,3	4,3	4,2
2000	3,0	2,3	5,4	4,2	4,3

4. VERKLARING LEEFTIJD VOLTOOIING VERVOLGOPLEIDING

In de voorgaand hoofdstukken is een overzicht gegeven van de leeftijd op verschillende cruciale momenten in het opleidingstraject en van de tijdsduur tussen deze momenten. Daarvoor zijn vooral zogeheten cross-sectionele analyses uitgevoerd. Om inzicht te krijgen in de oorzaken voor de leeftijd bij voltooiing van de vervolgopleidingen, zal in dit hoofdstuk een longitudinale analyse worden uitgevoerd. Voor degenen die recent hun specialisatie hebben afgerond, wordt daarbij zover mogelijk teruggekeken naar hun opleidingstraject. Tenslotte wordt in dit hoofdstuk ook nog een historische analyse uitgevoerd om mogelijke verklaringen voor veranderingen in de leeftijd bij voltooiing van het opleidingstraject op te sporen.

4.1. Actueel overzicht van leeftijden bij voltooiing van de vervolgopleiding

Artsen zijn momenteel bij afronding van hun specialisatie gemiddeld ongeveer 37 jaar oud. Dit verschilt enigszins per specialisatie: huisartsen zijn 34 jaar, verpleeghuisartsen iets meer dan 36 jaar, medisch specialisten bijna 37 jaar en sociaal geneeskundigen bijna 41 jaar. Verder geldt dat mannen bij afronding van hun specialisatie anderhalf á twee jaar ouder zijn dan vrouwen.

Tabel 4.1: gemiddelde leeftijd bij voltooiing van de vervolgopleiding, naar specialisme en geslacht, voor artsen die in 1998 tot en met 2000 de vervolgopleiding hebben afgerond

<i>Specialisme</i>	Mannen	Vrouwen	Totaal (M+V)
Huisartsen	34,9	33,1	34,0
Verpleeghuisartsen	38,1	35,6	36,3
Medisch specialisten	37,4	35,9	36,8
Sociaal geneeskundigen	41,5	39,4	40,7
Totaal	37,8	35,6	36,9

4.2. Reconstructie leeftijden in opleidingstraject

4.2.1. Opleidingsduur vervolgopleiding

De opleidingsduur van de vervolgopleiding is één van de verklaringen voor de leeftijd bij afronding van de specialisatie. Daarbij is gebleken dat de feitelijke opleidingsduur voor de huisartsen en de medisch specialisten gelijk is aan de formele opleidingsduur. Huisartsen doen bijvoorbeeld gemiddeld precies 3 jaar over de 3-jarige huisartsenopleiding. Medisch specialisten hebben 5,3 jaar over hun opleiding gedaan, terwijl de verwachting op basis van de formele opleidingsduur 5,4 jaar was. Gemiddeld doet men overigens 5,8 jaar over de 6-jarige opleidingen (zoals interne geneeskunde en algemene heelkunde), 4,9 jaar over de 5-jarige opleidingen (zoals kindergeneeskunde en radiologie), en 4,6 jaar over de (tot nu toe) 4-jarige opleidingen (psychiatrie, nucleaire geneeskunde en revalidatiegeneeskunde).

Voor verpleeghuisartsen is de feitelijke opleidingsduur iets groter dan de formele opleidingsduur: zij blijken gemiddeld 2,3 jaar te doen over de 2-jarige verpleeghuisartsenopleiding. Sociaal geneeskundigen doen gemiddeld 0,7 jaar langer over hun opleiding dan verwacht had mogen worden op basis van de formele opleidingsduur: namelijk 4,4 jaar tegenover een formele opleidingsduur van 3,7 jaar. Daarbij blijkt men 4,5 jaar te doen over de 4-jarige op-

leidingen voor Arbeid en Gezondheid (betreft bedrijfsgeneeskunde en verzekerings-geneeskunde) en 3,9 jaar over de 2,5-jarige opleidingen voor Maatschappij en Gezondheid (betreft vooral Artsen algemene gezondheidszorg en Jeugdartsen). Voor zowel de verpleeghuisartsen als de sociaal geneeskundigen wordt het verschil tussen de formele en de feitelijke opleidingsduur waarschijnlijk veroorzaakt door het in deeltijd werken van de artsen in opleiding.

Tabel 4.2: gemiddelde duur vervolgopleiding, naar specialisme en geslacht, voor artsen die in 1998 tot en met 2000 de vervolgopleiding hebben afgerond

<i>Specialisme</i>	Mannen	Vrouwen	Totaal (M+V)
Huisartsen	2,9	3,1	3,0
Verpleeghuisartsen	2,3	2,3	2,3
Medisch specialisten	5,3	5,2	5,3
Sociaal geneeskundigen	4,4	4,3	4,4
Totaal	4,5	4,1	4,3

4.2.2. Duur overgangperiode artsexamen/vervolgopleiding

De relatief hoge leeftijd bij afronding van de vervolgopleiding is dus niet tot nauwelijks door vertraging tijdens de vervolgopleiding zelf te verklaren. Afgezien van de lengte van de formele opleidingsduur, die met gemiddeld 4,3 jaar op zich zelf niet gering is, moet de verklaring voor de relatief hoge leeftijd dus in eerdere vertragingen gezocht worden. Bijvoorbeeld bij de overgangperiode van het artsexamen naar de start van de opleiding.

Er verstrijkt inderdaad een behoorlijk lange tijd tussen de afronding van de initiële opleiding en de start van de vervolgopleiding. Voor huisartsen is dat bijvoorbeeld bijna 3 jaar, voor de medisch specialisten bijna 4 jaar, voor de verpleeghuisartsen iets meer dan 4 jaar en voor de sociaal geneeskundigen is er zelfs sprake van een periode van bijna 8 jaar tussen het artsexamen en de start van de vervolgopleiding. Bij alle beroepsgroepen is te zien dat de mannen een langere overgangperiode hebben dan de vrouwen: dit verschil is bijna één jaar voor de huisartsen, medisch specialisten en sociaal geneeskundigen en meer dan twee jaar voor de verpleeghuisartsen.

Tabel 4.3: gemiddelde duur overgangperiode vanaf artsexamen naar start vervolgopleiding, naar specialisme en geslacht, voor artsen die in 1998 tot en met 2000 de vervolgopleiding hebben afgerond

<i>Specialisme</i>	Mannen	Vrouwen	Totaal (M+V)
Huisartsen	3,1	2,3	2,7
Verpleeghuisartsen	5,6	3,5	4,1
Medisch specialisten	4,0	3,3	3,7
Sociaal geneeskundigen	8,2	7,3	7,9
Totaal	4,9	3,8	4,4

4.2.3. Leeftijd bij artsexamen

Als volgende stap kan gekeken worden naar de leeftijd waarop men het artsexamen heeft behaald. Daarbij valt allereerst op dat de medisch specialisten relatief het jongst waren bij afronding van de initiële opleiding: 27,4 jaar tegenover meer dan 28 jaar voor de andere vervolgopleidingen. Verder valt op dat mannen in het algemeen bijna één jaar ouder zijn bij afronding van de initiële opleiding dan vrouwen, namelijk 28,2 jaar versus 27,4 jaar.

Tabel 4.4: gemiddelde leeftijd bij artsexamen, naar specialisme en geslacht, voor artsen die in 1998 tot en met 2000 de vervolgopleiding hebben afgerond

<i>Specialisme</i>	Mannen	Vrouwen	Totaal (M+V)
Huisartsen	28,7	27,6	28,1
Verpleeghuisartsen	29,3	27,7	28,2
Medisch specialisten	27,7	27,0	27,4
Sociaal geneeskundigen	28,8	27,8	28,4
Totaal	28,2	27,4	27,9

4.2.4. Opleidingsduur initiële opleiding en vertraging bij de start

Vanuit de gegevens van de artsen die in de afgelopen jaren een vervolgopleiding hebben afgesloten, is het verder niet bekend hoe oud men was bij de start van de initiële opleiding en het is dus ook niet bekend hoe lang men over de initiële opleiding heeft gedaan. Wel kan vanuit gegevens over studenten geneeskunde geschat worden dat mannen gemiddeld bijna 8,5 jaar en vrouwen gemiddeld 7,5 jaar doen over de formeel 6-jarige initiële opleiding. Er is dus een vertraging van gemiddeld anderhalf á twee jaar in de studie geneeskunde. Daarvan wordt waarschijnlijk één á anderhalf jaar vertraging opgelopen in de 1e fase (van formeel 4 jaar) en een half jaar vertraging in de 2e fase (van formeel 2 jaar). Vrouwen hebben daarbij een iets geringere vertraging dan de mannen.

Bovendien kan geschat worden dat men gemiddeld minstens een half jaar vertraging oploopt bij de overgang van de middelbare school naar de studie geneeskunde. Vrouwen verliezen daarbij iets minder tijd bij deze overgang dan de mannen.

Tenslotte is het waarschijnlijk dat men ook al tijdens de middelbare school ongeveer een half vertraging heeft opgelopen.

4.2.5. Samenvatting

De vertraging ontstaat waarschijnlijk voor een klein deel al voor of tijdens de afronding van het VWO. Men is door zittenblijven en dergelijke wellicht gemiddeld eerder 19 tot 19,5 jaar dan 18,5 jaar.

Vervolgens blijkt niet iedereen meteen na afronding van het VWO aan de studie geneeskunde te beginnen. Men is door loting of eigen keuze gemiddeld eerder 19,5 tot 20,5 jaar bij de start van de opleiding geneeskunde.

De gemiddelde duur van de initiële opleiding is zeker langer dan 6 jaar. Het lijkt eerder om 7,5 á 8 jaar te gaan. Waarschijnlijk heeft dit van doen met zowel studievertraging door onvoldoende studieresultaat als door extra studieactiviteiten. Bovendien lijkt de beschikbaarheid van opleidingsplaatsen voor de co-schappen een groot probleem te zijn.

Vervolgens kan men zeker niet meteen beginnen met de vervolgopleiding. Er gaat 2 á 5 jaar voorbij voordat men ergens in opleiding is genomen. Voor verpleeghuisartsen en sociaal geneeskundigen lijkt deze periode nog veel langer te duren, namelijk 5 jaar of langer.

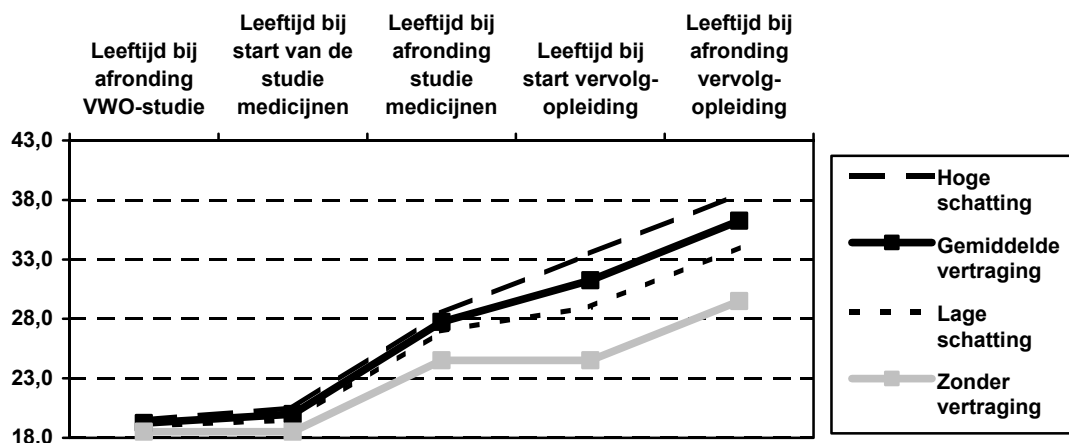
De feitelijke opleidingsduur in de vervolgopleiding lijkt niet veel af te wijken van de formele opleidingsduur. Weliswaar zijn er mensen die langer over de opleiding doen, bijvoorbeeld door studievertraging in verband met zwangerschapsverlof of extra buitenlandse stages, maar er zijn ook kortingen door voorafgaande relevante werkzaamheden, bijvoorbeeld door werk als AGNIO.

Tabel 4.5: geschatte minimale, gemiddelde en maximale vertraging, opleidingsduur en leeftijd op cruciale momenten in het opleidingstraject

	Zonder vertraging	Met minimale vertraging	Met gemidd. vertraging	Met maximale vertraging
Vertraging bij afronding VWO	0,0	0,5	0,75	1,0
Leeftijd afronding VWO	18,5	19,0	19,25	19,5
Cumulatieve vertraging	0,0	0,5	0,75	1,0
Vertraging tussen afronding VWO en start studie geneesk.	0,0	0,5	0,75	1,0
Leeftijd start studie geneeskunde	18,5	19,5	20,0	20,5
Cumulatieve vertraging	0,0	1,0	1,5	2,0
Tijd tussen start en afronding studie geneeskunde	6,0	7,5	7,75	8,0
Vertraging tussen start en afronding studie geneeskunde	0,0	1,5	1,75	2,0
Leeftijd afronding studie geneeskunde	24,5	27,0	27,75	28,5
Cumulatieve vertraging	0,0	2,5	3,25	4,0
Vertraging tussen afronding studie gen. en start vervolgoapl.	0,0	2,0	3,5	5,0
Leeftijd start vervolgoopleiding	24,5	29,0	31,25	33,5
Cumulatieve vertraging	0,0	4,5	6,75	9,0
Tijd tussen start en afronding 5-jarige vervolgoopleiding	5,0	5,0	5,0	5,0
Vertraging tussen start en afronding 5-jarige vervolgoapl.	0,0	0,0	0,0	0,0
Leeftijd afronding 5-jarige vervolgoopleiding	29,5	34,0	36,25	38,5
Cumulatieve vertraging	0,0	4,5	6,75	9,0

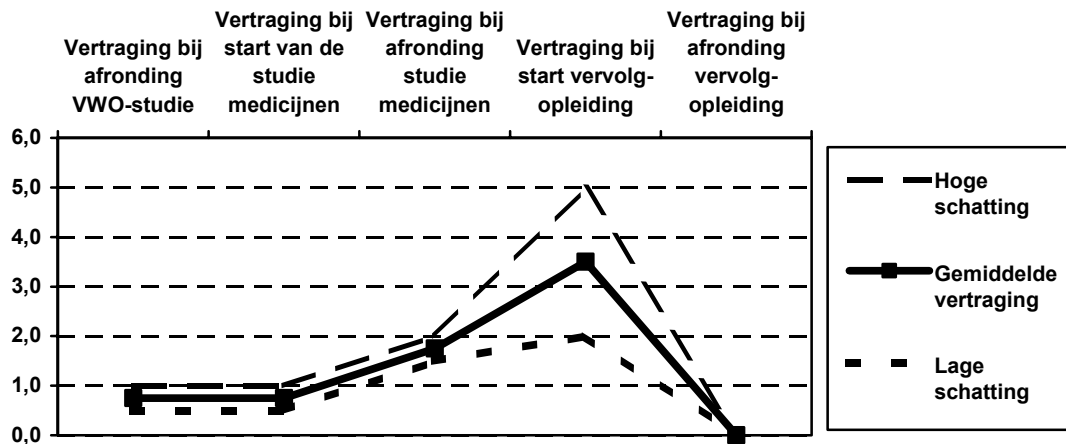
In figuur 4.1 is de leeftijd bij cruciale momenten in het opleidingstraject weergegeven, zoals opgenomen in de bovenstaande tabel. In het figuur is duidelijk te zien dat het cumulatieve effect van de diverse vertragingen tot aan de start van de vervolgoopleidingen zorgt voor een beduidend hogere in- en uitstroomleeftijd in de vervolgoopleiding dan verwacht had mogen worden bij een situatie zonder vertragingen.

Figuur 4.1: leeftijd op cruciale momenten in het opleidingstraject

In figuur 4.2 staan de vertragingen die bij elk van de cruciale momenten in het opleidingstraject worden opgelopen. De relatief grote rol van de vertraging tussen het artsexamen en de start van de vervolgoopleiding is hierbij goed zichtbaar.

Figuur 4.2: vertragingen op cruciale momenten in het opleidingstraject

4.3. Historisch overzicht van leeftijden bij einde van het opleidingstraject

Als de huidige leeftijd bij afronding van de huisartsenopleiding wordt vergeleken met de situatie van (grofweg) 10 jaar geleden, dan valt op dat men nu 2 jaar ouder is dan toen. In vergelijking met de situatie van 20 jaar geleden is men zelfs 4 jaar ouder. Voor medisch specialisten geldt dat men nu 2 á 2,5 jaar ouder is dan vroeger het geval was. De situatie voor sociaal geneeskundigen is iets ingewikkelder: men is nu 2,5 jaar ouder dan 10 jaar geleden, maar 5 jaar jonger dan 20 jaar geleden. In de jaren '70 was sociale geneeskunde meer een 2e carrière dan nu het geval is. Voor verpleeghuisartsen kan overigens geen historische vergelijking worden gemaakt, omdat er vóór 1990 geen verpleeghuisartsenopleiding bestond.

Tabel 4.6: gemiddelde leeftijd bij voltooiing van de vervolgopleiding, naar specialisme en geslacht, naar periode van afronding van de vervolgopleiding

Specialisme	1975/1979	1985/1989	1998/2000
Huisartsen	30,2	31,8	34,0
Verpleeghuisartsen	-	-	36,3
Medisch specialisten	34,6	34,2	36,8
Sociaal geneeskundigen	45,5	38,4	40,7
Totaal	32,9	34,1	36,9

De reden dat huisartsen nu 4 jaar ouder zijn bij de voltooiing van de opleiding, heeft voor 50% van doen met de opleidingsduur. Deze was tot 1987 namelijk maar 1 jaar, was tussen 1988 en 1993 2 jaar, en is sinds 1994 3 jaar. Verder is gebleken dat de overgangperiode tussen artsexamen en de start van de opleiding tegenwoordig 1,5 jaar langer is, namelijk bijna 3 jaar tegenover vroeger ongeveer 1,5 jaar. Tenslotte is gebleken dat men bij afronding van de studie geneeskunde tegenwoordig een half jaar ouder is dan vroeger, namelijk 28 jaar versus 27,5 jaar.

Voor medisch specialisten is de toename met 2 jaar in de leeftijd bij afronding eveneens voor ongeveer 50% te verklaren met de opleidingsduur. Er zijn een groot aantal opleidingen waarvoor de opleidingsduur in de jaren '80 is verhoogd met 1 jaar. Het resterende deel van de toename in de leeftijd bij afronding heeft waarschijnlijk van doen met een toename in de duur van de overgangperiode tussen artsexamen en start van de vervolgopleiding.

5. NABESCHOUWING

Huidige situatie

In dit rapport is een overzicht gegeven van de ontwikkeling van de leeftijd waarop artsen hun medische vervolgoopleidingen afronden. Daarbij is gebleken dat de gemiddelde leeftijd bij voltooiing momenteel rond de 37 jaar ligt. Puur op basis van de formele opleidingsduur voor het gehele opleidingstraject van gemiddeld 12 jaar, had verwacht mogen worden dat men circa 31 jaar oud zou zijn. Er ontstaat dus nog een vertraging van gemiddeld 6 jaar. Deze vertraging wordt voor ongeveer de helft tijdens de studie geneeskunde opgelopen en voor de andere helft bij de overgang naar de vervolgoopleiding.

Toekomst

Voor de komende jaren kunnen een paar autonome ontwikkelingen verwacht worden die invloed hebben op de leeftijd bij afronding van de specialisatie:

- Basisartsen van de afgelopen 4 jaar, waren 1 jaar jonger dan degenen die daarvoor de studie geneeskunde hebben afgerond, namelijk 27 jaar versus 28 jaar. De instroom van de komende jaren in de vervolgoopleidingen zal dus ook 1 jaar jonger kunnen zijn. Dit geldt overigens zowel voor mannen als vrouwen.
- Vrouwen zijn bij afronding van de studie geneeskunde bijna 1 jaar jonger dan mannen. Omdat het aandeel vrouwen bij de instroom in de vervolgoopleidingen nog iets zal stijgen, zal daarmee ook de leeftijd iets verlaagd worden. Vrouwen blijken daarbij tot nu toe ook een kortere overgangperiode te laten zien. Ook dat geeft een verlagend effect op de leeftijd bij afronding van de vervolgoopleidingen.
- Met de reeds ingezette verhoging van de instroom in een groot aantal vervolgoopleidingen, zal de overgangperiode waarschijnlijk korter worden. Dit geeft weer een verlagend effect op de leeftijd bij afronding van de specialisatie.

Tenslotte zal een eventuele herstructurering van het medisch opleidingstraject ook een verlagend effect kunnen hebben.

- De bedoeling is onder andere om het 6e jaar van de studie geneeskunde om te bouwen tot een zogeheten schakeljaar. Daarmee kan men alvast voorbereid worden op één van de vervolgoopleidingen. Het idee is dat dit op de eerste plaats een effect heeft op de overgangperiode, die daarmee wellicht een half jaar of meer korter zou worden. Mensen worden immers meer direct toegeleid naar een specifieke vervolgoopleiding. Bovendien kan de duur van de vervolgoopleiding daarmee wellicht een half jaar korter worden, aangezien men compensatie kan krijgen voor onderdelen die men in het schakeljaar reeds heeft gevolgd.
- Ook zou de formele opleidingsduur van de vervolgoopleidingen eventueel korter kunnen. Niet iedereen zou meer alle onderdelen van een specialisatie hoeven te volgen. Dit zou nog eens een effect van wellicht een half á één jaar kunnen hebben.

BIJLAGE I: HISTORISCH OVERZICHT (LEEF)TIJD PER VERVOLGOPLEIDING

Gegevens van de HVRC, MSRC en SGRC maken het mogelijk om voor een lange periode na te gaan hoe oud men was bij het artsexamen, voor degenen die een vervolgopleiding zijn begonnen. Ook is het mogelijk om voor een lange periode na te gaan hoe oud men was bij de voltooiing van de vervolgopleiding. De start van de vervolgopleiding is echter pas vanaf 1991 systematisch bijgehouden. Daarom kan voor dat gegeven geen historisch overzicht worden gemaakt. Dit betekent tevens dat geen historisch overzicht gegeven kan worden voor de tijd tussen artsexamen en de start van de vervolgopleidingen (dus de 'overgangperiode') of voor de tijd tussen start en voltooiing van de vervolgopleidingen (dus de 'studieduur'). Wel is het mogelijk om na te gaan hoeveel tijd er verstreken is tussen het artsexamen en de voltooiing van de vervolgopleidingen. Door deze tijd te vergelijken met de formele opleidingsduur in de verschillende perioden, is het alsnog mogelijk om een idee te krijgen van het historische verloop van de duur van de 'overgangperiode' en het verschil tussen de formele en de feitelijke 'studieduur'.

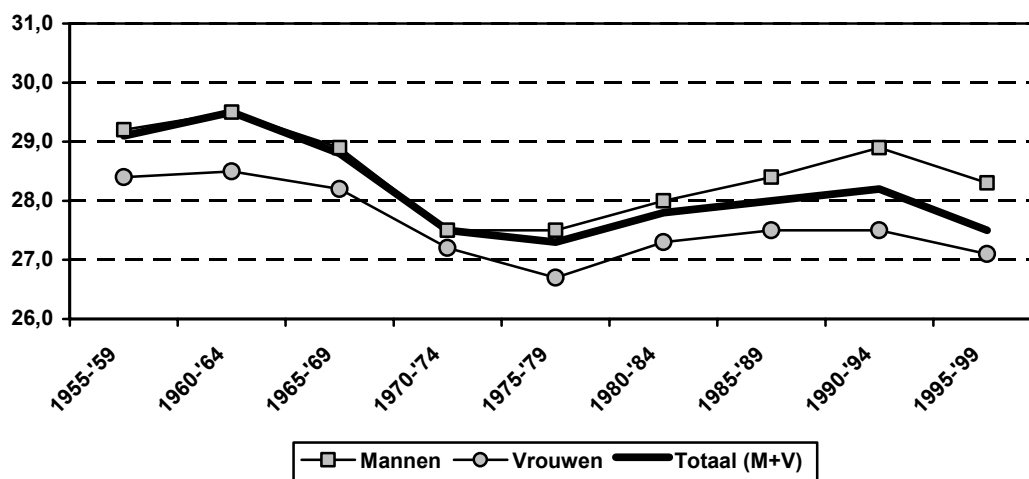
I.1. Leeftijd bij artsexamen per vervolgoopleiding

I.1.1. Huisartsen

Bij de huisartsen is te zien dat de gemiddelde leeftijd bij artsexamen van de mannen in eerste instantie iets meer dan 29 jaar was en voor de vrouwen ongeveer 28,5 jaar. Rond 1977 was de gemiddelde leeftijd gedaald tot 27,5 voor de mannen en iets minder dan 27 jaar voor de vrouwen. Daarna is de gemiddelde leeftijd bij artsexamen geleidelijk aan gestegen tot 29 jaar voor de mannen en 27,5 jaar voor de vrouwen rond 1992. Daarna is een daling te zien tot 28,3 jaar voor de mannen en 27,1 jaar voor de vrouwen. Het verschil tussen de mannen en de vrouwen is momenteel dus 1,2 jaar. Rond 1972 was het verschil daarentegen slechts 0,3 jaar.

Door de toename van het aandeel vrouwen bij de huisartsen, is de gemiddelde leeftijd bij artsexamen van alle huisartsen in de afgelopen 20 jaar steeds meer gaan lijken op dat van de vrouwen. In 1977 was het betreffende gemiddelde voor alle huisartsen nog vrijwel gelijk aan dat van de mannen, terwijl het in 1997 al sterk lijkt op dat van de vrouwen.

Figuur I.1: Leeftijd bij artsexamen voor huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

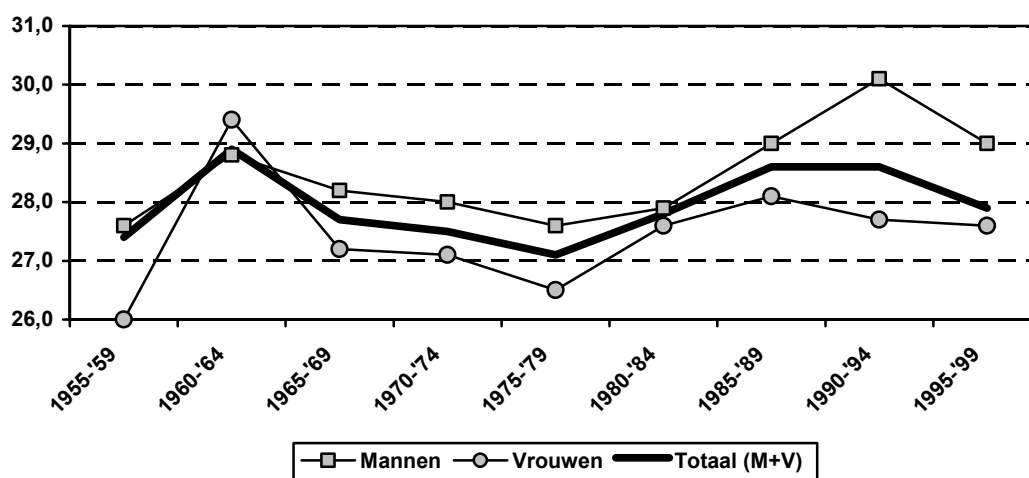
Tabel I.1: Leeftijd bij artsexamen voor huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1955 t/m 1959	29,2	854	28,4	75	29,1	929
1960 t/m 1964	29,5	616	28,5	48	29,5	664
1965 t/m 1969	28,9	796	28,2	106	28,8	902
1970 t/m 1974	27,5	2.263	27,2	414	27,5	2.677
1975 t/m 1979	27,5	2.418	26,7	698	27,3	3.116
1980 t/m 1984	28,0	2.115	27,3	859	27,8	2.974
1985 t/m 1989	28,4	1.122	27,5	666	28,0	1.788
1990 t/m 1994	28,9	722	27,5	818	28,2	1.540
1995 t/m 1999	28,3	409	27,1	764	27,5	1.173

I.1.2. Verpleeghuisartsen

Voor de verpleeghuisartsen is grofweg een zelfde patroon te zien als voor de huisartsen: eerst een daling van de gemiddelde leeftijd bij artsexamen vanaf 1962 tot 1977, daarna een stijging tot 1992 en vervolgens weer een daling. Ook het verschil tussen mannen en vrouwen is grofweg vergelijkbaar met dat wat bij de huisartsen is aangetroffen. Bij de verpleeghuisartsen is de gemiddelde leeftijd bij artsexamen van de mannen en vrouwen die recent zijn ingestroomd respectievelijk ongeveer 29 jaar en 27,6 jaar. Er is momenteel dus een verschil van 1,4 jaar tussen de mannen en de vrouwen in het moment waarop ze basisarts zijn geworden. De verpleeghuisartsen zijn daarmee bij het artsexamen duidelijk wat ouder dan de huisartsen: namelijk 0,7 jaar voor de mannen (29,0 versus 28,3) en 0,5 jaar voor de vrouwen (27,6 versus 27,1).

Figuur I.2: Leeftijd bij artsexamen van verpleeghuisartsen (inclusief verpleeghuisartsen in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

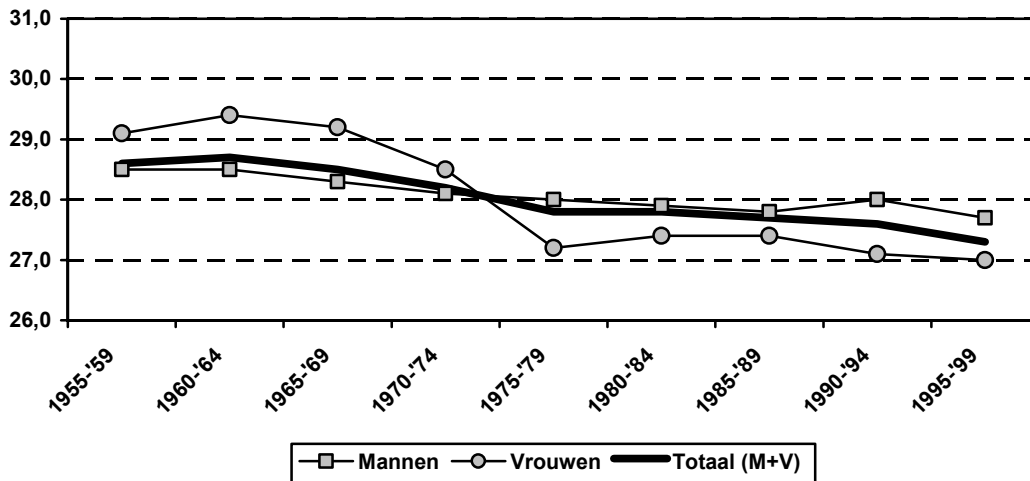
Tabel I.2: Leeftijd bij artsexamen voor verpleeghuisartsen (inclusief verpleeghuisartsen in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1955 t/m 1959	27,6	14	26,0	2	27,4	16
1960 t/m 1964	28,8	25	29,4	5	28,9	30
1965 t/m 1969	28,2	22	27,2	19	27,7	41
1970 t/m 1974	28,0	60	27,1	58	27,5	118
1975 t/m 1979	27,6	132	26,5	106	27,1	238
1980 t/m 1984	27,9	154	27,6	106	27,8	260
1985 t/m 1989	29,0	135	28,1	118	28,6	253
1990 t/m 1994	30,1	86	27,7	162	28,6	248
1995 t/m 1999	29,0	35	27,6	154	27,9	189

I.1.3. Medisch specialisten

Het patroon van de leeftijd bij artsexamen naar periode en geslacht voor de medisch specialisten, wijkt op een aantal punten duidelijk af van dat van de huisartsen en de verpleeghuisartsen. Op de eerste plaats is er eerder sprake van een gestaag dalende trend in de leeftijd bij artsexamen vanaf 1962 tot nu toe dan van een daling tot 1977, gevolgd door een stijging tot 1992 en vervolgens weer een daling. Het verschil tussen de mannen en de vrouwen is bij de medisch specialisten in de beginjaren ook duidelijk anders: bij de medisch specialisten waren de vrouwen oorspronkelijk juist een 0,5 tot 1 jaar ouder dan hun mannelijke collegae, terwijl dit bij de huisartsen en verpleeghuisartsen andersom was. Vanaf 1977 is daarentegen toch ook voor de medisch specialisten een jongere leeftijd bij artsexamen voor de vrouwen te zien. Voor de meest recente groep medisch specialisten, is te zien dat de mannen gemiddeld 27,7 jaar waren bij het artsexamen en de vrouwen 27,0 jaar. In vergelijking met de huisartsen betekent dit dat de mannelijke medisch specialisten duidelijk jonger zijn dan de mannelijke huisartsen (27,7 versus 28,3 jaar), terwijl er voor de vrouwen vrijwel geen verschil is te zien (27,0 versus 27,1 jaar).

Figuur I.3: Leeftijd bij artsexamen voor medisch specialisten (inclusief medisch specialisten in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

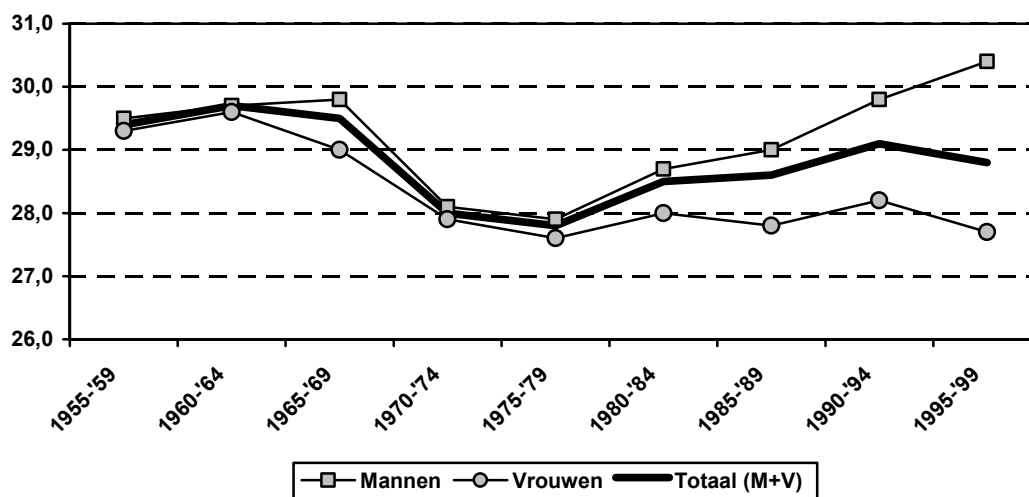
Tabel I.3: Leeftijd bij artsexamen voor medisch specialisten (inclusief medisch specialisten in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1955 t/m 1959	28,5	1.237	29,1	188	28,6	1.425
1960 t/m 1964	28,5	1.028	29,4	149	28,7	1.177
1965 t/m 1969	28,3	1.462	29,2	221	28,5	1.683
1970 t/m 1974	28,1	2.745	28,5	420	28,2	3.165
1975 t/m 1979	28,0	2.529	27,2	570	27,8	3.099
1980 t/m 1984	27,9	2.277	27,4	645	27,8	2.922
1985 t/m 1989	27,8	2.416	27,4	1.076	27,7	3.492
1990 t/m 1994	28,0	1.636	27,1	1.227	27,6	2.863
1995 t/m 1999	27,7	915	27,0	1.047	27,3	1.962

I.1.4. Sociaal geneeskundigen

Het patroon van de leeftijd bij artsexamen naar periode en geslacht voor de sociaal geneeskundigen, lijkt meer op dat van de huisartsen, dan op het patroon voor de medisch specialisten. Ook nu is er tussen 1962 en 1977 sprake geweest van een daling met ongeveer 2 jaar in de leeftijd bij artsexamen en daarna een stijging, althans bij de mannen. Het verschil tussen de mannen en de vrouwen is bij de sociaal geneeskundigen in de laatste 20 jaren nog sterker toegenomen dan bij de huisartsen en de verpleeghuisartsen het geval was. Bij de sociaal geneeskundigen zijn de vrouwen inmiddels meer dan 2 jaar jonger bij het artsexamen dan de mannen: voor de meest recente groep sociaal geneeskundigen is namelijk te zien dat de mannen gemiddeld 30,4 jaar waren bij het artsexamen en de vrouwen 27,7 jaar. In vergelijking met de andere groepen betekent dit dat zowel de mannelijke als de vrouwelijke sociaal geneeskundigen duidelijk ouder zijn. Bij de sociaal geneeskundigen zijn de mannen immers 30,4 jaar tegenover 27,7 jaar voor de mannelijke medisch specialisten of 28,3 voor de mannelijke huisartsen. Bij de vrouwen is het verschil iets minder groot: 27,7 jaar voor de sociaal geneeskundigen tegenover 27,0 voor de medisch specialisten en 27,1 jaar voor de huisartsen.

Figuur I.4: Leeftijd bij artsexamen voor sociaal geneeskundigen (inclusief sociaal geneeskundigen in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

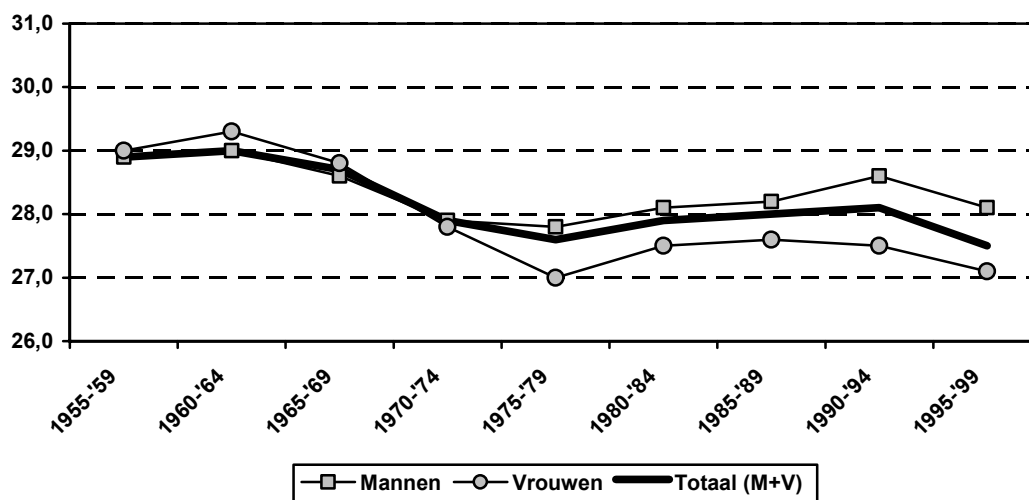

Tabel I.4: Leeftijd bij artsexamen voor sociaal geneeskundigen (inclusief sociaal geneeskundigen in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1955 t/m 1959	29,5	325	29,3	87	29,4	412
1960 t/m 1964	29,7	153	29,6	51	29,7	204
1965 t/m 1969	29,8	158	29,0	106	29,5	264
1970 t/m 1974	28,1	382	27,9	220	28,0	602
1975 t/m 1979	27,9	710	27,6	281	27,8	991
1980 t/m 1984	28,7	917	28,0	396	28,5	1.313
1985 t/m 1989	29,0	1.014	27,8	557	28,6	1.571
1990 t/m 1994	29,8	459	28,2	395	29,1	854
1995 t/m 1999	30,4	140	27,7	187	28,8	327

I.1.5. Samenvatting leeftijd bij artsexamen

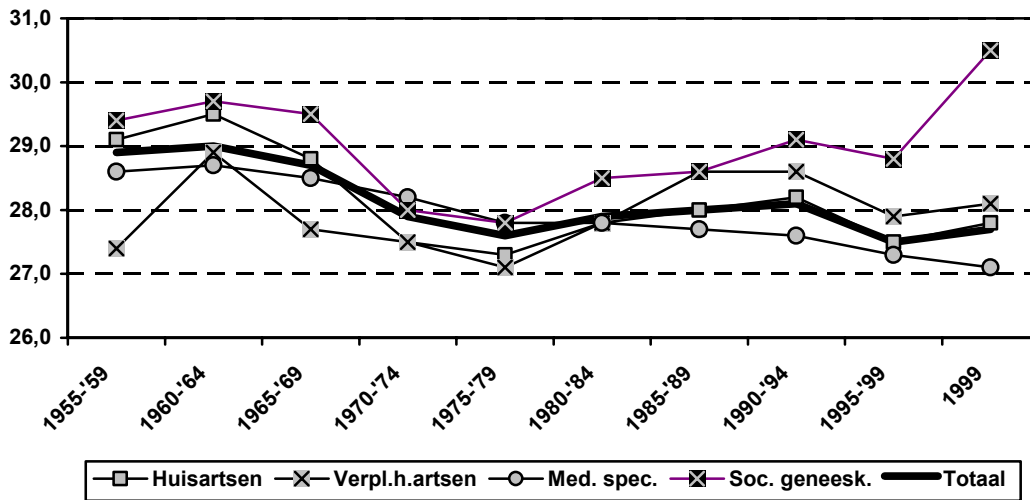
Figuur I.5: Leeftijd bij artsexamen voor huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

Tabel I.5: Leeftijd bij artsexamen voor huisartsen (inclusief huisartsen in opleiding), naar periode van het artsexamen (per 5 jaar) en geslacht

Studiejaar (jaar artsexamen)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1955 t/m 1959	28,9	2.430	29,0	352	28,9	2.782
1960 t/m 1964	29,0	1.822	29,3	253	29,0	2.075
1965 t/m 1969	28,6	2.438	28,8	452	28,7	2.890
1970 t/m 1974	27,9	5.450	27,8	1.112	27,9	6.562
1975 t/m 1979	27,8	5.789	27,0	1.655	27,6	7.444
1980 t/m 1984	28,1	5.463	27,5	2.006	27,9	7.469
1985 t/m 1989	28,2	4.687	27,6	2.417	28,0	7.104
1990 t/m 1994	28,6	2.903	27,5	2.602	28,1	5.505
1995 t/m 1999	28,1	1.499	27,1	2.152	27,5	3.651

Figuur I.6: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en studierichting, vanaf 1990

Tabel I.6: gemiddelde leeftijd bij artsexamen van gespecialiseerde artsen (inclusief artsen in opleiding), naar studiejaar (jaar artsexamen) en studierichting, vanaf 1990

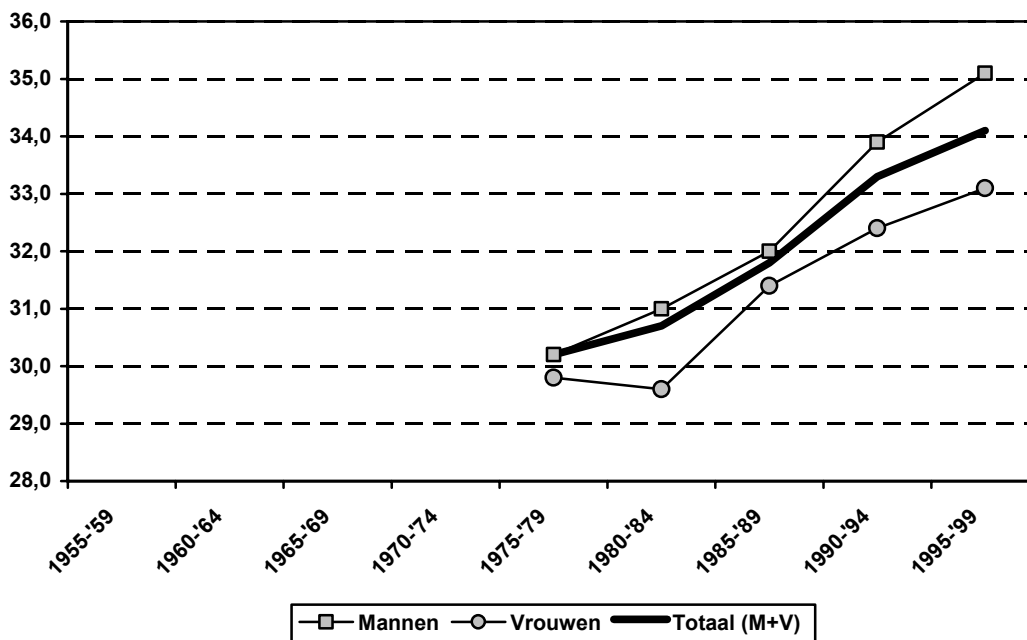
Studiejaar (jaar artsexamen)	Huisartsen	Verpleeg-huisartsen	Medisch specialisten	Sociaal geneeskundigen	Totaal
1955 t/m 1959	29,1	27,4	28,6	29,4	28,9
1960 t/m 1964	29,5	28,9	28,7	29,7	29,0
1965 t/m 1969	28,8	27,7	28,5	29,5	28,7
1970 t/m 1974	27,5	27,5	28,2	28,0	27,9
1975 t/m 1979	27,3	27,1	27,8	27,8	27,6
1980 t/m 1984	27,8	27,8	27,8	28,5	27,9
1985 t/m 1989	28,0	28,6	27,7	28,6	28,0
1990 t/m 1994	28,2	28,6	27,6	29,1	28,1
1995 t/m 1999	27,5	27,9	27,3	28,8	27,5

I.2. Leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding per vervolgopleiding

I.2.1. Huisartsen

Bij de huisartsen is de gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding als "volleerd" huisarts pas vanaf 1975 beschikbaar. Er zijn weliswaar ook huisartsen ingeschreven in het register van de HVRC met een jaar van voltooiing vervolgopleiding op 1973 en 1974, maar dit betreft huisartsen die op basis van hun artsexamen gerechtigd waren om huisarts te worden. In 1974 is voor het eerst een aparte huisartsenopleiding van start gegaan, die toen 1 jaar duurde. In 1975 zijn daarvan vervolgens de eerst afgestudeerden beschikbaar gekomen. In die tijd waren zowel de mannen als de vrouwen gemiddeld 30 jaar oud bij afronding van de huisartsenopleiding. Voor de mannen is de gemiddelde leeftijd bij afronding van de huisartsenopleiding vervolgens fors gestegen met in ieder geval één jaar per 5 jaar. Rond 1997 waren de mannelijke huisartsen inmiddels 35 jaar bij afsluiting van de opleiding. Voor de vrouwelijke huisartsen is de stijging in de gemiddelde leeftijd bij afronding van de vervolgopleiding pas later begonnen en ook iets langzamer verlopen. Vrouwelijke huisartsen zijn daarom nu twee jaar jonger dan hun mannelijke collegae: 33 jaar versus 35 jaar. Vrouwelijke huisartsen die recent de huisartsenopleiding hebben afgerond, zijn bij afronding vrijwel precies drie jaar ouder dan degenen die rond 1977 de opleiding hebben afgerond. Een deel van deze stijging heeft van doen met de stijging in de formele opleidingsduur van 1 jaar naar 3 jaar. Mannelijke huisartsen die recent zijn afgestudeerd zijn vrijwel precies 5 jaar ouder dan degenen die rond 1977 de huisartsenopleiding hebben afgerond. Bij hen is de stijging in de opleidingsduur dus zeker niet de belangrijkste reden voor een toename in de gemiddelde leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding.

Figuur I.7: Leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding voor huisartsen, naar periode van voltooiing vervolgopleiding (per 5 jaar) en geslacht

Tabel I.7: Leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding voor huisartsen, naar periode van voltooiing vervolgopleiding (per 5 jaar) en geslacht

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1955 t/m 1959	,		,		,	
1960 t/m 1964	,		,		,	
1965 t/m 1969	,		,		,	
1970 t/m 1974	41,9	4.648	37,8	477	41,5	5.125
1975 t/m 1979	30,2	2.617	29,8	624	30,2	3.241
1980 t/m 1984	31,0	1.926	29,6	655	30,7	2.581
1985 t/m 1989	32,0	1.403	31,4	638	31,8	2.041
1990 t/m 1994	33,9	888	32,4	575	33,3	1.463
1995 t/m 1999	35,1	812	33,1	823	34,1	1.635

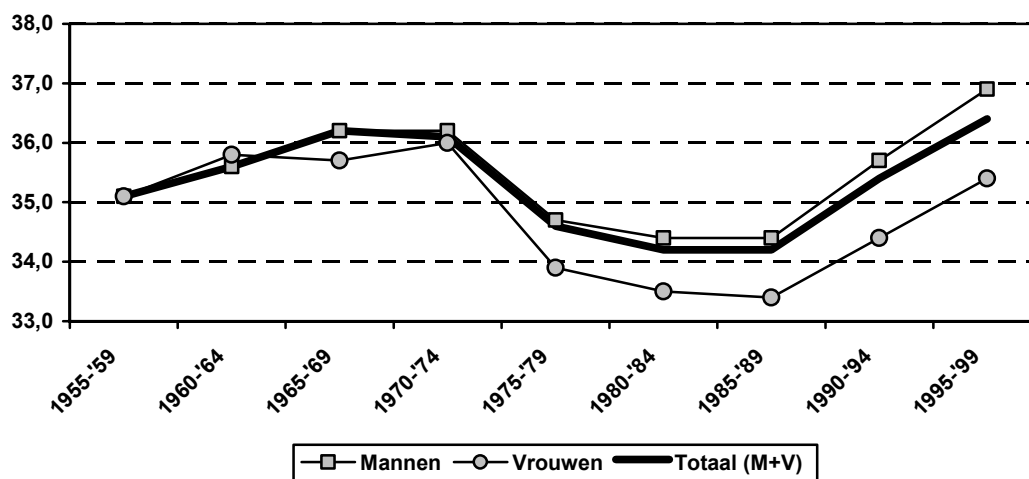
I.2.2. Verpleeghuisartsen

Voor de verpleeghuisartsen kan geen historisch overzicht worden gegeven van hoe oud men was bij voltooiing vervolgopleiding. Dit komt omdat er pas vanaf 1990 een verpleeghuisartsenopleiding bestaat. Mannen blijken bij afronding van de verpleeghuisartsenopleiding momenteel (1995-1999) gemiddeld 36,5 jaar te zijn en vrouwen 34,9 jaar.

I.2.3. Medisch specialisten

Rond 1967 en 1972 waren de medisch specialisten gemiddeld ongeveer 36 jaar bij afronding van hun medische specialisatie. Vervolgens is de leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding als medisch specialist duidelijk gedaald, met voor de vrouwen een nog wat sterkere daling dan voor de mannen. Rond 1987 waren de mannen gemiddeld 34,4 jaar bij afronding en de vrouwen 33,4 jaar. In de tien jaar daarna is de gemiddelde leeftijd weer aanzienlijk gestegen en wel met 1,5 jaar voor de mannen en met 1,0 jaar voor de vrouwen. Rond 1997 waren de mannen 36,9 jaar en de vrouwen 35,4 jaar.

Figuur I.8: Leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding voor medisch specialisten, naar periode van voltooiing vervolgopleiding (per 5 jaar) en geslacht

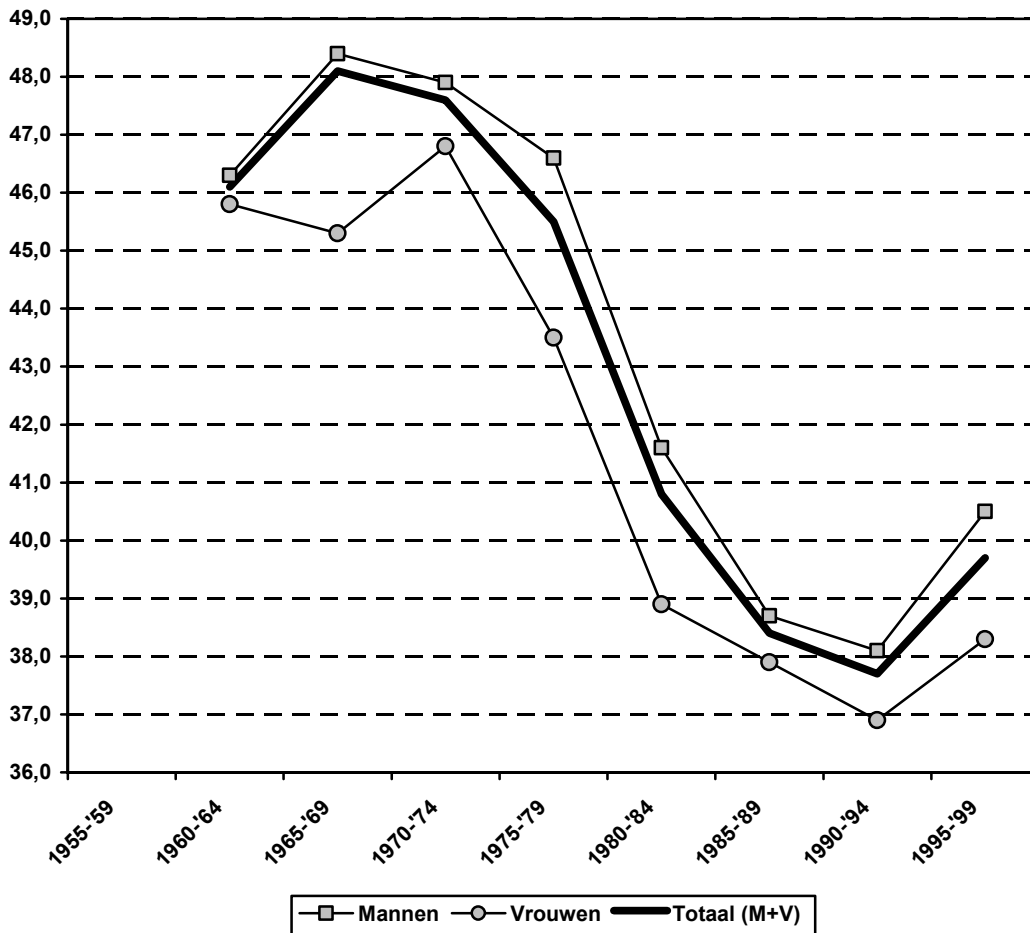
Tabel I.8: Leeftijd bij voltooiing vervolgopleiding voor medisch specialisten, naar periode van voltooiing vervolgopleiding (per 5 jaar) en geslacht

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1955 t/m 1959	35,1	776	35,1	158	35,1	934
1960 t/m 1964	35,6	1.118	35,8	169	35,6	1.287
1965 t/m 1969	36,2	1.088	35,7	152	36,2	1.240
1970 t/m 1974	36,2	1.557	36,0	281	36,1	1.838
1975 t/m 1979	34,7	2.360	33,9	366	34,6	2.726
1980 t/m 1984	34,4	2.605	33,5	564	34,2	3.169
1985 t/m 1989	34,4	2.140	33,4	518	34,2	2.658
1990 t/m 1994	35,7	1.781	34,4	681	35,4	2.462
1995 t/m 1999	36,9	2.175	35,4	1.080	36,4	3.255

I.2.4. Sociaal geneeskundigen

Het patroon van de leeftijd bij voltooiing vervolgoopleiding naar periode en geslacht voor de sociaal geneeskundigen, lijkt enigszins op het patroon voor de medisch specialisten. Er is rond 1967 echter sprake van een veel hogere leeftijd bij afronding van de sociaal geneeskundige opleidingen dan bij de medisch specialistische opleidingen het geval was: namelijk grofweg 47 jaar versus 36 jaar. Rond 1992 was de leeftijd bij afronding van de sociaal geneeskundige opleidingen gedaald tot ongeveer 38 jaar. Sindsdien is het weer gestegen tot 40,5 jaar voor de mannen en 38,3 jaar voor de vrouwen.

Figuur I.9: Leeftijd bij voltooiing vervolgoopleiding voor sociaal geneeskundigen, naar periode van voltooiing vervolgoopleiding (per 5 jaar) en geslacht

Tabel I.9: Leeftijd bij voltooiing vervolgoopleiding voor sociaal geneeskundigen, naar periode van voltooiing vervolgoopleiding (per 5 jaar) en geslacht

Studiejaar (jaar voltooiing vervolgoopleiding)	Mannen		Vrouwen		Totaal (M+V)	
	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal	Gemiddelde	Aantal
1955 t/m 1959	-	-	-	-	-	-
1960 t/m 1964	46,3	268	45,8	103	46,1	371
1965 t/m 1969	48,4	486	45,3	53	48,1	539
1970 t/m 1974	47,9	178	46,8	59	47,6	237
1975 t/m 1979	46,6	226	43,5	127	45,5	353
1980 t/m 1984	41,6	590	38,9	246	40,8	836
1985 t/m 1989	38,7	735	37,9	319	38,4	1.054
1990 t/m 1994	38,1	797	36,9	371	37,7	1.168
1995 t/m 1999	40,5	976	38,3	589	39,7	1.565

I.3. Tijd tussen artsexamen en voltooiing vervolgopleiding

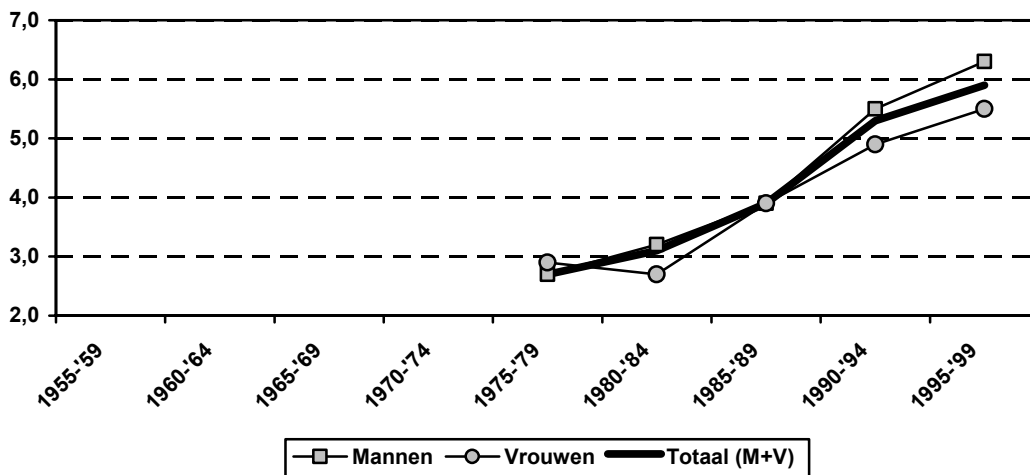
I.3.1. Huisartsen

Rond 1977 was de gemiddelde tijd tussen artsexamen en de voltooiing van de vervolgopleiding voor huisartsen ongeveer 2,8 jaar. Gegeven de formele opleidingsduur van toen 1 jaar, was er dus wellicht sprake van een periode van bijna 2 jaar voordat men aan de huisartsenopleiding begon. Het is echter ook niet uitgesloten dat men feitelijk iets langer dan 1 jaar bezig was met de opleiding.

Inmiddels bedraagt de tijd tussen artsexamen en de voltooiing vervolgopleiding als huisarts ongeveer 6 jaar. Voor de mannen gaat het om 6,3 jaar en voor de vrouwen om 5,5 jaar. Gegeven de huidige formele opleidingsduur van 3 jaar, is er voor de mannen dus wellicht 3,3 jaar verstreken voordat men aan de opleiding begon en voor de vrouwen wellicht 2,5 jaar. Ook nu is het echter niet uitgesloten dat men feitelijk iets langer dan 3 jaar over de huisartsenopleiding doet, en de periode vóór de start van de opleiding dus iets minder lang is.

Wat men in de periode van wellicht ongeveer 3 jaar voor de start van de huisartsenopleiding heeft gedaan, kan niet worden achterhaald. Een deel van deze tijd kan bijvoorbeeld zijn doorgebracht als AGNIO in een ziekenhuis, met als wens om uiteindelijk aangenomen te worden als AGIO. Het kan ook zijn dat men deze tijd bijvoorbeeld heeft doorgebracht als AGIO, maar met als ultieme wens om aangenomen te worden voor de huisartsenopleiding.

Figuur I.10: Tijd tussen artsexamen en voltooiing vervolgopleiding voor huisartsen, naar periode van voltooiing vervolgopleiding (per 5 jaar) en geslacht

I.3.2. Verpleeghuisartsen

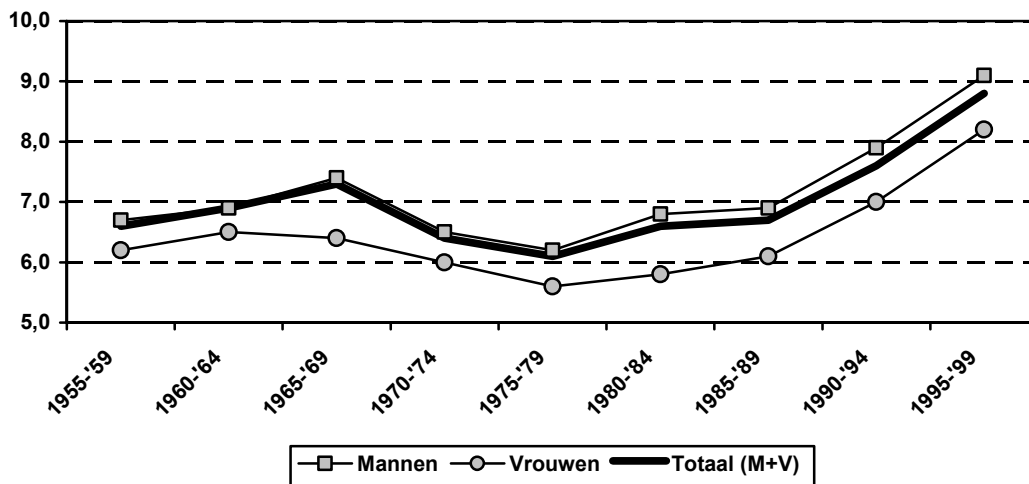
Voor de recent opgeleide verpleeghuisartsen geldt dat er ongeveer 7 jaar verstreken is tussen het moment van artsexamen en het moment van voltooiing vervolgoopleiding als verpleeghuisarts. Gegeven de formele opleidingsduur van 2 jaar, is er dus een periode van wellicht 5 jaar die men heeft doorgebracht voordat men aan deze vervolgoopleiding begint. Ook nu geldt weer dat niet bekend is wat men in deze tijd heeft gedaan. Het is zeker niet uitgesloten dat een deel van de tijd is doorgebracht in de hoop op een opleidingsplaats als huisarts of als medisch specialist. Het kan ook zijn dat men daadwerkelijk al in opleiding is geweest voor een dergelijk specialisme.

I.3.3. Medisch specialisten

Voor recent opgeleide mannen blijkt dat er 9,1 jaar is verstreken tussen het artsexamen en de voltooiing vervolgoopleiding als medisch specialist. Voor vrouwen gaat het om 8,2 jaar. Bij een gemiddelde formele opleidingsduur van ruwweg 5,5 jaar, gaat het dus wellicht om respectievelijk 3,6 en 2,7 jaar die zijn verstreken voor aanvang van de vervolgoopleiding. Hiervan zal een deel zijn doorgebracht als AGNIO.

Twintig jaar geleden was de gemiddelde formele opleidingsduur waarschijnlijk 4,5 jaar. Voor mannen bedroeg de tijd tussen artsexamen en voltooiing vervolgoopleiding toen 6,2 jaar en voor vrouwen 5,6 jaar. Toentertijd was er dus sprake van wellicht ruwweg 1,5 jaar voor de start van de opleiding, tegenover nu 3 jaar.

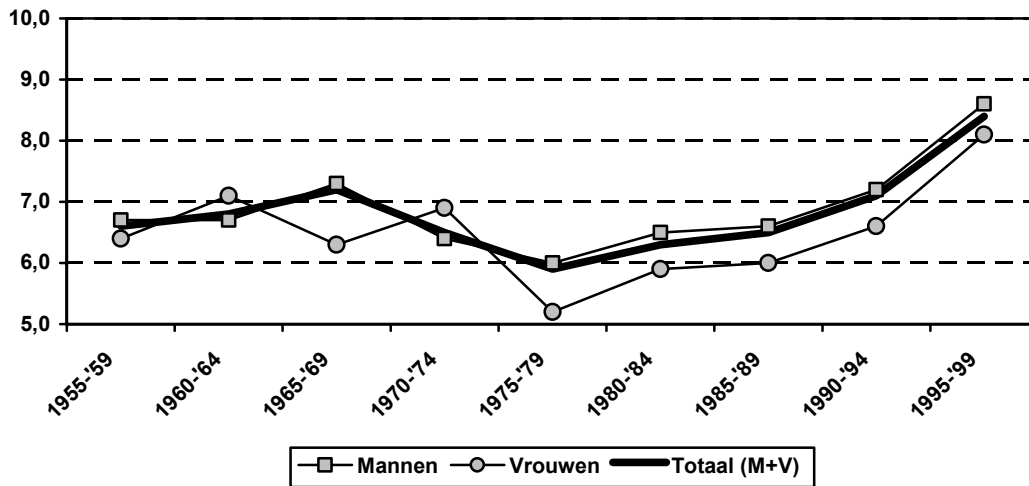
Figuur I.11: Tijd tussen artsexamen en voltooiing vervolgoopleiding voor medisch specialisten, naar periode van voltooiing vervolgoopleiding (per 5 jaar) en geslacht

Omdat het bij de medisch specialisten om een mix van verschillende vervolgoopleidingen met ieder hun eigen ontwikkeling in opleidingsduur gaat, is in de volgende figuren nog apart voor de twee grootste specialismen (inwendige geneeskunde en algemene heelkunde) aangegeven wat de ontwikkelingen zijn geweest in de tijd tussen artsexamen en voltooiing vervolgoopleiding

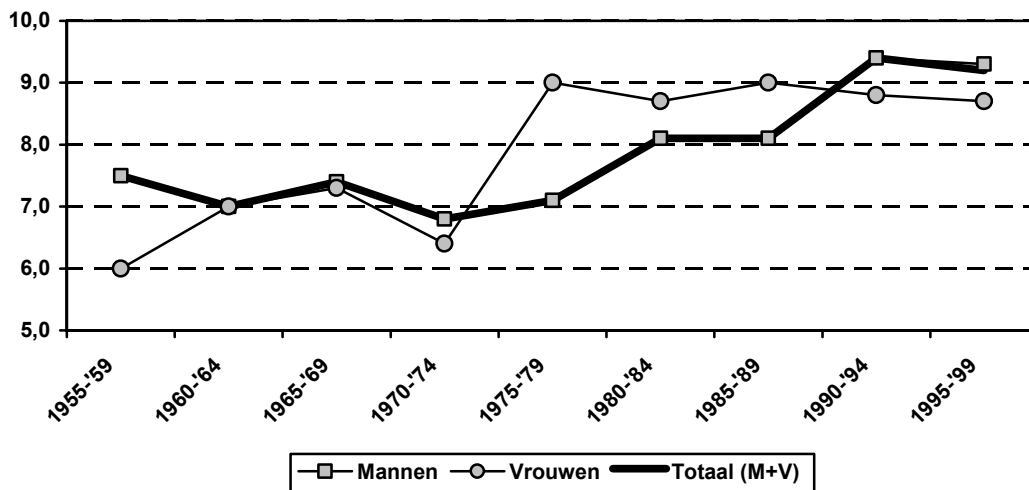
Voor de internisten blijkt de gemiddelde tijd die is verstreken tussen het artsexamen en de voltooiing vervolgoopleiding bij de mannen te zijn opgelopen van 6,0 jaar in 1977 tot 8,6 jaar in 1997. Voor de vrouwen is het in die zelfde periode opgelopen van 5,2 jaar naar 8,1 jaar. De formele opleidingsduur is tegenwoordig 6 jaar. Rond 1977 was dit 5 jaar.

Figuur I.12: Tijd tussen artsexamen en voltooiing vervolgopleiding voor internisten, naar periode van voltooiing vervolgopleiding (per 5 jaar) en geslacht

Voor de chirurgen blijkt de gemiddelde tijd die is verstreken tussen het artsexamen en de voltooiing vervolgopleiding bij de mannen te zijn opgelopen van 7,1 jaar in 1977 tot 9,3 jaar in 1997. Voor de vrouwen is het in die zelfde periode vrijwel constant gebleven: van 9,0 jaar naar 8,7 jaar. Daarbij moet aangetekend worden dat er tot en met 1994 slechts enkele vrouwelijke chirurgen per jaar werden opgeleid. Pas rond 1997 is er sprake van een iets substantiëler aantal opgeleid vrouwelijke chirurgen, namelijk in totaal 31 in de 5 jaar rond 1997. De formele opleidingsduur is tegenwoordig 6 jaar. Rond 1977 was dit eveneens 6 jaar.

Figuur I.13: Tijd tussen artsexamen en voltooiing vervolgopleiding voor chirurgen, naar periode van voltooiing vervolgopleiding (per 5 jaar) en geslacht

I.3.4. Sociaal geneeskundigen

Voor sociaal geneeskundigen die rond 1997 hun vervolgopleiding hebben afgerond, was er ongeveer 11 jaar verstreken tussen het artsexamen en het moment van voltooiing vervolgopleiding als sociaal geneeskundige. Voor de mannen was het overigens bijna 12 jaar en voor de vrouwen iets meer dan 11 jaar. Gegeven de gemiddelde feitelijke opleidingsduur van momenteel 4,8 jaar, moet er dus een periode van 6 jaar vooraf zijn gegaan aan de start van de diverse sociaal geneeskundige opleidingen.

Figuur I.14: Tijd tussen artsexamen en voltooiing vervolgopleiding voor sociaal geneeskundigen, naar periode van voltooiing vervolgopleiding (per 5 jaar) en geslacht

